

pariat vnum conceptum, ita vt vnitas rei sit causa vnitatis conceptus; non consequitur, vt ille conceptus representet prius suam causam, quam perfectionem diuinam; siquidem est proprius conceptus diuine perfectionis: neque consequitur quod simul representet diuinam perfectionem, & causam conceptus illius, vt liquet. Ergo ex distinctione rerum nullum depromitur argumentum quo probetur diuina attributa non posse intelligi sine rebus creatis. Verum est quod in rebus creatis vnitas conceptus nostri est definita vnitate reali rei cognita, quia conceptus & res sunt adæquata: quare multitudo conceptuum sumitur à multitudine rerum cognitarum, & ab obiecto specificante. Sed per hoc non conuincitur quod attributum diuinum non possit cognosci sine cognitione creaturæ. Imò argumentum hoc vtitur quatuor terminis, & nulla est consequentia.

Ex his tamen colligitur quod si nullæ creaturæ essent possibiles, nullum esset attributum; quia attributum fit, hoc est, attribuitur operatione intellectus creati, vt dicemus, qui si non esset possibilis, nullum esset attributum.

Confirmatio.

Isthæc sententia consentanea est doctrinæ S. Thomæ locis commemoratis, & Alexandr. Alenf. 1. p. q. 52. membro 3. Ioannis Capreol. d. 8. q. 4. ad 18. Ioannis Scoti argumentum, Ægyd. d. 2. q. 3. art. 3. nec non etiam S. Thomæ in 1. d. 22. q. 1. art. 3. ad 3.

CAPVT XXXVI.

In intellectu diuina qua Deus se intelligit, non distinguuntur etiam ratione, attributa.

Questionem hanc non inutiliter nos suscipere arbitramur, vt aliquorum falsam existimationem remoueamus, qui sibi persuadent quod, vt hæc veritas firma æternaque sit, Deus intellectu intelligit, & non voluntate, opus sit distinctione rationis inter intellectum, & voluntatem, quæ distinctio æterna etiam sit. Cum autem distinctio rationis opus sit rationis, pergunt ad inuestigandum, an ratio ipsa diuina, seu intellectus diuinus

fit satis, vt distinguat attributa, vt ante omnem intellectum creatum vera sint ea, quæ de Deo enunciamus; quia non esse vera inquirunt, nisi diuinus intellectus ab æternitate illa distingueret.

Prima pars. *Intellectus diuinus non distinguit attributa essentia diuina intuitu.*

Secunda pars. *Enunciationes de diuinis attributis vera, sunt etiam perpetua veritatis.*

PARS PRIMA.

Intellectus diuinus non distinguit attributa essentia diuina intuitu.

Henricus quodlib. 5. q. 1. affirmat diuinum intellectum distinguere diuina attributa contemplatione diuinae essentia, non quatenus diuina essentia est simplex veritas, sed quasi reflexa cognitione penitus rimando quid sit hæc simplex veritas, quæ formaliter est sapientia, & bonitas. Durandus etiam d. 2. q. 3. videtur consentire, dummodo non distinguantur ea attributa, nisi ordine ad res creatas distinctas. At verò S. Thom. 1. p. q. 13. art. 4. circa solutionem tertij argumenti aduirt, beatos quidem speculantes diuinam essentiam, distinguere attributa, quæ intellectu diuino comprehendente non distinguuntur.

Verum in ea questione illud imprimis dicendum, quod Deus infinita sua scientia intelligit quicquid intelligibile est; neque ea sola cogitat quæ vera sunt, sed omnia quæ cogitatione possunt fingi etiam falsa & impossibilia; quæ etiam verissime intelligit, quod falsa & impossibilia sint; omnia autem ea intelligit simplicissima cognitione: & quia comprehendit etiam intellectum creatum, ea etiam quæ in eo sunt vel esse possunt, comprehendit. Nullum ergo dubium quin Deus contempletur eam distinctionem attributorum suorum, quam nos mente nostra meditamur, cui cognitæ sunt cogitationes nostræ.

Sed tamen quia attributorum distinctio est quædam relatio rationis, quaerimus an ea relatio consequatur diuinam cognitionem ita, vt ex Dei cognitione se ipsam contemplantis diuina attributa inter se distinguantur? Tuemur autem partem negantem, scilicet, quod cognitio diuina æterna non est causa distinctionis

6. *Attributum fit, hoc est, attribuitur operatione intellectus creati.*

7. *S. Thom. Alex. Alex. Capreol. Scot. Ægyd. S. Thom.*

1. *Henricus.*

Durand.

S. Thom.

2. *Ostenditur à Deo cognosci ab æterno distinctio quæ intellectus creatus facit, vel facere potest.*

3. *Conclusio. Cognitio Dei non causat distinctionem rationis*

tionis inter at-
tributa, seu re-
latione ratio-
nis.

4.
Ostenditur 1.

Natura cog-
nita per concep-
tum distinctum
a conceptu sin-
gularium, est
fundamentum
relationis spe-
ciei.

5.
Distinctio ra-
tionis inter at-
tributa funda-
tur in essentia
prout a nobis
cognoscitur
pluribus con-
ceptibus distin-
ctis.

Ab vno con-
ceptu non po-
test res cog-
nita dici distin-
cta.

Visio beatorum
non causat dis-
tinctionem ra-
tionis.

6.
Nulla notitia
rei simplicis
quidditativa
potest multi-
plicari.
Probat.

tionis attributorum, licet Deus ab æter-
no cognoscat nostra consideratione pos-
se attributa distingui.

Hoc autem ostenditur primò de in-
tentionibus logicis. Quod enim homo sit
species, relatio quædam rationis est; cu-
jus relationis fundamentum est natura
præcisa cogitatione à singularibus con-
ceptu quodam communi, quo natura ap-
prehenditur, singularia verò non appre-
henduntur; & is conceptus est distinctus
à conceptu singularium. Natura autem
cognita per eum conceptum distinctum,
est fundamentum huius relationis ratio-
nis, quæ dicitur intètio speciei. Cum er-
go Deus non habeat conceptus plures,
vt alter sit subiectum, alter prædicatum,
alter conceptus communis confusus, al-
ter singularis distinctus; res cognita à
Deo vt sic etiam cognita, non sunt fun-
damenta intentionum istarum. Itaque
cognoscit Deus has intètiones, sed cog-
noscit eas fundari in rebus, prout sunt à
nobis cognita; sicut relationes creatas
cognoscit fundari in rebus creatis.

Hoc ergo idem est, quod de attribu-
tis asserimus: nam eam distinctionem ra-
tionis ab æterno Deus contemplatur;
sed cognoscit simul eam distinctionem
rationis, quæ est rationis relatio, fundari
in essentia sua prout à nobis cognosci-
tur pluribus conceptibus distinctis; inde
enim proficiscitur, vt distincta attributa
sint, quia distinctis conceptibus à nobis
apprehenduntur. Ergo ea rationis distin-
ctio, & relatio, non fundatur in essentia
prout est à Deo cognita vno conceptu, à
quo vno conceptu non potest res cog-
nita dici distincta; sed prout à nobis cõ-
sideratur pluribus cõceptibus distinctis
quibus res cognita distincta dicitur. Et
hæc est vera sententia, quam credimus
esse non obscuram. Idemque dicendum
est de visione beatorum, quæ est simplex
diuinæ essentia intuitus; nam essentia vt
sic vno aspectu cognita non est funda-
mentum distinctionis inter diuina attri-
buta.

Vnde colligimus nullam notitiam rei
simplicis quidditativam, posse multipli-
cari. Nam si quidditativa est, nihil relin-
quit quidditatis, quod notitia diuersa
repræsentetur. Notitia etiam intuitiva
rei simplicis, multiplicari nõ potest; quia
cum intuitus percipiat rem vt est, si illa
simplex est, nullam sui partem relinquit

A repræsentandam diuersa notitia: nõ er-
go visio beatorum secari potest in plu-
res notitias, quibus distincta attributa
occurrant.

Aduertendum tamen est Deum Op-
timum intelligere attributa distinctè in
sua essentia, quia in sua essentia intuetur
intellectum nostrum distinguentem at-
tributa, in quo nostro intellectu illa dis-
tinctè sunt cognita, & Deus cognoscit
distinctè cognita; & hoc modo dicitur
cognoscere illa distinctè prout in nostro
intellectu sunt. Quod etiam beatis cre-
dibile est concedi, vt in essentia diuina
intueantur intellectum creatum theolo-
gizantem, & distinguentem attributa.
B Quod si connaturale est intellectui vidè-
ti diuinam essentiam, vt se ipsum intueatur
in illa, consequens est, vt in se ipso
per conceptus varios speculante attri-
buta, intueatur distinctè illa. Rectè ergo
censuit Ioannes Capreol. d. 8. q. 4. art. 3.
Deum non distinguere per scientiam suã
diuinam attributa, sed benè intelligere ip-
sa distincta in intellectu creato.

Sunt qui cõtendant attributa forma-
liter esse distincta ab æterno, siquidem
veritates æternæ sunt Deum esse prædi-
tum intellectu, & intellectu intelligere
non volûtate. Et hoc iterum alij suadent,
C quia entia rationis hoc ipso sunt quod
cognoscuntur; distinctio ergo attributo-
rum, quæ est relatio rationis, hoc ipso
quod non ignoratur, sed scitur à Deo æ-
terna sciëntia, æterna est; & ea distinctio-
ne sunt ab æterno attributa distincta for-
maliter. Hi verò accipiunt attributa nõ
pro rebus ipsis, quas Scotistæ credidere
esse formaliter distinctas: sed prout dis-
tinguuntur rationibus formalibus; & eã
distinctionem rationis aiunt fuisse ab æ-
terno. De æternis enunciatis disputabi-
mus parte secunda capitis, & liquebit
non esse necessariam attributorum distin-
ctionem per intellectum diuinum, vt ea
enunciata sint æterna; sunt enim potius
enunciabilia ab æterno, quàm enuncia-
ta, cum enunciare sit intellectus nostri.

D Circa aliud argumentum quidam ne-
gant ens rationis fieri ab intellectu di-
uino, quia cum sit ens fictum, videtur es-
se indecorum, id ens, quod verè non est,
esse in diuino intellectu. Sed hæc ratio
parum nobis persuadet, quoniam cum
esse in intellectu sit cognosci, nihil hoc
indicat imperfectionis in intelligente,
quantum-

7.
Deus videt in
essentia diui-
na intellectu
creatum distin-
guentem attri-
buta.

Similiter bea-
ti saltè propriũ
intellectum.

Capreol.

8.
Prima obiect.

Secunda.

Ad 1. obiect.
Deus intelle-
ctu intelligit,
& non volun-
tate, aliaq; hu-
iusmodi sunt
enunciabilia ab
æterno, potius
quàm enun-
ciata.

9.
Ad 2. obiect.
Responso quo-
rundam.
Reijcitur.

Vera respon-
sio. Entia rationis
non fiunt a
Deo, quia con-
sequuntur mo-
dum intelligē-
di imperfectū.

Non sunt actu
ab aeterno, sed
possibilia.

10.
obiectio
Durandi.

Futilis osten-
ditur primò.

Secundò.

Intellectus di-
uinus distin-
guit personas,
hoc est, intel-
ligit esse distin-
ctas.

11.
S. Bernard.
tradit nostrā
conclusionem
& insuper ra-
tionem illius.

quantumvis sit id quod cognoscitur im-
perfectum. Hæc autem entia rationis
negamus oriri ab intellectu diuino, eò
quòd consequantur modum intelligen-
di imperfectum, quem actu consequun-
tur cum intelliguntur consequi: & quia
non consequuntur diuinæ intellectio-
nis modum; etiā si Deus cognoscat hæc en-
tia vt consequuntur nostram intellectu-
nem, non ideò ab aeterno sunt; quia non
intelliguntur vt consequentia cognitio-
nem diuinam, sed vt possibilia quæ pos-
sunt consequi intellectam creatum pos-
sibilem. Non ergo ab aeterno sunt.

Hinc etiam colligitur quàm sit futile
argumentum illud à Durando inuentū,
Diuinus intellectus distinguit ab aeterno
personas, quæ sunt magis distinctæ; ergo
distinguit attributa quæ sunt minus dis-
tincta. Argumenti enim forma est à ma-
iori ad minus affirmantèr; at verò distin-
guere attributa non est perfectioris in-
tellectus, sed magis imperfecti. Præter-
eà, æquiūoco claudicat argumentū; nam
intellectus diuinus distinguit personas,
hoc est, intelligit esse distinctas, vt re ve-
ra sunt: attributa verò non sunt re ipsa
distincta, neque intelliguntur verè esse
distincta; sed apud nos distinguuntur alio
diuerso sensu quatenus intelliguntur dis-
tinctis conceptibus; quare nulla est con-
sequentia, accepto nomine distinctionis
æquiūocè.

Confirmatio.

Hæc nostra sententia pronunciata
palam est à S. Bernard. lib. 5. de cō-
sideratione ad Eugenium; nam cum dis-
putaret attributa diuina non esse re ipsa
distincta, sed esse rem vnā simplicissi-
mā; neque iterum essentiam à personis
diuidendam esse, sic ait, *Cum contēdimus
apprehendere vnum, occurrit quasi qua-
druplicatum, hoc est, essentia quasi res
quarta, Facit hoc, inquit, speculum, & æ-
nigma, per quod solum videre datur; cum
autem videbimus facie ad faciem, vide-
bimus sicuti est; nec enim iam tunc sin-
gulis acies mentis nostræ quantumlibet
vehementèr intendens, aliquatenus resi-
liet, desiliet vè in suam pluralitatē. Cau-
sam multiplicati cōceptus ait esse ænig-
ma, scilicet, quia non habemus notitiam
intuitiuam, qua videamus rem vt est; ea
autem notitia, quantumvis velimus spe-
culari, ait non posse nobis occurrere plu-
ralitatem, vt scilicet distinguamus intui-*

A tu rem apertè visam in qua nulla est dis-
tinctio. Non igitur veritatem solummo-
dò nobis tradidit S. Bernardus, sed ra-
tionem veritatis assertè indicauit appri-
mè. Idem sentit S. Thomas in 1. d. 22. q.
1. art. 3. ad 3. quod etiam innuit locis à
nobis recitatis disputando. Et eadem
est opinio Ioannis Capreol. d. 8. q. 4. art.
3. ad 16. argumentum Scoti, Alexand.
Alens. 1. p. q. 52. membro 3. & Ægyd, in
1. d. 2. q. 3. art. 3.

S. Thom.
Capreol.
Alex. Alex.
Ægyd.

PARS SECVNDA.

B Enunciations de diuinis attributis ve-
ra, sunt etiam perpetua veritatis.

R Eliquum est, vt disputemus quo pa-
cto dicantur aeternæ veritates eæ,
quæ à nobis de Deo enunciantur. Ob-
seruandum est autem quòd alia est veri-
tas extra intellectum; alia in intellectu,
etiam ex parte obiecti: verbi gratia, Pe-
trus est ens verum, quia existit; at Petrus
esse hominem, est verum in intellectu; est
enim id quod per propositionem signi-
ficatur, quod vocant verum enunciabi-
le. Quid autem sit in Petro hoc verum, si
quæras? Respondemus nihil esse nisi Pe-
trum cognoscibilem per illud enuncia-
tum. Similitèr si quæras, quid sit hominè
esse animal, quæ est veritas perpetua ab
aeterno? Respondemus nihil aliud esse re
ipsa, nisi ipsum hominem; & id, quod per
hoc enunciatum significatur, nihil reale
esse præterquam quod homo ipse: nisi
velis asserere illud Ioannis Scoti inuen-
tum, quòd Deus ab aeterno produxit res
in esse cognito, de qua re aliàs. Quòd si
rursus postules, quid sit homo per hoc
enunciatum significatus, antequam exis-
tat? Respondetur quòd homo est verum
ens simpliciter, dum existit; at verò an-
tequam existat, est verum ens possibi-
le existere; vel etiam homo est verum
ens in intellectu diuino pratico obiecti-
uè (vt aiunt) quatenus est conforma-
bile diuinæ arti. Similitèr si quæras, quid
sit re ipsa veritas significata per has pro-
positiones, Deus intelligit intellectu, nō
voluntate, &c. Respondemus quòd hæc
ita esse, re ipsa nihil est aliud, nisi Deus
ipse in se, cuius quod quid est in ipsius
intellectu est vnicum adæquatum obiec-
tum; enunciabile tamen à nobis per plu-
ra hæc enunciata, vt sæpius repetimus.

Veritas alia
est extra intel-
lectum; alia in
intellectu, etiā
ex parte obie-
cti.

Hominem esse
animal, ni-
hil est re ipsa,
nisi ipse homo
enunciabilis per
hoc enuncia-
tum.
Scoti inuen-
tum.

Quod quid
est Dei est enū-
ciabile à no-
bis per plura
enunciata.

Medi.

2.

Attributorū diſtinctio nō eſt neceſſaria, vt Deus ſit iſ ipſe qui eſt.

Neque vt ſe ipſum intelli- gat.

Res vna & ſim- plex videri cū diſtinctione non poteſt.

3. S. Thom.

In intellectu Dei non eſt enunciatio.

Deus tamen intelligit ipſa etiam enūciabilia formaliter, quatenus comprehendit noſtrum in- tellectum, & eius enuncia- ta.

Rationes plu- res in Deo, ſe- cundum quod propoſitioni- bus ſignifican- tur, ſunt enun- ciabilia.

4. Veritates æter- næ re ipſa ni- hil ſunt niſi Deus ſimpli- ciſſimus.

Meditare igitur ac cogita omnia, quæ à nobis de Deo pluribus aſſertis enun- ciantur, quòd Deus ſit ſapiēs, iuſtus, cle- mens: tūc verò cogita hæc omnia in Deo eſſe rem vnā, & eandem ſimpliſſimā: poſtremò euidentiffimè colliges quòd vt Deus ſit iſ ipſe qui eſt, & vt talis per omnia ſit qualis eſt, nulla omninò ne- ceſſaria eſt horum attributorum diſtin- ctio: quæ ſcilicèt diſtinctio in re ipſa nul- la eſt, ſed in ſola hominis cogitatione; quæ ſi nulla eſſet, adhuc Deus eſſet iſ idē qui eſt. Sed neque hæc diſtinctio rationis noſtræ neceſſaria eſt ad hoc, vt Deus ſe ipſum intelligat, & comprehendat: Nam etſi nulla eſſet rationis diſtinctio, non minùs Deus ſe ipſum comprehenderet, ac perſpiceret: intelligit enim ſe prout in ſe eſt; ergo ſicut hæc omnia Deo in- ſunt abſque vlla diſtinctione in re ipſa, ita etiā abſque vlla diſtinctione cognof- cuntur à Deo in ſe ipſo. Imò res vna, & ſimplex videri cum diſtinctione non po- teſt; ſed ab ijs, qui non vident illam, cum hac diſtinctione imperfectè cognofcitur.

Hæc autem confirmantur auctoritate S. Thomæ 1. p. q. 14. artic. 14. vbi docet Deum intelligere veritates enunciabi- lium per hoc quod intelligit ſimplici in- telligentia rerum eſſentias; ita tamen vt in intellectu eius non ſit enunciatio, quæ eſt propria intellectus diſcurſu vtentis: intelligit tamen ipſa etiam enunciabilia formaliter, quatenus comprehendit no- ſtrum intellectum, & eius enunciata. Et idem dicendum eſt de ijs, quæ de Deo enunciamus; ea enim Deus intelligit in ſe ipſo abſque vlla diſtinctione ſimplici intuitu; ſed ſecundum quod conſiderat eſſentiam ſuam cognofci à nobis cum diſtinctione attributorum, & per hæc enunciata, ſeu proloquia indicari, cog- noſcit ea enunciabilia formaliter, hoc eſt, ſe ipſum eſſe rem ſignificatam à no- bis per hæc plura eſſata, ſeu pronuncia- ta: & ſe ipſum eſſe rationes plures in noſtro intellectu, dum de re eadem plu- ra enunciamus, & proferimus. Et illæ ra- tiones plures in Deo, de quibus longè diſputauimus, ſecundum quod propoſi- tionibus ſiue enunciatis ſignificantur, di- cuntur enunciabilia.

Si ergo ſciſciteris, hæc veritates æter- næ quid ſint? Reſpondetur quòd re ipſa nihil ſunt, niſi Deus ſimpliſſimus; for- maliter tamen ſunt Deus ipſe, vt eſt plu-

A -ra enunciabilia, hoc eſt, res ſignificata à nobis per enunciaciones plurimas. Veritas enim enunciabilis eſt res ipſa ſigni- ficata per propoſitionem, vt diximus; & dicitur æterna veritas, quia poteſt ab æterno verè enunciari, & quia ab æter- no Deus cognofcit hæc à nobis enuncia- bilia vera eſſe; non verò quòd Deus ipſe mentem ſuam inſormet enunciacioni- bus, cum in intellectu diuino nō ſit enū- ciatio, ſeu propoſitio formaliter, qua ip- ſe vtatur ad cognitionem.

B Hæc ergo veritates ſunt æternæ, eò quòd Deus idem neceſſariò eſt; & quia poteſt ſignificari per has neceſſarias enū- ciationes. Eſtque Deus vnus plura enū- ciabilia vera, & neceſſaria, & æterna, ſicut & plura attributa; verbi gratia, Deū eſſe ſapientem ab æternitate quid eſt niſi Deus? Hæc tamen veritas enunciabilis æterna eſt, veritas, inquam, enunciabilis à nobis per noſtras propoſitiones, in qui- bus perſpicitur attributorum diſtinctio. Similiter autem eum dicimus, Deus nō intelligit per voluntatem, hæc negatio eſt in ſola enūciacione noſtra, vel in enū- ciabili formaliter, id eſt, in obiecto noſ- tri intellectus qui enunciacione vtitur: & hæc etiam negatio eſt veritas æterna; non quòd ſit negatio re ipſa inter intel- lectum, & voluntatē Dei; eſſet enim rea- lis quoque diſtinctio, vt ſuprà oſtendi- mus; ſed quia Deus, vt eſt obiectum in- tellectus noſtri, verè cum illa negatione à nobis intelligitur, ſcilicèt, quòd nō in- telligat per voluntatem. Sed neque illa negatio eſt in Deo, neque ſe ipſum ne- gando, aut diſtinguendo cognofcit; ſed cognofcit ſe cognofci à nobis neganti- bus, aut diſtinguentibus. Hæc autē mul- tis forſan plus ſatis diximus, vt falſam aliquorum exiſtimationem tolleremus, tum de veritatibus æternis; tum etiam de attributorum diſtinctione in diuina cognitione.

D Cum ergo enuncio, Deus intelligit per intellectum, res ſignificata eſt vna ſimpliſſima, ſcilicèt Deus ipſe: cum ve- rò enuncio, Deus non intelligit per vo- luntatem, res ſignificata non eſt negatio inter res plures, ſicut cum enuncio, Pe- trus non eſt Paulus; ſed res ſignificata eſt ipſe Deus ſecundum quod à me cognof- citur pluribus conceptibus; ita vt verè negetur in mea enunciacione vnum de alio, ne confuſè Deum intelligam. Et in hoc

Formaliter ve- ro ſunt Deus ipſe vt eſt. ple- ra enunciabi- lia non Cur dicantur æternæ. Non ſunt in intellectu diuino. Non ſunt in intellectu diuino. Non ſunt in intellectu diuino. Non ſunt in intellectu diuino.

5. Deus eſt plu- ra enunciabi- lia ſicut, & plu- ra attributa.

In hac, Deus non intelligit per voluntatē, negatio eſt in ſola enunciacione noſtra, vel in enūcia- bili formali- ter. Et ſic nega- tio eſt veritas æterna.

6. Res significa- ta eſt ipſe De- prout cognof- citur diſtinc- tis cōceptib⁹ non verò con- fuſè.

hoc sensu, non solum hæc enunciata sunt signa perpetuæ veritatis, vt supra diximus; sed ipsa veritas significata est æterna, quæ nihil aliud est, quàm Deus ipse vt est cognoscibilis à nobis per hæc enunciata, vt ex antecedentibus manifestè concluditur.

7.

Ex parte rei cognitæ aliud dicitur verum quod est res ipsa; & aliud verum quod est res, vt à nobis cognoscibilis; hoc in Deo est multiplex.

Ab intellectu diuino sumitur prima ratio veri.

Ante illud nulla est attributorum distinctio etiam per rationem.

Ex his autem colligimus, ex parte rei cognitæ aliud dici verum quod est res ipsa; aliud verum, quod est res vt à nobis cognoscibilis, quod diximus verum formalitè enunciabile. Verum, quod est res ipsa, in Deo est essentia, tres personæ. Verum, quod est enunciabile, est multiplex, sicut & attributa multa sunt. Et quia ab intellectu diuino sumitur prima ratio veri, ante operationem eius adhuc non intelligitur verum enunciabile: quare neque distinctio attributorum antecedit operationem diuini intellectus; siquidem ea distinctio pertinet ad enunciabilia per intellectum creatum, quatenus intellectus creatus possibilis comprehenditur ab intellectu diuino: quare frustra meditantur aliqui ante operationem intellectus diuini intellectum diuinum iam distinctum à voluntate distinctioe rationis actuali; quia hæc attributa ex natura rei non distinguuntur; neque etiam distinctioe nostri intellectus actuali, quæ oritur à primo vero quod est in diuino intellectu.

8.

Sed licet ab æterno nulla præintelligatur talis distinctio actualis ex parte obiecti, ante operationem diuini intellectus: in tempore tamen nos ipsi cogitando, actu distinguimus naturam vt antecedentem ordine rationis ipsam intellectionem, non quod ante diuinam intellectionem fuerit vlla distinctio rationis, vt diximus; aut quod possit verè intelligi antecessisse talem distinctionem; sed quia nostra intellectio iam deriuata ab illa prima intellectione diuina, potest distinguere, & facere distinctionem rationis in tempore, quæ in æternitate non antecessit intellectionem diuinam. Et hæc distinctio rationis, vel facta in tempore actu, vel ab æternitate possibilis, primò intelligitur in obiecto diuinæ intellectionis, & non ante illam. Itaque hæc veritas significata per nostrum modum intelligendi, videlicet, quod ordine rationis natura diuina antecedit intellectionem, primò extitit ab æterno enunciabilis, ante quam veritatem nulla fuit,

Distinctio rationis primò est in obiecto diuinæ intellectionis, scilicet, in intellectu nostro, & non ante illam.

A quia nihil potest habere rationem veri ante intellectionem diuinam. Ergo neque fuit necesse naturam antecedere intellectionem reali distinctione aut prioritate, aut ex natura rei, vt aliqui falso asserunt: neque etiã necesse fuit, vt prioritate, aut distinctione rationis natura diuina antecederet intellectionem ab æternitate.

Ex parte verò rei cognoscentis, est veritas in intellectu formalitè perficiens illum; & in enunciatione vt in signo ad placitum, quod indicat verum in intellectu. Et ita dicuntur enunciationes perpetuæ veritatis illæ, quæ enunciant res necessarias, duobus modis, vel quia indicant veritates æternas, vt explicauimus; vel quia quocumque tempore, aut ante aut post, enuncies idem, verum enuncias.

Periodus quæstionis est, quod etsi hæc enunciationes, Deus intelligit per intellectum, & non per voluntatem; Deus est sapiens per sapientiam, & non per iustitiam, & similes, sint æternæ veritatis, nunquam colligitur quod negatio sit realis inter attributa, aut quod illa sint ex natura rei distincta, quia distinctio eorum fundatur in cognitione creata, & non antecedit diuinam.

Confirmatio.

Hæc autem satis confirmantur auctoritate S. Thomæ in 1. d. 19. q. 5. art. 3. vbi comprobatur vnã esse veritatẽ æternã. Et ad 3. affirmat ante intellectum creatum non esse aliquam veritatem rerum creatarum in actu. Et ad 5. declarat ante operationem nostri intellectus solũ esse veritatem signabilem, quam nos diximus veritatem enunciabilem. Et in eodem articulo docet in intellectu diuino esse primam veritatem, ante cuius operationem nullum sit actu verum, ex quibus ea omnia, quæ diximus, satis consentaneè deprompta sunt.

D

CAPVT XXXVII.

Quod Deus sit vnus, ratione naturali ostenditur.

Premissa disputatione de simplicitate Deitatis, succedit altera de vnitæte eiusdem Deitatis, quam ratio ipsa naturalis manifestò declarat. Mitto autem rationem illam physicam satis tritam, ex parte mobilis; ex eo quod omne quod mouetur, ab aliquo moueatur, vt docet

P. Aristo.

Ac proinde nec distinctio, nec antecedentia natura diuinæ intelligitur ante illam.

9. Veritas ex parte cognoscentis, in intellectu, & enunciatione. Cur dicatur æterna.

10. Periodus quæstionis.

Negatio & distinctio attributorum fundatur in cognitione creata.

11. S. Thomæ primus locus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Ratio trita ex parte mobilis, omittitur.

Aristot.

Aristoteles 4. Physicor. cap. 4. unde de-
currimus vsque ad primum motorem,
qui nō moueatur, sed moueat; hoc enim
argumentum longiori indiget disputa-
tione, & tractatur à S. Thoma 1. p. q. 2.

S. Thom.

art. 3. Arguimus igitur etiam ex parte
agentis: nam plura agentia eiusdem or-
dinis, non concurrunt per se ad eundem
effectum; verbi gratia; si duo ignes per se
concurrerent ad calefaciendum, altero
sublato alter non calefaceret; unde col-
ligimus quod per accidens concurrant
duo ignes, cum vnus sufficiat: ergo pri-
mus motor qui est per se motor, vnus
est, non plures. Et hæc ratio est demon-
stratiua, licet enim eum calorem quem
efficiunt ignes duo in aliqua certa tem-
poris mensura, non possit efficere alter
illorum sine altero per tempus idem;
hæc tamē omnia per accidens sunt, quia
absolutē ignis vnus potest efficere idem
quod duo: quod si sit ignis magnus & ve-
hemens, eodem temporis interuallo cō-
ficere potest idē quod duo ignes remis-
siores, qui calore minū valeant; nam
maius & minus per accidens se habent
ad ignē; ergo primus motor, qui est per
se motor omnium rerū, necessariō vnus
est; nam si essent plures, essent per acci-
dens motores; & necessariō veniendum
ad vnum per se motorem.

Prima ratio
ex parte agen-
tis.

Plura agentia
totalia eiusdē
ordinis, v. c.
duo ignes, ad
eundem effe-
ctum non cō-
currunt saltē
per se, sed solū
per accidens.

Est ratio de-
monstratiua.

Si essent plu-
res, essent per
accidens, mo-
tores.

Confirmatur.
Partialia agē-
tia se coadiu-
uant ex defe-
ctu facultatis
in singulis.
Responsio.

Refellitur.

Deinde etsi poneremus, duo agentia
posse efficere eundem effectum, ita vt
vnum agens efficeret identidem quod
alterum, & identidem duo simul; quod
esset miraculosum & forsan impossibi-
le; adhuc ex ipsa positione duo illi ignes
per accidens concurrunt ad illum effe-
ctum, cum alter sufficeret; ergo motor
per se primus vnus est, quia plures mo-
tores essent per accidens. Confirmatur,
quoniam si sunt plures motores primi,
sunt quidem partialia agentia se coadi-
iuuantia, quod non accidit, nisi ex defe-
ctu facultatis in singulis. Si verō respon-
deas in Deo hoc nō accidere ex defectu
facultatis, sed quia in hoc plures Dij cō-
sentiunt, vt simul operentur. Contra est,
quia sequitur quod singuli possent effi-
cere sigillatim quod omnes simul; ergo
nullus illorum esset primus motor per
se, quia quivis motus non proficiscere-
tur per se ab isto motore, cum posset etiā
ab alio progredi: quare neuter esset mo-
tor, necessarius, neque per se; quod enim
est per se, necesse est esse; neuter enim est

A necessarius, si altero cessante alter pos-
set mouere, siquidem ponis singulos suf-
ficere, vt moueant. Et ideō rectē ait S.
Thomas 1. p. q. 11. art. 3. *Quia per se
vnius vna est causa, & multa non sunt
causa vnius, nisi per accidens:* ergo si vnus
primus motor est, & per se valet omnia
operari, melius operabitur solus quā
cum alijs simul. Et item quia dum vnus
operatur modō, modō alius, motus non
erit continuus.

Secundō probatur ex hypothesi, quia
primus motor est agens liberum; ergo
est vnum, & non plura. Probatur, quoniā
plura agentia libera & prima, non pos-
sunt consentire per se de re eadem. Ex-
plicatur hoc, nam agens liberum crea-
tum semper consentit cum agente libe-
ro increato & primo, ita vt Deo repug-
nante non possim ego aliquid velle; cū
voluntas mea sit in diuina, tanquam in
causa, quæ res explicatione indiget, vt
tomo 2. disputandum est; ergo si ponamus
plura agentia non dependentia ab
aliquo priori agente, neque quoad ope-
rari, neque quoad velle, credi non po-
test aut intelligi quod liberæ ipsorum
consensiones per se conueniant, sed ca-
su & per accidens; quod autem casu eue-
nit non semper accidit; unde esset dissi-
dium. Confirmatur, per se enim dicitur
vel id quod est per se ex natura rei, vel
quod per se fit, vt docet Aristoteles in
Posterioribus: quod autem duo primi
motores per se, liberèque consentiant,
non fit per se ab alio, quia in primo mo-
tore non accidit fieri: at verō voluntas
libera non est per se, hoc est, ex natura
rei hæc vel illa, quia esset necessaria; er-
go euidentissimè demonstratur quod
non per se, & necessariō consentirent;
esset ergo discordia inter primā agen-
tia, nisi vnum esset primum agens & v-
nicum.

Tertiō probatur ex parte providen-
tiæ: nam qui gubernat semper appetit
singulare imperium; est enim monar-
chia primus, & optimus principatus.
Et confirmatur ratione Sancti Thomæ
primo contra gentes cap. 42. quoniam
quæ non sunt ordinata per accidens,
semper ordinantur in vnum; ordo enim
est vnitas quædam; non ergo ordinan-
tur quatenus distincta sunt, sed quate-
nūs in aliquo ordinatè conueniunt tam
ex parte agentis, quā ex parte finis;

S. Thom.

3. Secunda ratio
ex hypothesi
libertatis in
motore.

Duo agentia
libera, & pri-
ma non pos-
sunt conueni-
nere per se, sed
casu.
Explicatur.

Confirmatur.
Per se dicitur
vel id quod est
per se ex natu-
ra rei: vel quod
per se fit.

Aristot.

4. Tertia ratio ex
parte providen-
tiæ.

Confirmatur.
S. Thom.

Quæ sunt or-
dinata, & non
per accidens,
semper ordi-
nantur in vnum
sive agens pri-
mum, sive fi-
nem vltimū.

totum

totum enim exercitum vnus Imperator ordinat, & ad se ipsum ordinat. Et ex parte finis probatur similiter, quia vltimus finis solùm vnus est; aliàs quomodo quis appetet plura in quantum plura, nõ verò in quantum reducuntur ad vnã beatitudinem? cum ergo primum agens sit vltimus finis, si essent plura agentia prima, essent plures fines vltimi, & appeteremus plura per accidens, scilicet, non ordinata. Imò non conquiesceret appetitus noster in vno fine vltimo, si natura sua propenderet ad plures fines vltimos. Tunc vltra, vel ipsi Dij non essent per se singuli beati, quia extra quilibet esset alius finis vltimus, in quo est perfecta beatitas, seu beatitudo; indigeret ergo alter alterius beatitudine qua frueretur: vel singuli essent suo bono contenti, eò quòd vnus non esset finis vltimus alterius; at verò cum singuli essent fines vltimi creaturarum, animæ creatæ non essent singulorum bono expletæ, nisi omnium Deorum simul bonis aggregatis, & coniunctis fruerentur; quæ sunt portenta figmenta que vanissima; esset enim Deus hic vel ille singulatim contentus fruitione sui, & creatura non esset contenta fruitione singulorum. Ad hoc etiam pertinet argumentum Tertullian. libr. 1. contra Marcionem solertissimè disputantis: *Ecce enim duos intuens Deos tam pares, quàm duo summè magna, quid facerem si ambos colerem? Verer ne abundantia officij supersticio potius quàm religio existimaretur, qui duos tam pares, & in altero ambos, possem in vno demereri.* Et iterum, inquit, *Si alterum colerem equè cogitarem ne suffundere viderer numeri vanitatem, sine differentia superuacui,* quasi dicat, si adoro duos pares, superuacanea est adoratio, cum vnus Deus possit quod possunt duo. Si vnum Deum satis quod est adoro, superuacaneus est Deus alter, cuius non egeo beneficijs.

Quartò probatur ex perfectione Dei, quia si sunt plures Dij, aut in singulis deest perfectio aliqua, aut immiscetur imperfectio; differentia enim qua distinguuntur, si imperfectio est, est Deus imperfectus; si perfectio, ea quæ est in vno propriè, deest in alio. Et confirmatur, quia Deus est summum bonum per superabundantiam, hoc est, quod non solùm non superatur ab alio bono, sed

Vltimus finis solùm est vnus. Probat. 1.

Secundò.

Tertiò.

Huc pertinet argumentum Tertulliani.

5. Quarta ratio ex perfectione Dei.

Confirmatur.

A excedit bona omnia; quod autem excedit cætera, vnus est; quod est argumentum Tertulliani libro 1. contra Marcionem: quia, inquit, summo magno nihil æquatur. Et hæc quidè argumenta adeò plana sunt, vt possint vulgò etiam proponi, & rudibus persuaderi. Argumentum verò de Monarchia commune est apud Patres, Sanctum Iustinum oratione Parænetica ad gentes, S. Cyprianum de vanitate Idolorum, S. Athanasium oratione contra idola, S. Ioannem Chrysostomum homilia vltima ad Hebræos, Sanctum Gregorium libr. 4. Epistolarum Epistola 52. Tum etiam apud Philosophos Philonem libr. de confusione linguarum, Platonem in Polytico, Aristotelem libro 8. de moribus capite 10. & 12. Metaphysicorum, Plutarchum in Epistola de formis Reipublicæ, & alios plures, quos refert Ioannes Stobæus sermone 45. Vnde illud, Multos imperare malum est, Rex vnus esto.

B Quintò tamen loco idem probatur (vt argutioribus etiam rationibus vtamur) ex infinitate diuinæ naturæ; si enim sunt duo Dij natura Deitatis est communis vtrique & multiplicata in vtroque. Est autem natura diuina ens infinitum; sed enti infinito non potest fieri additamentum nec finitum, nec infinitum, quia continet totam rationem entis: ergo non potest in duobus Dijs signari duplex differentia siue essentialis, siue accidentalis, qua inter se differant; quia illa differentia est additamentum ad naturam infinitam. Neque euades argumentum, si dicas; adiectionem hanc solùm esse in intellectu. Id enim quod intellectus concipit per conceptum communem, & particularem de re quapiam, est in re ipsa, licet non sit distinctum; ens autem infinitum vt sic, non potest ita concipi vt fiat ad illud vllum additamentum, vt probauimus; ergo natura Deitatis non potest ita esse communis, vt inueniatur in pluribus: sicut enim ens in sua confusione, & amplitudine ingreditur conceptum cuiuscunque entis; ita ens infinitum vt sic, continet omnem differentiam entis, quæ in Deo potest reperiri: sed natura Deitatis est ens infinitum; ergo continet ipsas differentias; quibus possunt Dij distinguui.

Est argumētū Tertulliani.

Superiori argumento Monarchiæ vtuntur Patres, S. Iustinus. S. Cyprianus. S. Athanasius. S. Chrysostomus. S. Gregorius. Philosophi, Philo. Plato. Aristot. Plutarchus. Ioan. Stob.

6. Quinta ratio ex infinitate diuinæ naturæ.

Euasio argumenti præcluditur.

Cū Deitas sit ens infinitum continet ipsas differentias, quibus possunt Dij distinguui.

7.
6. ratio.
Quia Deus est
ens per se pri-
mò, seu per su-
am essentiam
existens, ideoq;
primum, & ne-
cessarium.

S. Thom.
Essentia com-
munis per dif-
ferentias essen-
tiales accedit
ad existentiam.

Animal non
est rationale
per se.

Per essentiam
existere non
est differentia
inter Deum, &
Deum, siue di-
catur esse in-
no eorum tan-
tùm, siue in v-
troque, sed est
ipse Deus v-
nus.

Confirm. 1.
Ens necessa-

Sextò probatur ex eo quòd Deus est ens necessarium, & per se primò existens: agens enim primum, cum non sit ab alio, per suam essentiam existit, & ideo dicitur ens necessarium; aliàs si non existeret per essentiam, acciperet existentiam in sua essentia; & non esset primum ens, neque necessarium. Tunc sic arguitur, Deus est id quod per essentiam existit; ergo non potest esse natura communis ad plures Deos. Probatur clarissimè, si enim esset natura communis ad naturas plures, illæ naturæ differrent aliquibus differentijs; has si ponas accidentarias, ponis Deitatem compositam ex essentia, & accidente, & subiectam alteri agenti, vt supra est probatum: si verò ponis essentielles differentias, non minùs desipis; & est argumentum S. Thomæ 1. contra gent. c. 42. nam essentia communis, per differentias essentielles accedit ad existentiam; quia essentia non potest existere, nisi completa; nõ enim potest existere animal quod non sit leo, nec homo, &c. Si ergo essentia sit per se existens, nullas differentias essentielles admittit, quia non existeret per se, sed per illas; vt animal non est rationale per se, sed per hominem; aliàs si animal per se esset rationale, omne animal esset rationale; & hæc non esset differentia alicuius animantis. Similitèr essentia quæ per se existit, in suo conceptu habet vltimam differentiam essentialem, quæ scilicèt necessaria est ad existentiam, aliàs non existeret per se, sed per sua particularia, existeret enim ratione differentia essentialis addita. Quòd si ea esset differentia huius Dei, vt per eam per se primò, & per essentiam existeret, in alio Deo hæc differentia non esset; differentia enim vnus in illo solo est; & ita alius Deus non existeret per essentiam, & per se primò; & non esset Deus: quòd si & alius Deus per suam differentiam essentialem existeret, iam non esset differentia inter Deum & Deum quoad hoc quod est per essentiam existere, & tunc redit argumentum. Hoc enim quod est per essentiam existere, est ipsa essentia diuina; ergo essentia diuina hoc ipsum non expectat à differentijs essentialibus, sed potius à se habet.

Confirmatur, quoniam quod est necesse esse, necesse est esse in quantum est

A hoc ens signatum, & singulare; sed singularitas est in vno solo; ergo necessitas entis in vno solo reperitur: quod est argumentum Sancti Thomæ 1. contra gentes cap. 42. Cauillatur Aureolus, quòd plura entia necessaria possent esse necessaria, non vt hoc singulare, sed vt natura communis, quia possent differre specie, vt duo Angeli. Respondet autem Franciscus Ferrariens. quòd si essent specie distincta essent composita. Sed hæc solutio non tuetur S. Thomæ assertum, scilicèt quòd ens necessarium sit tale in quantum singulare, si posset esse talis in quantum natura communis, vt Aureolus obijcit. Interpretes autem Ferrariens. non penitus attingit mentem S. Thomæ; nam existentia est proprius actus indiuidui, & singularis, licèt secundum conceptum communem inueniatur in omnibus rebus. Vnde existentia per se necessaria, non potest esse huiusmodi ratione speciei, sed ratione indiuidui; existentia enim non est actus speciei, aut proprietatis, sed est proprius actus indiuidui; ergo ens quod est necesse esse, est hoc ens. Confirmatur, quia esse abstractum non multiplicatur, cum sit per se subsistens; sed Deus est ipsum esse; ergo non potest inueniri in pluribus.

C Vltimò probatur ex simplicitate Deitatis; quicquid enim addas naturæ diuinæ non est diuinum, sed extraneum; sed si sunt Dijs plures, diuinæ naturæ communi adduntur differentia, quæ sunt extra illam: erga facis realem compositionem, vt supra. Impossibile est etiam, vt differentia sit extranea speciei, quam constituit: quod autem est extraneum Deitati, necesse est esse huic quoque Deo extraneum: ergo erit differentia extra speciem, quam constituit. Et idem argumentum est de differentia indiuidui. Et prætereà facis compositionem logicam, quæ in diuinis non potest esse, vt infra probabimus. Et licèt compositio logica nihil reale ponat in Deo, tamen secundum illam verò, aut falsò intelligimus diuina; ergo si non potest intelligi natura diuina communis, quæ per differentias logicas contrahentes distinguatur in plures, reuera non potest esse natura diuina communis, ita vt plures existant diuinæ naturæ.

rium est tale in quantum singulare.

S. Thom.
Cauillatur eū
Aureolus.

Responsio.
Ferrariens.
Reijcitur.

Vera respon-
sio.
Existentia est
proprius actus
indiuidui.

Confirm. 2.
Esse abstractū
non multiplicatur
cum sit
per se subsistens

9.
Vltima ratio
ex simplicitate
Deitatis.

In pluribus
Dijs compositio
realis.
Differentia ex-
tranea quatenus
addita, nõ
extranea quatenus
constituit.

In pluribus
Dijs compositio
logica.

Hoc

10. Hoc etiam confirmatur ex vnitatem secundum se: tum quia vnitatem antecedit numerum; sed Deus est primum ens; ergo est vnum, & non plura; ab illo enim vno est omnis numerus, & multitudo. Præterea si in Dijs est numerus, quæro quotus numerus? quod est argumentum Tertullian. Tertull. libr. 1. contra Marcionem ponentem Deos duos. Cur, inquit, non plures, si duo? Et hoc idem comprobatur; numerus enim rerum aut finitur per se ex differentijs contrahentibus naturam (quod iam reiecimur) aut ex intentione agentis in rebus quæ habent causam, quam Deus non habet; ergo in Deo non est numerus certus, & definitus, atque adeo nullus. Tum etiã, quia ens repugnat diuisioni ex parte sua; diuisio enim tendit in interitum; vnde quod est magis ens est magis vnum; ergo maximè ens, quod est Deus, est maximè vnum. Ostenditur ergo evidentissimis demonstrationibus Deum esse vnum natura; qua etiam in re hæretici miserè insanunt.

11. Argumentum Tertulliani. Non imbecillum illud etiam est argumentum Tertullian. in Apolog. contra gentes, quia vel ipsi, qui plures Deos colunt, propriæ sententiæ oblitæ, quasi ductu naturæ dicunt, Deus vidit, Deus dedit; naturalis autem cognitio certissima est, vnde subdit: *O testimonium animæ naturalitèr Christianæ*, id est, naturalitèr cognoscentis Deum, quem nos colimus.

12. Meritò ergo S. Thomas 1. p. q. 11. artic. 3. iudicat veritatem istam ratione naturali, eaque euidenti perspicui. Et idè asserit S. Irenæus libr. 2. cap. 5. & Lactantius Firmianus libr. 1. cap. 3. & Paulus Orosius libr. 6. Historiæ cap. 1. Consentiant Ioannes Scotus in 1. dist. 2. q. 2. & Durandus ibidem q. 1. ac Marsilius q. 5. art. 1. & alij plurimi Theologi; vno aut altero refragante.

13. Guilhelmus enim Ochamus, & Gabriel in 1. d. 2. q. 10. aiunt vnitatem diuinæ naturæ non posse demonstrari naturali ratione, sed sola fide Catholica teneri. Sed hæc opinio non solùm est à ratione naturali aliena, sed verbis Apostoli parùm consentanea, cum ait, *Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi*

Contra hos *Paulus Roman. 1. Et iterùm, Quod notum est Dei, manifestum est in illis. Quid*

A autem notius de sempiterna Deitate, aut quid ex visibilibus magis perspicuū, quàm singularis Dei principatus, & monarchia, & quòd primus motor sit vnus? Aliàs non esset cæcitati ascribendum gentibus, quòd Deos plures colerent, si ratio naturalis de vnitatem Dei non eos commoneret.

Cōfirmatur, quia Ethnici, qui aliquid veritatis in Philosophia attigerunt, hanc veritatem haud dubiè testati sunt, vt refert Lactantius 1. lib. diuinarum institutionum, Eusebius Cæsariensis 11. de Preparatione Euāgelica, Augustinus Eugub. de perenni Philosophia lib. 3. S. Cyrillus Alexandrinus libr. 1. contra Iulianum, Annobius libr. 3. contra gentes. Et antiquior S. Iustinus lib. 1. de Monarchia, & oratione Parænet. ad gentes; referuntq; testimonia Æschili, Philæmonis, Orphæi, Pythagoræ, Sophoclis, Euripidis, Platonis, Menandri, Hesiodi, & Theatridis apud Clementem lib. 6. Stromatum, & oratione ad gentes. Mitto Socratè apud Platonem, & Tullium Ciceronè, & Aristotelem de ea re luculentè philosophatè. Quare Prudētius in Apotheosi testatur, etsi Philosophi pluribus quæstionibus implicati vt in Labyrintho versentur, omnes tamen in hanc concorditèr sententiam venire, quòd vnum sit numè, scilicèt, vnus Deus. Imò & apud Ethnicos erat in opinione certissima Deorū summus Parens, qui proculdubio Monarcha erat; necesse est ergo ad vnum Principem omnia reuocare. Et Plotinus lib. 1. de Placitis ostendit Deū esse vnū, eò quòd vnitatem ipsa symbolum sit Deitatis, Aristoteles 11. Metaphy. idem docet. Vide Lactantium lib. 1. diuinarum institutionum cap. 3. & Tertull. in Apolog. cap. 17. & S. Thom. 1. contra gentes cap. 42. elegantissimè differentem.

14. Item Ethnici Philosophi, vt testatur Lactant. Eusebius. Eugubin. S. Cyrillus. Annobius. S. Iustinus.

Clem. Alex.

Prudent.

Apud Ethnicos in opinione certissima erat Deorum summus parens.

Plotin. Arist.

Lactant. Tertul.

S. Thom.

D CAPVT XXXVIII.

Quòd Deus sit vnus ex literis sacris, & Patribus confirmatur.

Sed oportet confirmare hanc veritatè contra impios hæreticos ex sacris literis, & Patribus; si qua tamen apud eos aut Scripturæ, aut Patrum manet auctoritas. Igitur vt à Deuteron. exordiamur cap. 4. legimus Moysen asserentem, *Domminus ipse est Deus, & non est alius præter*

Loca scripturæ.

Deuteron. cap. 4.

CAPVT XXXIX.

Hereses contra unitatem Deitatis refutantur.

vnus; Deitas ergo non est species; aliàs A non vnus Deus, sed duo Dij essent personæ duæ. A Patribus ergo accepimus non solum quòd Deus vnus sit, sed quòd sit indiuidua, & singularis natura, & non species, aut genus, ita vt de hac veritate nulla supersit controuersia. Quare verò aliqui ex Patribus recusent dicere Deum singularem, ne scilicet videantur tres personas negare, libro quinto explicabimus.

7. S. Basil. ait Deum nõ esse vnũ numero, id est, vnitatem præcisionis.

Sunt tamẽ verba S. Basilij subobscura Epistola 141. vbi ait, Deum non esse vnũ numero. Quibus verbis, si rectè explicentur, maximè corroborat veritatem fidei contra hæreticos: cõsuet enim Deum non esse vnum ea vnitatem, quæ ex numero rerum in mente relinquitur, scilicet, vnitatem speciei, seu vnitatem rationis, & præcisionis (vt Dialectici aiunt) hoc enim vocat vnum numero, hoc est, vnum quod ex cogitatione rerum in mente relinquitur, quod est præcisione rationis vnum: & in hoc sensu Deum non esse vnũ numero, est non esse speciem, neque naturam communem. Verum est quòd vnũ numero in alio sensu vt plurimum accipitur, scilicet, pro re indiuidua, & singulari; sed non ita accipit S. Basilij, vt ex antecedentibus, & consequentibus probatur, & liquet.

8. Explicantur Patres comparantes tres diuinas personas tribus hominibus, aut tribus Angelis.

Quòd autem Patres nonnunquam cõparant tres diuinas personas tribus hominibus, aut tribus Angelis; minimè volunt eo exemplo significare esse in tribus diuinis personis tres naturas indiuiduas, sicut in hominibus, aut Angelis tribus (quod non semel, sed sæpè sæpius aliàs negant) sed vt rudibus declarent Catholicam fidem, & tres veras personas colendas esse in vnitatem reali eiusdem naturæ; sicut & tres homines tres sunt personæ, etsi in vnitatem reali naturæ non conueniant.

9. Dicta veritas definita. Cap. Firmiter. Conc. Tolet. 11. Alia Concilia. Symb. Eccl. Genebrard.

Definita est hæc veritas capite Firmiter, de Summa Trinitate, & in Concilio Toletano 11. quòd in diuina substantia non sit numerus. Imò in plerisque Concilijs in confessione fidei, & in Symbolis Ecclesiasticis à Concilijs, vel editis, vel acceptis: satisq; est commune Symbolum Apostolorum, *Credo in vnum Deum, &c.* Et Genebrard: in Symbolum ad illa verba, *non tres Dij*, hoc ipsum Romæ statutum esse refert sub Damaso.

Gentes Christo Domino non agnito coluere plures Deos. Errorem verò gentium ait S. Thomas in 1. d. 2. q. 1. art. 1. argumento 1. videri ortum fuisse à falsa existimatione illorum, qui diuinas perfectiones à rebus creatis participatas distributam, & partitè contemplantes, crediderunt diuersa esse prima principia, vnde hæc bona in nos diriuarentur: & ita ponebant aliam Deam iustitiã, aliam Pacem. Quod & S. Dionysij lib. de diuinis nominibus cap. 11. ait innuere. Sed iam satis scitè ostendimus diuina attributa, & perfectiones non esse res diuersas; quare nec diuersa principia sunt, sed vnum rerum omnium principium, quòd est Deus Optimus.

B

C

D

Post errorem gentium, qui plures Deos colebant, fuerunt etiam in Ecclesia contra Deitatem vnitatem non pauca hereses. Gnostici Carpocratem auctorem heresis sequuti, duos Deos crediderunt, vt refert S. Irenæus 1. lib. cap. 24. & lib. 3. cap. 18. Et S. Augustinus de Hæresibus cap. 6. & S. Epiphanius hæresi 33. & 36. Hunc errorem sequutus Apelles hæreticus nomen dedit sequacibus Apellitis, teste Eusebio lib. 5. Historiæ cap. 13. & S. Augustin. de hæresibus cap. 23. & Manichæos fuisse in hac hæresi refert libro eodem cap. 46. Hi omnes aliũ Deum bonum, alium malum esse existimabant; vnde necesse erat, vt inter eos dissidium esset. De quo argumento pulchrè agit S. Ioannes Damascenus lib. 4. c. 21. Cerdon autem, & Marcion addiderunt Deum bonum esse Patrem Christi, malum verò esse mundi conditorem, vt refert S. Irenæus lib. 1. cap. 28. & 29. & S. Augustin. de hæresibus c. 21. & Theodoretus lib. 1. hæreticarum fabularum, Theophrastus lib. de hæresibus numerat inter hos Apellem Marcionis discipulum. At verò S. Ambrosius aliam hæresim narrat lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 3. eorum qui opinabantur alium esse Deum veteris testamenti, & alium noui, qui cum præcedenti non conueniret; quasi Deus malus sit veteris testamenti, & mundi conditor, bonus verò sit Christi Pater, & Auctor noui testamenti, vt refert etiam S.

1. S. Thom. Error gentium ortus est à diuinitibus perfectiones diuinas, vt res diuersas.

S. Dionys.

2. Prima hæresis Gnosticorum sequentiũ Carpocratem ponit duos Deos, vnum bonũ, alterũ malum. S. Irenæus. S. August. S. Epiphanius. Similiter Apellite ab Apelle, Euseb. S. August. Itẽ Manichæi.

Damascenus. Item Cerdon, & Marcion hæretici. S. Irenæus. S. Aug. Theodoret. Theophrastus.

S. Ambr.

S. Aug.
S. Cyril. Hierosol.

Augustinus de verbis Apostoli serm. 11. cuius hæresis meminit S. Cyrillus Hierosol. Catachesi. 16. & Catachesi 6. eos dixisse ait (quod idem est) Deitatem aliam bonam, aliam malam: & duos fontes alterum boni, alterum mali. Tertullianus verò lib. de præscriptis aduersus hæreticos ait Basilidem dixisse Deum Indæorum non verum Deum, sed Angelum; & lib. eodem recenset alios hæresis fautores, Lucianum, Apellem, & Tatianum, vnum Deum bonum, & alterum sæuum, & malum prædicantis.

Tertullian. de hæresi Basilidis.

3.
Idem de Marcionis tribus Dijs.

At verò idem Tertull. libr. 1. contra Marcionem, posuisse illum ait Deos tres, scilicet, factorem; locum; & materiam, quam malum Deum dicebat. Valentinus verò longè diuersâ excogitauit sententiam, duos enim Deos ita constituit vt alterum dicat esse profundum, alterum silentium; ex quibus triginta zones processerint. De qua re aliâs mentionem faciemus. Alia est hæresis Trinitariorum, qui tres personas diuinas tres esse Deos affirmant. Hæc diu fuit Peratarum, teste Theodoro to lib. 1. hæreticarum fabularum, & Ioannis Philoponi, qui & Grammaticus dicitur, vt refert Suidas, verbo Ioannes Grammaticus; & Nicephorus lib. 18. Historiæ cap. 48. Huius hæresis meminit S. Augustinus de Agone Christiano cap. 14. quòd Hæretici indignarentur quòd tres Deos non dicerent Catholici. Auerroes similiter impius Arabs affirmavit Trinitatem personarum non posse intelligi, nisi in vnitatem sola speciei, vt tres homines in vna specie humanitatis, & ita tres Deos intelligi oportere vt homines tres. Et S. Gregorius Naz. oratione 5. Theologa refert alios Catholicis obijcere quòd tres Deos colerent, & Catholicos vocare Triditas; quòd nomen falsò eis imponebatur, quia nõ tres Deos, sed tres personas confitemur, & hæresim de tribus Deitatibus, vt impiâ damnamus. Eam autem sua ætate renascentem per quendam Gallum oppugnat S. Anselmus lib. de Incarnatione Verbi. Eandem Valentinus Gentilis denuò excitauit; quem sequuntur hæretici vocati Trinitarij eò quòd Trinitatem naturarum diuinarum inducant. Et nostris temporibus Lofsius Luneberg personas ait esse essentialitèr discretas, scilicet, diuersas essentias in personis constituens. Et Zanchius librum edidit de tribus Eloim

Valentin. duo Dij, & triginta zones.

Secunda hæresis Trinitariorum & Peratarum ponit tres Deos.

Theodoret.

Suidas.
Nicephor.
S. Aug.

Auerroes impius.

Nazianz.

S. Anselm.

Valentini Gentilis sequaces, Trinitarij. Ex recentioribus Lofsius Luneberg.

Zachius apud Genebrard.

A siue Dijs apud Gilbertum Genebrardum lib. contra Schegkium. Quinetiam Schegkius dum personas appellat potentias diuinæ naturæ, diuersas naturas, siue essentias ponit: potentia enim est quædam essentia, siue natura. Verum est quòd hic Schegkius miscet Arianam hæresim Sabellianæ; nam cum Ario diuidit quæ sūt essentialia, & indiscreta, scilicet potentias; & cum Sabellio negat personas distinctas; sed solas potentias distinctas ponit, haud dubiè essentialitèr distinctas. Hi omnes (de Schegkio non loquimur) tres diuinas essentias & naturas, sicut & tres personas prædicant. Eas autem essentias æquales esse inter se quoad omnia, Gentilis priùs docuerat: postea ad Arium declinavit, asserens inæquales esse; ita vt Patris essentia longè sit eminentior, quàm Filij, aut Spiritus Sancti essentia. Et quidem hic modus explicandi hæresim, non est contra vnitatem Deitatis, nisi solo nomine, quia Arius dicebat Filium solo nomine dici Deum; & rectè quidem Deum dici, sed non esse participem essentiæ diuinæ, quin potius alienum; & esse essentiam creatam. Quare Arius Deum vnum colebat, sed negabat Christum esse verum Deum. Psellus verò libello de Dæmonibus, inauditam hæresim commemorat asserentium tria principia, scilicet Patrè, & Filios duos, quorum iunior præsit cælestibus, senior subcælestibus.

Itè Schegkius: quauis hic neget personas distinctas.

Gentilis tandem inclinatus in Arium.

Arij hæresis solo nomine est contra vnitatem Deitatis.

Psell. de hæresi asserente Patrè, & duos Filios.

Et prima quidem hæresis eorum, qui crediderunt esse quendam Deum malum, ipsam Deitatis communem intelligentiam impugnat. Nam omnes Deum cõcipimus non solum vt bonum, sed vt optimum, & quo melius excogitari nõ possit. Neque conditorem mundi possumus cogitare malum; cum omnia, quæ condidit, bona sint, Genes. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Et Ecclesiastes. 3. Cuncta fecit bona in tempore suo. Et 1. ad Timoth. 4. Omnis creatura Dei bona est. Est ergo Deus Optimus bonorum omnium Auctor. Imò est bonus per essentiam, iuxta illud Matth. 19. Vnus est bonus Deus. Alio tamen loco disputandum est, An Deus sit causa malorum? In cuius dubij explicatione Hæretici in eum lapidem impegerunt, vt auctorem malorum, alium Deum existimarent. Ratione tamen naturali constat, nihil esse in rerum natura, quod ea parte

4. Prima hæresis impugnat quoad Deum malum.

Genes. 1.
Eccles. 3.
1. Timot. 4.

Matth. 19.

parte qua habet rationem entis, non habeat simul alicuius boni rationem; quæ verò malum est, non est ens, sed ex defectu entis malum est: Deus autem omnium rerum, quæ veræ res sunt, & vera entia, causa prima est; ergo Deus Optimus est, neque sunt duæ causæ primæ, vt supra probatum est.

5.
Secunda iam impugnata, pro vt asseritur ab Arianis.

Secunda verò hæresis eorum, qui asserunt tres personas tres Deos esse, si Filium, & Spiritum Sanctum solo nomine Deos dicant, seu Deos quosdam inferiores, quod idem est, Ariana impietas est, alio loco ex parte confutata, cum Spiritum Sanctum verum Deum esse monstrauimus.

6.
Similiter pro vt à Triditis.

Ea verò hæresis quæ constituit tres Deitates veras & æquales, satis ex dictis est refutata; cum probatum sit vnam esse Deitatis essentiam indiuiduam, pluribus argumentis.

7.
Speciatim Trinitarij impugnantur.

Item probatur cõtra hos Trinitarios speciatim; imprimis quia si esse naturale Filij est distinctum à Patre, est emanatio à Patre in Filium, tanquam in aliquid externum; ergo esse Filij est esse receptum, operatum, & effectum, atque adeò creatum & non diuinum. Probatur consequentia, quoniam generatio diuina esset actus transiens in aliud, quæ vel in subiecto reciperetur: vel esset creatio potius; & Filius esset creatura, & reciperet esse à Patre in essentia, ita vt essentia esset subiectum existentie; quæ omnia in Deitate repugnant, eò quòd sit actus purus & primum agens.

Sequitur primo, quòd esse Filij est esse receptum.

8.
Secundo; Filium non esse genitum.

Item sequitur, Filium non esse genitum; nam in generatione viuentis necessario est in re genita aliquid substantie quod fuerit in generante; vnde dicitur genitum de substantia: cum ergo Deitas non sit mutabilis, neque diuisibilis, vt particula Deitatis transeat à Patre in Filium; si tota substantia Patris non est in Filio, nihil Patris est in Filio, & sic non est genitus.

9.
Tertio.

Tertio, communicatio nature semper est generatio in viuentibus, nisi sit secundum processionem amoris, secundum quam tuemur Catholici processionem Spiritus Sancti non esse generationem: ergo si Spiritus Sanctus est quid secundum naturam diuisum à Patre, non procedit secundum istum modum processionis amoris; quia amor manet in amante, & non egreditur ab illo re ipsa

Sequitur Spiritum Sanctum non procedere vt amorem immanentem

A in aliquid diuisum, & extraneum; ergo si Spiritus Sanctus est diuisus à natura Patris, non procedit vt amor; ergo procedit per generationem vt Filius; ergo est Filius secundus, quod est falsum; nam Filium Dei sacre literæ testantur esse Vnigenitum.

Quarto, Catholici interpretamur generationem diuinam secundum operationem intellectus, in qua Verbum est in intelligente; si ergo Filius secundum naturam est extra Patrem, non est Verbum, nec generatur per generationem intelligibilem: ergo generatur modo alio humano & corporeo, cum verè sit Filius; quod nec intellectus perditus potest concipere.

Quinto, quia generatio viuentis fit per potentiam vitalem generantis; in Deo autem non possumus intelligere alias potentias vitales, nisi intellectum, & voluntatem; quæ autem secundum ipsas procedunt, sunt in ipso intelligente & amante, scilicet Verbum & amor; ergo si Filius & Spiritus Sanctus distinguuntur secundum naturam à Patre, non procedunt secundum potentias vitales; & sic ex natura processionis sue non sunt viuentia, quia non procedunt à viuente coniuncto.

Ultimo, quia si procedunt secundum virtutem diuinam, cum illa sit infinita, non erit numerus in processione; ergo non solum duo Dij procedentes, sed innumerati erunt.

10.
Quarto, Nec Filium per generationem intelligibilem

11.
Quinto, Nec Filium, nec Spiritum Sanctum procedere secundum potentias vitales.

12.
Ultimo, Sequitur Deos procedentes esse innumeros.

CAPVT XL.

Distinctio inter diuinas personas realis personalis est, eaq; minima.

D EX longa rerum disputatione, illud iam, quod erat præcipuum, deducendum, probandumque est, distinctionem inter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, esse realem; nam distinctio realis fundatur in vnitatibus rerum, quarum vna non est alia: confirmauimus autem Patrem Deum, Filium Deum, & Spiritum Sanctum Deum esse, pluresque esse personas diuinas, non vnam, quia neque Filius Pater, neque Spiritus Sanctus Filius aut Pater est; sunt ergo tres personæ diuinæ tres res, quarum vna non est alia; nam persona res est, maximèq; res; quia persona est prima substantia; prima autem substantia maximè substantia est: substantia

1.
Distinctio inter diuinas personas est proprie realis. Probatur.

Persona est prima substantia atq; adeò maximè substantia, proindeq; res & maximè res.

tia

tia autem res est; tres ergo personæ diuinæ tres res sunt, quod lib. 4. ostendendum erit; est ergo rerum distinctio, seu distinctio verè & propriè realis, inter diuinas personas.

2. Hoc autem dato, quod fide Catholica tenendum est, quæritur quoniam nomine hæc distinctio realis sit assignanda? Quibusdam placet dici distinctionem purè formalem, eò quòd diuinæ personæ non distinguantur penes materiam, neque item penes formam essentialem, sed penes formas relatiuas. Dicitur ergo aiunt distinctionem formalem: sed non absolutè formalè; quia forma dat esse, quod pertinet ad essentiã; & ita absolutè quæ dicuntur distinguere formalitèr, dicuntur essentialitèr distinguere: sed rectè dici distinctionem purè formalem, hoc est, non essentialem. Sed tamen nomina inuenire tum difficile est; tum maximè cauendum, cum causa nulla cogit. Purum autè dicitur quod mixtum non est, neque còcretum ex alijs, vt Deus dicitur actus purus, & pura forma sine vlla materia.

Distinctio inter diuinas personas non rectè dicitur purè formalis. Probatur.

Forma & actus absolutè essentialiam designat. Distinctio prædicta rectè dicitur realis personalis.

3. In usu loquendi distinctio formalis & modalis est realis secundum quid.

Distinctio ergo purè formalis est penes formas plures: at in Deo non sunt plures formæ, sicut nec plures actus puri; quia forma & actus absolutè essentialiam designat. Rogo autem quare hæc distinctio, quæ verè & propriè est personalis, non dicatur realis personalis? Maximè cum distinctio personalis inter cæteras reales distinctiones sit præcipua, vt statim dicemus.

Credo autem in usu loquendi esse, vt distinctio formalis, & modalis dicantur maximè ex, quæ non sunt distinctiones perfectè reales, sed ex parte & secundum quid reales; cæteras autem aut essentialis, aut materiales, aut numerice, aut etiam personales solent dici. Quidquid autem in usu loquentium versetur, distinctionem inter diuinas personas aiunt debere dici non formalem, sed personalem; quod nomen fides Catholica prædicat.

4. Quidam aiunt distinctionem personalem in Deo esse etiam specificam; quia proprietates personales, scilicet, Paternitas, Filiatio, & Spiratio passiuæ, distinguuntur specie; sicut, inquit, si Petrus constitueretur distinctus à Paulo per albedinem & nigredinem, ita vt albedo esset proprietas personalis Petri, nigredo Pauli; equidè secundum naturam

A humanam essent eiusdem speciei, sed distinctione personali distinguerentur specie. Sed hic loquendi usus magis formidandus est, ne inter personas diuinas ponamus speciei distinctionem; species enim est nomen essentialis, de qua re lib. 3. agemus, de distinctione ipsarum relationum disputaturi. Satis ergo sit distinctionem personarum dicere realem personalem.

Tametsi Ioannes Scotus d. 7. q. vnica, & S. Bonavent. d. 13. q. 3. videantur fauere oppositæ sententiæ. Sed melius S. Thomas d. 13. q. vnica ar. 3. affirmat diuinas personas solo numero distinguere; est enim numerus in personis, vt statim docebitur. Non enim intelligendum est distinguere numero, vt indiuidua speciei, quod aiunt Dialectici; sed esse personas sic distinctas, vt in eis numerus cernatur, quem modum loquendi consequitur Melchior Cano, & refertur à Dominico Bañes. Est ergo distinctio ista realis personalis numerica; non formalis, neque specifica.

Distinctio personalis in Deo non est dicenda specifica. Probatur.

còtra Scotum, & S. Bonavent. S. Thom.

Cano.

Bañes.

Est numerica.

Est autem distinctio personalis inter reales præcipua; quoniam in rebus creatis supposita sunt quæ maximè distinguuntur; quia re ipsa nullo modo sunt vnũ, nisi fortè mentis conceptione, vt duo homines sunt specie vnũ, id est, vnũ in natura mente concepta. Quæcunque autem sunt in eodem supposito, etsi distincta sint re ipsa, sunt aliquo modo vnũ; quia sunt in supposito vno, vt albedo & musica; album enim est musicum, eò quòd albedo, & musica sunt in supposito vno, scilicet in Socrate. Ideòque Aristoteles cap. de oppositis post prædicamenta, & lib. 5. Metaphy. cap. 10. opposita hæc ferè sola ratione considerat, quod eidem supposito non possint simul inesse: prætermisissis enim còtradiçtorie oppositis, quia còtradiçtio potius est in enunciatione, quàm in rebus; còtrariè, priuatimè, & relatiuè opposita; & si quæ sunt alia quæ ad ista reuocètur, in hoc conueniunt, quod eidem supposito simul non insunt. Est ergo inter diuinas personas distinctio realis personalis; an verò ea maxima sit, est immediatè differendum.

D Commune proloquium est, omnem distinctionem rerum cum oppositione coniungi; quod quidem facile est ostendere, si nomine contrariorum intelligas omnia quæ suis differentijs, aut quasi differentijs distinguuntur. Sed vereor ne

5. Est inter reales præcipua. Ostenditur.

Aristot.

6. Opposita latissimè dicuntur omnia differentijs, aut quasi differentijs distincta.

hæc

Idem Arist.

hæc tam ampla acceptio quædam potius A confusio sit; nam Aristoteles 5. Metaph. ubi nomine contrariorum plurima complexus est, certis tamen legibus ea definiuit; & fortè nomine contrariorum non omnia illa complectitur, quæ quasi differentijs distant; neque oportet omnia; quæ sunt distincta, esse opposita: sed oppositio videtur indicare potius supposita distincta, quàm distinguere; eoq; differt oppositio à distinctione, distinctio enim præstat res esse distinctas, oppositio autem aduenit distinctis.

Distinctio præstat res esse distinctas.

Oppositio proprie iâ distinctis aduenit.

7.

Singulare in diuinis personis est quod eodem distinguuntur, & opponantur.

Hoc est ergo singulare in diuinis personis, quod eodem distinguuntur, & opponantur proprijsimè. Proprie enim contraria in qualitate pugnant; cum autem qualitas sit accidens suppositorum, suppositaq; distinguuntur per substantiam; alio distinguuntur, & alio opponuntur, distinguuntur substantia, opponuntur qualitate: & similiter de relatione dicendum in rebus creatis, & de priuatione. At verò quia personæ diuinæ relationibus duntaxat distinguuntur, vt libr. 4. docebimus, eodem proprie distinguuntur & opponuntur; opponuntur enim relative suis relationibus, & iisdem distinguuntur.

Ostenditur.

8.

Idem Arist.

Videntur autem diuinæ personæ contrariè etiam quodammodo opponi, & non solum relative; nam contraria videtur esse, quæ motus sunt principium & terminus, iuxta verba Aristotelis 5. Metaph. cap. 10. ubi inter opposita numerat ea etiam à quibus ortus & interitus rerum sumuntur, & in quæ extrema perueniunt: hæc autem non sunt relative opposita; ergo contrariè: sed in diuinis est processio & principium motus, & terminus; est ergo oppositio contrariorum. Dicendum tamen est solam relativam oppositionem esse inter personas diuinæ; nam in Deo nullus motus est, sed ipsa processio est relatio concepta vt actio, quod libro sequenti docebimus. Præterea oppositio generantis & geniti ad relativæ pertinet. Et forsitan Aristoteles ijs verbis non significat agens & passum; sed terminum utrumque motus, scilicet terminum à quo, & terminum ad quem; illi verò aut priuatiue aut contrariè opponuntur, subdit enim exemplum vt generationes & corruptiones; quia scilicet generatio vnius est corruptio alterius; & inter hæc est contrarietas & priuatio, quæ in Deo non accidunt; quia nõ

In Deo sola relativa oppositio cernitur.

Probatur. 1.

Secundò.

Aristoteles explicatur.

est processio ex nihilo, aut ex priuatione, vt libr. 2. dicemus. Est ergo in Deo sola relativa oppositio.

Confectarium est, quod inter personas diuinæ sit quidè distinctio absolute, ac simpliciter realis, vt diximus; sed ea quidè minima, & quæ maximam indicat perfectionem. Quod sit minima probatur, quoniam personæ diuinæ secundum essentiam sunt omnino idem & vnum; vnitas autem essentiæ est præcipua, & quæ principaliter in rebus consideratur; essentia autem diuina est maximè vna, vt probauimus antea; ergo personæ diuinæ, quæ conueniunt in essentia eadem, maximèque vna, habent minimam inter se distinctionem. Augescit ratio hæc ex eo, quia singulæ personæ nullatenus distinguuntur ab essentia; nam si ab ea distinguerentur eò quod conuenirent in tertio distincto, minus conuenirent inter se; sed cū conueniant in tertio indistincto à singulis, maximè conueniunt inter se; vnde accidit vt singulæ sint in singulis. Facit ad hæc etiam relativa distinctio, quæ sola cernitur in diuinis personis, vt minus distinctæ sint: nam relativæ vt nõ sunt ad se, sed ad aliud; ita & vnitatem, distinctionemque non ad se, sed ad aliud afferunt, quæ est minima vnitas singulorum: cum ergo vnitates relativæ, seu relationem consequentes, quibus personæ distinguuntur, sint vnitates minimæ; vnitas autem essentiæ diuinæ, in qua personæ conueniunt, sit maxima; efficitur vt omni ex parte, distinctio inter personas minima sit. Est tamen realis distinctio, quia Pater re ipsa non est Filius, neque Filius est Spiritus Sanctus. Sunt autem omnia hæc in Deitate singularia; nam, vt initio cap. proposuimus, in rebus creatis supposita sunt quæ maximè distant, eò quod afferant etiam naturas, & essentias distinctas; ita vt nihil sit in pluribus suppositis re ipsa commune, sed omnia diuisa. Supposita autem diuina minima distinctione, scilicet, sola relatione distinguuntur; cætera quæ sunt essentiæ, omnia conueniunt. Deinde etiam in rebus creatis, quæ distinguuntur inter se, saltè formaliter, distinguuntur etiam à tertio: diuina autem supposita inter se quidè re ipsa simpliciter distinguuntur, & non solum formaliter; à tertio autem, id est, ab essentia diuina nullo modo. Quare Sanctissimæ Trinitatis nullum est exemplum

Inter personas distinctio realis minima, Ostenditur. Primò, Secundò, Tertiò, Vnitas relativæ seu ad aliud est minima; vnitas essentiæ maxima.

In rebus creatis supposita sunt quæ maximè distant, Deinde quæ distinguuntur inter se, saltè formaliter, distinguuntur etiam à tertio. Non sic in diuinis.

Inter personas distinctio realis minima, Ostenditur. Primò,

Secundò,

Tertiò,

Vnitas relativæ seu ad aliud est minima; vnitas essentiæ maxima.

In rebus creatis supposita sunt quæ maximè distant,

Deinde quæ distinguuntur inter se, saltè formaliter, distinguuntur etiam à tertio. Non sic in diuinis.

in rebus creatis, aut accommodata similitudo.

10.

Ex his autem omnibus vltimum sequitur, quod hæc distinctio inter personas diuinas sit optima, hoc est, quæ maximam indicat perfectionem. Nam distinctio hæc personalis est relatio rationis, vt postea dicemus; relatio autem rationis nõ est ens, quia nõ existit; & distinctio ipsa negatiua, hoc est, negatio realis quod Pater non sit Filius, est etiam minima, vt probatum est; neque est res vera, sed negatio: quare perfectio non est; perfectionis tamen argumentum est. Sicut enim maxima vnitas essentia; ita & minima distinctio personarum, significat infinitam Deitatis perfectionem. Et quoniam in ijs, quæ carent materia, & quantitate, mensura magnitudinis est perfectio rei; hæc distinctio dicitur à S. Thoma 1. p. q. 40. art. 2. ad 3. maxima, id est, optima. Quod autem optima sit & nobilissima, probatur; quoniã natura creata quæ in vno supposito existit, coarctata est; in pluribus autem suppositis creatis existunt nature plures, quæ etiã definitæ, & circumscriptæ sunt; eò quod perfectiones quæ sunt in vna desunt in alia. Natura autem diuina vna est, quia omnia complectitur; est autem eadem in suppositis pluribus propter immensitatem, vt ostendemus libro sequenti.

Distinctio hæc personalis non est perfectio, sed perfectionis argumentum.

Est nobilissima.

S. Thom.

Probatur.

Confirmatio.

11.

Quod distinctio personarum diuinarum sit realis, iam superius confirmatum est, cum ostendimus ex sacris literis, & Concilijs plures esse diuinas personas re ipsa distinctas. Quod autem ea distinctio sit nobilissima, eaque minima, docet S. Thomas in 1. d. 26. q. 2. art. 2. & de Potentia q. 9. art. 5. ad 2. & 4. contra gent. cap. 14. ad finem, & 1. p. q. 40. art. 2. ad 3.

S. Thom.

CAPVT XLI.

Argumenta contra distinctionem Personarum refelluntur.

Hoc capite obiectionibus repellendis nobis danda est opera. Et ne rerum tractandarum seriem inuertamus, argumenta quæ possent peti à locis alijs, scilicet, à processione diuina, à relatione, à personalitate, atque à Dialecticis

A principijs, singula suis libris expedienda sunt. Nam quæ processionem attingunt, pertinent ad librum secundum; quæ relationem, ad tertium; quæ personæ constitutionem, ad quartum; quæ rem Dialecticam, ad quintum; vbi eas difficultates, & questionum explicationes opus est consulere. Nunc autem à communibus vtriusque Philosophiæ principijs, quæ ab hac distinctione admirabili prima facie discordantia apparent, est arguendum.

Et imprimis arguitur ex auctoritate S. Ioãnis Damasceni lib. 1. fidei Orthod. cap. 11. asserentis quod diuinæ personæ solum ratione, & cogitatione distinguuntur. Et probatur etiam ex Boetio lib. de Trinitate ante medium; illud enim dicit maximè vnum in quo nõ est multitudo; sed Deus est maximè vnus, & hoc est illi proprium; ergo non est in Deo personarum multitudo.

B Secundò, Angelus non multiplicatur secundum numerum, quia non habet materiam, vt S. Thomas docet 1. p. q. 50. art. 4. sed Deus est maximè immaterialis; ergo neque secundum supposita multiplicatur. Et confirmatur, quoniam hoc ipsum in Angelo perfectionem arguit, quia vnum indiuiduum continet totam perfectionem speciei; atque adeò vanum est, & inutile multiplicari indiuidua in illa specie; cum sit etiam incorruptibilis, quæ non indiget multitudine ad sui conservationem: sed vnum suppositum diuinum continet totam perfectionem Deitatis; & est omnino immutabile, & incorruptibile: ergo non sunt plura supposita diuina, sed vanè & otiosè ponuntur.

C Tertiò, natura creata multiplicatur cum supposito; neque potest intelligi quod sint plura supposita humana, & non plures humanitates: ergo & in diuinis idem asserendum; nam secundum analogiam, sicut se habet suppositum humanum ad humanitatem, ita & diuinum ad diuinitatem.

D Quartò, natura creata hoc ipso quod est per se, subsistit & est in supposito, & sic incommunicabilis: vnde non potest esse in alio supposito etiam virtute diuina; quia vnum suppositum esset aliud: ergo idem dicendum est de natura diuina, scilicet, quod ex hoc quod est per se in vno supposito, non possit esse in alio.

Quintò, in tribus personis sunt tres formæ distinctiue; ergo secundum illas distin-

1. argum. Damascen.

Boetius.

3. 2. argum. In vna specie angelica non multiplicatur indiuidua. S. Thom.

Prima ratio.

Secunda.

4. 3. argum.

4. argum.

6. 5. argum.

distinguuntur non solum personarum, sed ipsa natura. Probatur, quoniam quod formaliter inest alicui, formaliter illud denominat: cum ergo hæc distinctiua insint in natura diuina formaliter, illam etiam distinguunt. Et confirmatur, quoniam natura prout est in Patre, non est in Filio; ergo aliquid habet in Patre etiam ex parte naturæ quod non habet in Filio, scilicet aliquem modum realem, vt S. Thomas videtur docere, & Durandus in 1. Sententiarum.

Confirmatur.

S. Thom.
Durand.

7.
Sextum.

Confirmatur.

Sexto, personarum diuinarum sunt de quidditate diuina; ergo in ipsa quidditate est numerus; sunt ergo plures quidditatis partes, quod est impossibile. Et confirmatur, quoniam plures personarum creatarum non possunt constituere ens per se vnum, quia sunt entia perfecta; sed diuinarum personarum sunt multo perfectiores; ergo non conueniunt in aliquo per se vno, scilicet in essentia vna.

8.
Septimum.

Septimo, diuinum suppositum est infinitum; ergo in ratione suppositi vnum suppositum diuinum continet quicquid in notione suppositi potest concipi; ergo non est aliud suppositum. Simili enim ratione probatur vnum esse Deum, cõ quod est ens infinitum, in quo contineatur quicquid perfectionis potest concipi.

9.
Octauum.

Octauo, consortium non est necessarium vbi in vno est sufficientia; quia in se ipso qui omnia habet, non querit consortium, cuius consortio fruatur; quia ipsum gaudium quo fruitur à se habet: vnde Angelus in sua specie est beatus sine consorte naturæ specificæ: ergo non est necessario ponendum consortium trium personarum in vnitatem diuinæ naturæ.

10.
Nonum.
Tertullian.

Nono, simili argumento, quo vitur Tertullian. vt probet non esse Deos plures, libr. 1. contra Marcionem. Nam vel adoratio plurium Deorum est superuacanea, cum illi sint pares: vel si adoratio est necessaria, alter Deorum superuacaneus est, cum totum possit vnus quod duo. Et idem argumentum oppugnat plures personas Deitatis.

11.
Vltimum.
Genebrard.
ex Rabbi Ioseph.

Vltimum argumentum ponamus, quod refert Gilbertus Genebrardus libr. 1. de Trinitate ex quodam Rabbi Ioseph Al-
bazi in libr. de articulis fidei, Binarius, inquit, non potest esse ternarius; ergo neque vnitatis potest esse ternarius; ergo natura vna non potest esse personarum tres. Et

idem argumentum est, Duæ res non possunt esse tres res; ergo neque vna res tres res. Alia argumenta ponuntur ad finem istius libri, quorum & ad hoc cap. nonnulla solent reuocari.

Aduertendum.

IN hac disputatione illud precipuum est, vt rationem inquiramus quare impossibile sit naturam creatam tribus suppositis creatis proprijs contineri, diuinam verò in tribus esse suppositis necesse sit. Quam disputationem libr. 4. vberimè tractabimus; satis nunc sit dixisse, idcirco naturam diuinam posse in tribus personis existere, quia illa infinita est, personarum verò relatiuarum. Quo fit vt natura creata, quæ finita est, & in suppositis siue personis non relatiuis, sed absolutis, non possit esse vna in pluribus vnitatem reali indiuisa.

12.
In vna natura creata non multiplicatur supposita,

Ratio, quia natura creata finita est, & personarum illius absolutarum.

Responsio.

IGitur vt argumentis satisfaciamus explicandus est S. Ioannes Damascenus, dum ait personas esse ratione siue cogitatione distinctas, quod intelligit distinctas esse relatione. Et hanc expositionem à S. Thoma accepimus q. 9. de Potentia art. 5. ad 14. quam etiam in 1. d. 2. art. 5. ad 1. ait esse communem; quoniam relatio cum nõ sit ad se, sed ad aliud, consistit in quadam collatione cum alio, quæ maximè in cogitatione & ratione elucet; & ideo ait Damascenus personas ratione distingui, scilicet ratione conferente relatiuam oppositionem. Dictum verò Boetij explicandum est, quod illud sit maximè vnum in quo non est numerus, hoc est, cui numerus non conuenit, ita vt neque sit compositum ex pluribus rebus per quas possit numerari & diuidi, neque sit pars compositionis, in qua etiam est numerus. Exemplum primi est natura materialis quæ constat materia & forma, & ita in illa est numerus partium. Exemplum secundi est omnis substantia creata, quæ est pars compositionis; ex natura enim, & supposito, & existentia, & accidentibus fit compositio; & ideo ipsa natura quæ est pars compositionis, est minùs vna; ex eo enim quod hæc pertinent ad integritatem, perfectionemque naturæ, secundum quod existit, & subsistit, & accidentarijs formis ornatur, plura includit, & numerum rerum continet; estque ideo minùs vna. Natura autem diuina non solum est

13.
Ad 1. argum.
Damascen.
explicatur.

S. Thom.

Boetius
explicatur.

Deitas cū tribus suppositis comparata nō auget numerum.

est per se ipsam in summa vnitāte perfectissima; sed etiam cum suppositis tribus comparata non auget numerum, nō enim est res quarta ab eis distincta. Quare in eo sensu quem habent verba Boetij nō est numerus in natura diuina, quia ipsa non distinguitur ab vlla re diuina, neque ex pluribus componitur; sed tamen est in personis diuinis natura, in quibus personis est numerus.

14.
Ad secundum.
S. Thom.

Ad secundum respondetur, quod S. Thomas ostendit naturā speciei in Angelis non multiplicari, ex eo quod est immaterialis; natura enim specifica multiplicatur per materiam, quæ non est in Angelis. In Deo autem non solum non multiplicatur natura speciei, sed neque vlla est natura speciei, sed natura indiuidua, vt lib. 5. docebimus. Quod autē natura diuina indiuidua, sit in suppositis pluribus, non est propter materiam quæ supposita distinguatur, cum nulla materia sit in Deo; imò propterea quod Deus est actus purus infinite communicabilis, subsistit in pluribus suppositis: quare numerus suppositorū in natura indiuidua singulari, perfectionis infinite est argumentum. Itaque negatur consequentia, quoniam diuina essentia nō multiplicatur, quod fieret per materiā; sed supposita multiplicantur propter originem. Ad

Ad confirm.

confirmationem respondetur imprimis, quod in Deo non ponimus numerū personarum ad conseruationem naturæ, cū natura diuina non accipiat existentiam à personis, sed per se ipsam existat; & ipsa natura existentia est; per hoc enim Deus est, quia est suum esse. Deindē non ponimus plures personas diuinas, vt aliqua perfectio sit in vna, quam alia non possit capere; quia perfectio tota in diuinis est ipsa essentia, neque est multiplicabilis perfectio, vt sit alia perfectio in Patre, alia in Filio; sed solum propter infinitam communicationē sunt in Deo distinctæ personæ, alia à qua est processio, alia quæ procedit. Et idcirco negatur consequentia; quia est dispar ratio de Angelo & Deo. Qui verò credunt in Deo esse perfectiones relatiuas re ipsa distinctas; negant minorem propositionem, quod vnū suppositum diuinum habeat omnes perfectiones; quia alia est perfectio relatiua in Patre, alia in Filio; quod nos assertū minimè permittimus, sed de hac re lib. 3. differemus.

Solum propter infinitam communicationē est alia persona à qua est processio, alia quæ procedit.
Responsio displicens.

A Ad tertium respondetur, quod ex eo natura creata multiplicatur cum supposito, quia se ad inuicem definiunt: vnde diuisa natura diuiditur suppositum, & è conuerso. Et ideò non fit consequens quod diuidatur natura diuina ad distinctionem suppositorum, cum tam natura, quam suppositum definita non sint; & quoad hoc deficit similitudo, siue analogia inter naturam creatam & incretam: vnde etiā infirmatur consequentia.

Ad quartum liquet refutatio ex notatione prædicta, quod natura creata definitur supposito, & ideò non potest extendi ad aliud: infinita autem natura quæ non definitur, propter internam processionem est in suppositis pluribus; eò quod eadem natura est in generante & genito. Quare verò natura creata existens in suo supposito non possit assumi à diuino, lib. 4. etiā tractabimus.

B Ad quintū, dic relationes personales quæ distinguunt personas esse in natura diuina, non vt formas relatiuas quibus natura referatur, sed per identitatē realem, vt lib. 3. differemus: quare non sequitur quod distinguat naturam, sed personas. Ad confirmationem respondetur distinguendo antecedens; si enim dictio, prout, designet modū rei, negatur quod natura prout est in Patre non sit etiam in Filio: eodem enim modo reali est in vtroque; quia non sunt diuersi modi existendi in ipsa natura Deitatis; neque hoc S. Thomas voluit vnquam, vt lib. 4. dicemus. Si verò, prout, indicet modum nostrum intelligendi, concesso antecedente, quod prout est in Patre non est in Filio; negatur consequentia, quod in Patre, & Filio habeat diuersos modos reales ex parte naturæ; sed habet distinctas proprietates personales ex parte personarum.

Ad sextum respōdetur negando personas diuinas esse de quidditate diuina. Nam hoc ipsum improbat S. Thomas cum S. Augustino docens dicendum non esse personas diuinas esse de natura diuina, vt lib. 3. disputabimus. Neque verò diuinæ personæ sunt de quidditate diuina quasi claudatur cōceptu diuinæ quidditatis, siue essentiæ: sed suis rationibus formalibus distinguuntur ab essentia, sicut & persona creata ab essentia creata definitione sua distat, quæ quæstio pertinet ad lib. 4.

Ad

15.
Ad tertium.
Natura creata multiplicatur cum supposito, quia se ad inuicem definiunt.

16.
Ad quartum.

17.
Ad quintum.
Relationes personales sūt in Deitate, nō vt formæ relatiuæ, quibus ipsa referatur, sed per identitatē realem.
Ad confirm.
Duplex sensus dictionis, prout, in hac propositione, natura prout est in Patre, non est in Filio.

18.
Ad sextum.
Personæ non sunt de quidditate diuina.
S. Thom.
S. August.

19.
Ad confirm.

Ad confirmationem respondetur, argumentum optimè probare quòd essentia diuina non sit composita ex personis; & ita probat Sanctus Ioannes Damascenus, vt capite sequenti docebitur: quia ex pluribus in actu perfectis non componitur vnum; compositi enim perfectio est ex partibus imperfectis; nã quòd perfectum est, non est pars, sed totum. Sed non probat argumentum, quòd tres personæ perfectæ, non sint perfectæ eadem perfectione naturæ datæ, & acceptæ per originem. Et aduerte ne dicas, plura entia perfecta posse conuenire in vnitatem rei; nam plura entia sunt essentia plures, quæ si perfectæ sint non possunt conuenire in vnitatem essentia, esset enim compositio per accidens, vt aggregatio lapidum: personæ autem diuinæ non sunt plura entia, sed plures entes, id est, plures qui existunt, & personæ plures, vt dicemus libro quarto. Concedimus ergo maiorem propositionem, quòd nec personæ plures creatæ, neque increatæ possunt constituere vnum per se; benè tamen possunt conuenire in aliquo per se vno. Et personæ quidem creatæ conueniunt in vno vnitatem rationis, scilicet in natura specifica; personæ verò diuinæ in vno vnitatem reali, scilicet, in vna natura indiuidua.

Tres personæ diuinæ sūt perfectæ eadē perfectione naturæ datæ, & acceptæ per originem.

Nō sunt plura entia, sed plures entes.

Non consti- tuunt vnum per se.

Conueniunt in vno per se vnitatem reali.

20.
Ad septimū.

Ad septimum respondetur concedendo antecedens, quòd diuinum suppositum est infinitum; sed consequens distinguitur, scilicet quòd vnum suppositum contineat quicquid potest concipi notione siue conceptu suppositi; si enim sermo sit de essentia, siue natura, quam suppositum propriè continet; verum est quòd vnum suppositum diuinum, quia infinitum est, continet totum esse & infinitum quoddam essentia pelagus; si verò loquamur de proprietate suppositi, negatur quòd vnum suppositum etiam infinitum contineat quicquid potest concipi notione, siue conceptu suppositi; quia vnum non continet proprietates aliorum, cum potius per illas distinguantur. Deinde verò neganda est alia consequentia; natura diuina, quia infinita, est vna; ergo & suppositum diuinum, quia infinitum, est vnum: negatur, inquam consequentia, quoniam infinitas naturæ est quædam immensitas perfectionis, & ipsa est infi-

Proprietates vnius suppositi non continet proprietates aliorum.

Infinitas naturæ eadem est suppositi, quia

A nitas suppositi, vt dicemus lib. 3. Quare tam ex infinitate naturæ, quàm suppositi, quæ est eadem, colligitur vnitatem naturæ, non verò suppositi.

Quòd si arguas, suppositum infinitum vt sic, includit omnem rationem suppositi; ergo est vnum duntaxat; quòd enim infinitum est, totam rationem nominis continet, & vnum est. Respondetur, in ordine ad naturam concedo quòd suppositum continet omnem rationem suppositi, scilicet, vt nihil naturæ sit extra suppositum; in ordine verò ad aliud suppositum, nego: si enim suppositum compares cum natura cuius est suppositum, tota ratio suppositi est ipsa natura, quæ est forma suppositi; ratio enim, & definitio, & natura idem est. Et ita suppositum infinitum continet totam rationem suppositi; hoc est, totam ipsam naturam infinitam, quæ est eius ratio adæquata. Si verò suppositum compares cum alio supposito, proprietas suppositi potest dici ratio propria suppositi, quæ scilicet proprietas est notio, qua distinguitur vnum suppositum ab alio. Et in hoc sensu vnum suppositum infinitum non continet totam rationem suppositi, hoc est, non continet omnes proprietates, quæ in alijs suppositis inueniuntur: & sicut alia proprietas est Paternitas, alia Filiatio; ita aliud suppositum est Pater, aliud Filius, etsi vtrumque sit infinitum. Dico adhuc clarius, suppositum diuinum non esse infinitum ratione proprietatis, sed naturæ; quia proprietas sicut non addit perfectionem naturæ diuinæ, ita neque infinitatem addit, vt libro tertio dicemus. licet ergo infinitas sit causa per se vnitatis singularis, non sequitur vt suppositum infinitum sit proprietate vnicum, sed quòd sit natura vnicum, hoc est, vnius naturæ siue vnice naturæ; quandoquidem non proprietate, sed naturâ est infinitum; natura ergo infinita est vnica, suppositum verò infinitum non est vnicum, sed sunt tria supposita; quæ supposita sunt naturâ vnum, quia illa est infinita; sed proprietatibus, quæ non afferunt infinitatem, sunt plura supposita.

C

D

Quòd si adhuc arguas: si plura supposita absoluta essent, illa essent definita; ergo idem de reatiuis dicendum. Respondetur supposita absoluta necessariò

re arguit naturæ vnitatem, non verò suppositi.

2. Replica.

Responsio.

Vnum suppositum infinitum continet totam suppositi, adæquatamque rationem seu definitionem, seu formam, seu naturam.

Non verò rationem propriam aliorum suppositorum, seu notionem, &c.

Suppositum diuinum est infinitum non ratione proprietatis, sed naturæ.

2. Replica.

Responsio.

Q. 2. subsiste-

In natura eadem non possunt esse plura supposita, nisi propter originem, atque adeo relatiua.

23.
Ad octauum.
S. Thom.

Pater non habet gaudium in Filio quasi in extraneo. Filius non est gaudium quo Pater est gaudens formaliter, sed Deitas.

Consortium diuinarum personarum est summa felicitas. Hanc tamen singulae personae habent in se ipsis.

Vbi est sufficientia, non est necessarium consortium necessitate indigentiae.

subsistere in naturis distinctis, atque adeo definita esse. In natura vero eadem non possunt esse plura supposita, nisi propter originem; necesse est autem ea supposita, quae sola origine distinguuntur, sola relatione distingui, ut libro quarto dicemus.

Ad octauum respondetur cum Sancto Thoma 1. p. q. 32. art. 1. ad 2. *Quod sine consortio non potest esse iucunda possessio alicuius boni, locum habet quando in vna persona non inuenitur perfecta bonitas: unde indiget, ad plenam iucunditatis bonitatem, bono alicuius alterius sibi consociati.* Et de Potentia q. 9. art. 3. argumento 24. *Plenitudinem gaudij, & amoris habere in alio, est eius qui non habet bonitatis sufficientiam in se ipso.* Pater autem caelestis non habet gaudium in Filio quasi in extraneo; & sicut Filius non est sapientia qua Pater est sapiens, ut infra dicemus; ita neque est gaudium quo Pater est gaudens formaliter. Et similiter dicendum quod Pater non est gaudium, quo Filius est gaudens; & idem de Spiritu Sancto asserendum est: sed gaudium Patris est ipsa diuina natura vna eademque in eo, & in Filio, & in Spiritu Sancto. Haec ergo duo simul concedimus, & quod consortium diuinarum personarum est summa felicitas; & quod hanc felicitatem habent personae singulae in se ipsis: siquidem natura in omnibus est omnino eadem; & fruitio eadem qua se ipsis fruuntur, sicut & se diligunt dilectione eadem: hoc vero consortium, quod significat multitudinem personarum, non addit felicitatem diuinae essentiae; sicut neque diuinae relationes, quae sunt ipsae personae, adijciunt perfectionem, ut libr. 3. disputabimus. Concedimus ergo antecedens, quod consortium non est necessarium, vbi est sufficientia; non est, inquam, necessarium necessitate indigentiae, quasi Deus non esset beatus sine consortio personarum; nam sicut Deus, si esset persona vna, se solum infinite diligeret, ita & se vno infinite frueretur, & gauderet. Sed tamen Dei natura non esset infinita, nisi esset fecunda; cum fecunditate autem numerus personarum est coniunctus; unde necesse est quod dilectio diuina sit communis tribus personis, & gaudium seu fruitio diuina similiter sit communis: & quoad hoc negatur consequen-

tia, quod consortium in Deitate non sit necessarium, non necessitate indigentiae, sed infinitate originis qua necesse est esse consortium personarum; quia necesse est in Deitate per originem esse personas eiusdem felicitatis consortes. Itaque personae sicut non addunt perfectionem, ut libro tertio dicemus, ita neque gaudium, aut felicitatem addunt: Natura tamen diuina sicut sine personis non esset infinita, ita non esset infinita felicitas: in hoc ergo sensu potest dici quod Deus sine consortio non esset perfecte beatus, quia non esset natura infinita, quae non esset fecunda, & in qua origo non esset. Quod si infinita natura non esset, fruitio non esset infinita; tum ex parte actionis, quia actio fruendi non esset infinita, sed finita, ut in beatis finita est: tum ex parte obiecti, quia non esset fruitio infiniti boni. Sed absolute, sicut personae non addunt perfectionem naturae, ita neque bonitatem Deitati; atque adeo non auget gaudium essenziale Deitatis, quod personae se inuicem fruuntur. Et hoc est quod argumento probatur, & nos libenter concedimus: & ideo absolute dicendum, quod Deus sine consortio esset perfecte beatus.

Quo autem pacto ex hypothese impossibili sequantur contradicentia, scilicet ex eo quod non esset consortium personarum, Deus non esset perfecte beatus; & item esset perfecte beatus; alia atque alia ratione argumentum deducendo, libro secundo docebimus in exemplo simili. Simpliciter enim & absolute, quia consortium non addit gaudium, recte sequitur quod Deus se ipso fruens sine consortio esset beatus perfecte; & hoc est consequens ad praedicatum. At vero ex parte & secundum quid, sine consortio natura non esset infinita; ergo neque perfecta beatitudo, quod est consequens ad subiectum.

Ad nonum respondetur ex sententia eiusdem Tertulliani libro contra Praxeam quod monarchia non eueritur, nisi vbi est aemula dominatio, id est, vbi sunt duae potestates; sed duae personae possunt vti monarchia eadem neque est superfluum adorare duas, & tres personas; imo est necessarium, cum sit vna monarchia trium.

Consortium personarum in Deitate est necessarium ad felicitatem, non necessitate indigentiae, sed infinitate originis.

Natura diuina sine personis non esset infinita.

Vnde nec fruitio esset infinita.

24.
Probatur. 1.

Simpliciter & absolute dicendum quod Deus se ipso fruens sine consortio personarum esset perfecte beatus.

24.

Istud est consequens ad praedicatum. Ex parte & secundum quid, sine consortio natura non esset infinita; ergo neque perfecta beatitudo. Hoc est consequens ad subiectum.

25.
Ad nonum. Monarchia non eueritur nisi vbi est aemula atque adeo distincta dominatio.

Ad

26.
Ad ultimum.
Non formaliter, sed materialiter vnitas potest esse ternarius.
Binarius nullo modo potest esse ternarius.
Ratio.
Binarius ens per accidens imperfectissimū.
Instantia.
Respons.
Binarius personarū est vnitas naturæ, & nullo modo ternarius personarum, sed solum binarius.

Ad vltimum, quòd est Rabbi Ioseph. respondetur, quòd si loquamur formaliter neque binarius, neque vnitas potest esse ternarius; quia sunt distinctæ rationes formales: sed si nomina hæc accipiamus materialiter pro rebus numeratis, vnitas naturæ, hoc est, natura vna potest esse idem cum ternario personarū, hoc est, cum tribus personis, vt hæcenus propugnauimus; binarius verò cum ternario nullo modo coniungitur. Nam illa identitas vnus naturæ cū pluribus suppositis est argumentū perfectissimæ naturæ, quæ est maximè vna; binarius verò rerum siue res duæ, est ens per accidens imperfectissimum; & idcirco non potest esse idem cum ternario rerum. Quòd si obijcias binarium diuinarum personarum, qui non est ens per accidens, & tamen non potest esse ternarius. Similiter respondetur, personas diuinas non posse conuenire inter se, sed cum natura diuina, quæ est maximè vna: quare ex eo quòd personæ inter se non conueniunt, binarius personarum est tantum binarius, & nullo modo ternarius. Ex eo verò quòd conueniunt in natura maximè vna, binarius est vnitas naturæ; & nullo modo binarius est ternarius. Conceditur ergo antecedens, quòd binarius nullo modo potest esse ternarius; & negatur consequentia, quòd vnitas non possit esse ternarius.

CAPVT XLII.

Numerus ternarius nihil addit personis diuinis.

Post assertam diuinarum personarum distinctionem, consequitur disputatio de numero, An ternarius, qui cernitur in diuinis personis, sit res aliqua in tribus personis inuenta, sicut ternarius hominum est quantitas discreta, verum accidens, & res inherens illis. Diuidimus caput in partes quatuor.

- 1. Prima pars. *Quid sit vnitas transcendens?*
- 2. Secunda. *Numerus in sola quantitate est ens reale.*
- 3. Tertia. *Numerus extra quantitatem quid sit?*
- 4. Quarta. *Numerus diuinarum personarum perfectissimus est.*

PRIMA PARS.

Vnitas transcendens quid sit?

Vnitatem transcendentem, quæ est affectio entis, Auicenna tract. 3. Metaphy. cap. 6. dixit esse rem aliquam omni enti cõmunem, tam substantiæ quàm accidenti; ipsam verò vnitatem non esse substantiam etiam in substantijs, sed esse accidens quoddam quo substantia vna sit, sicut candore est candida, vt refert S. Thomas in 1. d. 24. q. 13. art. 3. Hunc videtur sequutus esse Ioannes Scotus 4. Metaphys. q. 4. & in 2. d. 3. q. 2. neque ab ea sententia discedit in 1. d. 3. q. 3. arbitratur enim vnitatem addere enti rem aliquam positiuam, & non solam negationem. Et ita credunt alij ex schola Scoti. Et S. Bonauentura in 1. d. 2. art. 1. q. 1. vnitatem in Deo ait esse quid positiuum (vt aiunt) in rebus verò creatis interdum esse negationem. Alij positiuum quid constituunt, non tamè additum enti, sed sola ratione distinctum, quibus videtur annuere Alexand. Alens. 1. p. q. 13. membro 1. & Dominicus Sotus in Logica, quod tamen positiuum aiunt sine negatione non posse explicari.

Vt rostram sententiam proponamus nominis significatio primùm expendenda est. Nam Latinis dicitur aliquando vnum, pro vnico, id quod solum: cuius notatio nominis est, vt alia nõ sint eiusdem nominis participatione coniuncta, vt est vnus Deus, vnus sol, hoc est vnicus. At verò non hæc est vnitas transcendens, sed alia diuersa; nam vnitate transcendentem vnum inter plura numeramus; vnum, id est, vnicum potius separamus à numero.

Vt ergo sententiam Auicennæ, & Ioannis Scoti refellamus, quòd vnum addat enti aliquid reale, vt amur argumento S. Thomæ; nam si vnitas est res addita, ipsa vnitas vna est; ergo est vna per vnitatem additam. Scotistarum respondent mutari quo in quod, vt Socrates est candidus candore; ergo ipse candor erit candidus alio candore; quæ consequentia non valet. Sed nequaquam occurrunt argumenta; nam in transcendētibus est prædicatio in concreto, & abstracto, vt entitas est ens, bonitas est bona; ergo vnitas est vna; & sic erit infinita progressio arguendo. Et confirmatur, quoniam si vnus est

1. sententia Auicenna.
S. Thomas.
Eadem est Scoti.
S. Bonauentura.
2. sententia.
Alens. & Soti.

Vnum aliquando pro vnico.
Vnum transcendens & vnicum differunt.
3. & vera sententia.
Vnum nõ addit enti aliquid positiuum.
1. argumentum S. Thomæ.
Scotistarum responsio impugnatur.
In transcendētibus est prædicatio in concreto & abstracto, vt entitas est ens, bonitas est bona, &c.
Confirm. arg.

est res aliquo modo distincta ab ente, sicut ibi dux unitates, quibus duo, scilicet ens, & unum, distincta sunt; nam quidquid ab alio distinctum est, unum est; ergo ipsa unitas ut est distincta ab ente, est una unitate reali; & ita procedit argumentum in infinitum.

4.
Responsio
Vasq. disput.
128. cap. 3.
non esse passionem entis, sed entis singularis.

Huic argumento ultimo quidam respondent, negantes non posse ens concipi, nisi ut unum, si remoueat numerus singularis & pluralis; necesse est enim singulari numero significatum esse unum, plurali vero numero multa. Et idcirco unum non esse passionem entis, sed entis singularis: hoc autem verbo, esse, intelligi sine unitate ipsam rationem entis. Imo & argumentum hoc nobis etiam instare, qui unum in negatione situm esse aimus: nam ens sine negatione intelligi potest.

5.
Refellitur. 1.
2. & efficaciter
3.

Verum tota hęc responsio argumento non quadrat, & affert falsa quaedam ut vera; falsum enim est unum non esse passionem entis, ens enim absolute dicitur quod est unum. Preterea, ens quod abstrahitur ab uno & multis, adhuc est unum. Item multa sunt unum sicut & ens, scilicet ens per accidens, & unum per accidens: per hoc autem vehementius instamus; nam si multa consideremus ut unum, illa unitas quid posituum addit multis, quo unum sunt? quod si remoueamus multa, singulatim quodlibet ens quo posituum unum est? sane nullo addito, ut arguebamus. Verum neque vim argumenti apparet eos persensisse: neque enim volumus ipso conceptu entis claudere unitatem; quod argumentum in nos retorqueretur; negatio enim proprię unitatis, quam ponimus, extra conceptum est entis: sed ingenuę contendimus expresso conceptu entis posituum, nulla alia ratione positua addita, consequi statim hanc negationem entis indiuisi; ergo ante indiuisiōnem nulla alia ratio positua

Confirmatio
nis vis a doctrina
na declaratur.
In ipso conceptu
entis non clauditur indiuisio;
sed statim consequitur,
nulla alia ratione positua
interposita qua fit unitas.

S. Thom.
Conceptui entis communi
nihil potest addi
quod sit passio
æque communis,
nisi aut relatio,
aut negatio.

speculanti occurrit, quę possit dici unitas. Quare euidentissimę demonstrat S. Thomas conceptui entis communi nihil posse addi, quod sit passio æque communis, nisi aut relationem, aut negationem.

6.
Fallitur
Vasq.

Qua etiam in re hi Doctores falluntur; nam ut rationem entis abstrahant ab uno, abstrahunt ipsum ens communi conceptu abstractione vniuersalis, quod neque sit unum neque multa, quasi ens sit quid

communius quam unum: quod & falsum est, & abs re proposita; disputamus enim de abstractione formali, non de vniuersali, conferentes rationem unitatis cum ratione entis, quas omnes consentur esse distinctas: unitas enim est affectio entis, quasi ens sit subiectum unitatis, & sic abstrahitur unum ab ente abstractione formali; & in singulis entibus necesse est distingui ens & unum. Illi vero abstrahunt ens ab uno, ut commune à singulari, quod est abs re, & à veritate discrepans. Verum est quod ens, quod diuiditur in unum & multa, est quid communius; sed ea diuisio est quasi æquiuoci: nam ipsum ens est unum quomodocumque; & diuiditur in id quod est simpliciter unum, & in ea quę sunt simpliciter multa. Quare & illud unum quomodocumque iam non est pars subiecta entis, sed adæquata passio entis.

Deinde, unum ut sic, distinguitur aliquo modo ab ente; ergo ut sic, non est ens; ergo neque res vera est, neque addit aliquid enti; quod enim non est ens, non est res aliqua vera. Adhuc, unum ut sic, addit enti accidentem formam, & inherentem, ut Auicenna docet; & ita unitas erit quoddam genus accidentis, & numerus genus aliud; nam unitas non est species numeri; & item erit genus commune omnibus rebus etiam accidentibus, quia in omnibus inuenitur unitas, & numerus.

Si verò dicas, unitatem in substantijs esse substantiam, in accidentibus accidens; non minora portenta opinionum confingis. Iam numerus substantiarum, quę substantia erit, quę in pluribus simpli substantijs existat? Quod argumentum tractabimus p. 2. cap. de numero differetes.

Denique, per hoc ipsum quod consideramus rem aliquam indiuisam, sine vlla alia ratione addita consideramus unam: ergo unum nihil addit ad rem, nisi esse indiuisum; nam si unitas esset res aliqua præter indiuisiōnem, quamuis consideraretur indiuisa, adhuc non consideraretur ut una. Est ergo verissima Aristotelis, & S. Thomę sententia, quod unum solum addat indiuisiōnem.

Ex quibus facile promittitur responsio ad illam obiectionem, quod negatio quę inuenitur in conceptu vnus, necessariō consequatur aliquod fundamentum adæquatum posituum; & illud fundamentum esse ipsam rationem formalem unitatis positum.

Ensis & unum abstrahuntur ab inuicē ut subiectum & proprietas, ac proinde abstractione formali, non verò vniuersali.

Ensis quasi æquiuocum diuiditur tanquam communius, sed adhuc sic ut aliquo modo unum, in simpliciter unum, & simpliciter multa.

7. 2. argum.

3. argum. ab incommodo.

8. Responsio. Refutatur.

9. 4. argum. efficac.

10. 1. obiectio celeberr.

Soluitur.

Cū omne ens reale sit vnum, ipsa ratio entis est fundamentum ad equatum indiuisiōnis, seu vnitatis.

11.

Ex dictis explicatur duo loca Aristotel. Primus.

Secundus. Vnum distinguitur ab ente nō re ipsa, sed ratione, id est, definitione. Vnitas nō est purum nihil, sed est negatio concomitans ens verum.

12.

2. obiectio ex Aristot.

S. Thom.

Explicatio pro nobis ex Averro.

Responsio.

positiuam. Cōcedimus enim priorē partem, negamus posteriorem. Nam si negatio esset in quibusdam entibus, in quibusdam non esset; firmissimo argumento conuinceretur ea entia distingui aliquo fundamento, quod esset in his, nō in illis; sicut etiam negatio hęc in his esset, non in illis. Quod argumentum facimus libr. 4. de negatione incommunicabilis contra Ioannem Scotum. Sed cum omne ens reale sit vnum, ipsa ratio entis est fundamentum ad equatum istius negationis, siue vnitatis, vt ex dictis liquet; neque aliud fundamentum licet coningere.

Ex his duo coniuncta accipiēda sunt; alterum est, quod vnum nullo modo distinguitur ab ente, quod Aristoteles docet 4. Metaphys. cap. 2. Probat, quoniam negatio, cum nihil sit, non est res distincta ab ente. Alterum est quod eodem capite affirmat, vnum ratione, hoc est, definitione distingui ab ente, sicut priuatio distinguitur à materia, non re, sed ratione; non re ipsa, quia non est res distincta; ratione tamen distinguitur, quia vnitas suam habet definitionem, & non est purum nihil (vt aiunt) sed est negatio concomitans ens verum. De priuatione ita censet Aristot. 1. Physicorum cap. 7.

Sed quidam nobis obijciunt locum selectum ex Aristotele 10. Metaph. c. 3. quo in loco verbis conceptis ait vnum & multa opponi cōtrariē; oppositio autem cōtraria est inter positiuam, vt liquet; est ergo vnum aliquid positiuum. Et S. Thomas eodem loco planē confitetur, ea esse contrariē opposita, non priuatiuē; licet hęc oppositio contraria sequatur priuatiuam. Et rem istam se ex sententia Aristotelis monstrauisse proculdubio existimant, missa explicatione Commentatoris, qui nostris partibus fauet, dum ait Aristotelem dixisse oppositionem contrariam, quia hęc reuocatur ad priuatiuam. Nos verò nihil refragmur, si rectè expendatur doctrina: neque enim vnum opponimus priuatiuē multitudini, vt illi credunt, sed diuisioni priuatiuē opponi dicimus. Vnum autem & multa, quę sunt membra diuidētia ens, includunt ipsum ens: itaque ens diuiditur in ens vnum, & entia multa, quę membra diuidētia sunt contraria, quia sunt positiuam; verbi gratia, si diuidas Petrum à multis hominibus, oppositio inter Pe-

trum, & multos homines est contraria. Neque S. Thomas in eo asserto resistit, intuens solertē non esse contrarium doctrinę suę de vno, quod est passio entis oppositum priuatiuē diuisioni, id quod Aristoteles ait de vno ente, quod est membrum diuidens ens commune, oppositū contrariē multitudini, cum discriminē appareat clarissimē. Quem cōmentarium nonnihil innuit Philosophus eodem loco, asserens vnum & multa opponi multis modis, scilicet: priuatiuē, vt est indiuisum & diuisum, quod paulò antea docuerat; & contrariē, in quantum vnum ens, & multa entia.

An verò vnum significet ipsum ens & negationem simul, vt voluit Iauellus, ac Paulus Soncinnas in Metaphys. & Ioannes Capreol. in 1. d. 24. q. 1. parūm refert ad præsentem quæstionem. Sanè constat illud ex ente, & negatione non potest esse res significata per simplex nomen. Probat, quia ens & negatio diuisionis differunt definitione, vt modò dicebamus; ergo non potest vtrūque vno nomine significari. Neque S. Thomas eorum sententię Auctor est, etsi sapius dicat vnum significare rem indiuisam: vtitur enim verbis clarioribus ne circumloquendo diceret quod vnum significat indiuisiōnem in re. Et 1. p. q. 30. ar. 2. eodem loquendi modo ait, vnum additum personis significare ipsas personas, & ita res alias, quibus additur. Quod si de formali significatione loqueretur, vnum non significat singula cum quibus coniungitur, sed quid communissimum quod cum ente reciprocum est. Argumenta verò Ioannis Scoti minimè efficacia sunt, quibus facilè respōdet Thomas Caiet. 1. p. q. 11. art. 1.

Sed iam explicandum est, quę diuisio illa sit, cuius negatio est vnitas. Potest enim intelligi res indiuisa dupliciter, vt notauit Paulus Soncinnas 4. Metaphys. q. 23. ad 1. vel indiuisa à se, quasi sit eadem sibi; vel indiuisa in se, quasi in se non habeat diuisionem. In primo sensu indiuisum non est vnum simpliciter; nam aceruus lapidum est indiuisus à se, & idē sibi; id enim quod concipio hoc nomine acerui, idē sibi est, aliàs aceruus non esset aceruus, si esset aliud à se & diuisū; aceruus autem lapidum non est vnum simpliciter. Dicitur ergo in sensu posteriori vnum simpliciter id, quod est indi-

Vnum opponitur contrariē multitudini, prout est membrum diuidens ens cōmune: priuatiuē diuisioni prout est passio entis communis.

13.

Cōtra Iauell. Soncinnatē. Capreolum. Vnū non significat de formali conflatū ex ente, & negatione. Probat.

S. Thomas

explicatur.

Ad argumēta Scoti Caietanus.

14.

Soncinnas.

Vnum secundum quid est indiuisū à se, v. c. aceruus, &c. Indiuisū in se, vnum simpliciter, v. c. Angelus, homo, &c.

uisum non solum à se, sed in se; ita ut ipsum unum non sit plura diuisa, sed unum in se indiuisum quod unitatem retinet: ideoque S. Thomas 1. p. q. 6. art. 3. & q. 11. art. 1. id quod simplex est ait esse unum indiuisibile, non solum indiuisum, sed quod neque diuidi possit: compositum autem esse unum indiuisum, sed non indiuisibile, quia diuidi potest. Et hoc significat Aristot. 10. Metaphy. cap. 2. illis verbis, *Quod verò est indiuisibile, aut indiuisum, id dicitur unum.* Est ergo unum id quod est in se indiuisibile, aut indiuisum est.

S. Thom.

Aristot.

15.

Vnum simpliciter est diuisum diuisione qua aliqua sunt diuisa inter se, non illa qua aliquid cogitatur in se ipso diuisum, & huic diuisioni opponitur.

Arist.

Qua in re falluntur ij, qui putant unum opponi diuisioni, qua aliqua sunt diuisa inter se; imò unum est diuisum ea diuisione; nõ ergo ea diuisio opponitur uni. Sed dicendum est unum opponi diuisioni, qua aliquid cogitatur in se ipso diuisum, qua diuisione sublata illud indiuisum est unum. Quare & Aristot. lib. 5. Metaphy. cap. 6. ait aliquod esse unum, qua ratione nõ habet diuisionem, id est, qua ratione in se ipso non est diuisum; nam non esse diuisum est non habere diuisionem. Verum est quòd unum, ut est principium numeri, consideratur ut diuisum ab alio: sed neque ut sic, opponitur multitudini diuisæ, nisi ut pars diuisionis.

16.

Vnum transcendens negat diuisionem, quæ est negatio rei de re, seu qua una res nõ est alia, & ita est negatio negationis.

S. Thom. Probatur.

Obseruandum est autem, cum unitas sit indiuisio, quæ est negatio diuisionis, diuisionis nomẽ æquiuocũ esse; vel enim diuisio significat relationem, qua unum diuisum est diuisum ab alio diuiso, seu distinctum à distincto; vel significat diuisionem eam realem, quam affert quantitas; vel significat negationem qua unum non est aliud: unitas ergo transcendens non est negatio, quæ neget relationem diuisionis: neque est negatio, quæ neget diuisionem per quantitatem; sed est negatio negationis, seu quæ negat negationem, ut docet S. Thomas 1. p. q. 11. art. 2. ad 4. nam rem esse diuisam ab alia negatione, est rem non esse aliam; quæ est realis negatio, quia re ipsa leo non est equus: rem autem esse unam, est non esse diuisam in se; esse autem in se diuisum, est esse plura, quorum unum non est aliud; & unum non esse aliud, est negatio realis in rebus ipsis inuenta; ideoque modò dicebamus diuisionem esse negationem realem. Si autem neget hanc negationem realem, quæ est diuisio negatiua; hæc se-

A) cunda negatio quæ est diuisionis negatio, est indiuisio, & ipsa est negationis negatio. Ist hæc autem indiuisio, quæ est ipsa unitas, sic explicatur: Indiuisum est quod non est plura, quorum unum non est alterum; hoc autem indiuisum est unum, quod scilicet non est plura; plura autem sunt, quorum unum non est alterum: ergo unum significat indiuisiõnem, seu negationem diuisionis, & cum diuisio sit negatio, significat negationem negationis. Est ergo unitas quædam negatio negationis. Et ideo dicitur à S. Thoma in sententijs loco recitato art. 3. quod unitas sit negatio rationis, quia est negatio negationis. Dicitur autem unitas realis, quia inuenitur in rebus: & quia per hoc magis accedit ad res ipsas; quia dum negat negationem, quasi ponit rem ipsam: unum enim simpliciter dicitur ens; plura autem, ens secundum quid dicuntur, scilicet ens per aggregationem, ut lapidum cumulus.

Indiuisio hæc elucidatur.

Plura sunt quorum unum non est aliud.

S. Thomas

unitatẽ cur appellet negationem rationis?

Cur dicatur unitas realis?

1. ratio.

2. acutior.

Istam doctrinam quidam impugnant imbecilli argumento asserentes nullam esse negationem negationis. Quod argumentum sola confutatione antecedentis refringitur; neque illud antecedens probant, sed simpliciter affirmant, negationis non esse negationem: cum autem negatio nihil sit in re, sed in solo intellectu re ipsa fundata, quid prohibet intelligendo remoueri ipsam negationem? Quam negationem negationis elucidando, manifestè ostendimus haud esse difficilem intellectu.

17.

Obiectio vulgaris.

Responsio.

Nihil prohibet intelligendo remoueri ipsam negationem.

18.

Suar. tom. 1.

Metaphys.

disput. 4.

tenens unitatem transcendentem esse negationem multitudinis.

Ex S. Thom. impugnatur.

Sed contra hæc, nouam perlegi explanationem in commentarijs Metaphysicis, quæ his nostris lucubrationibus compositis in lucem prodire, in quibus asseritur unitatem transcendentem esse quidem negationem, sed non esse negationem negationis, sed esse negationem multitudinis. Quòd si obijcias ex S. Thoma 1. p. q. 30. art. 3. ad 3. & Opuscul. 42. c. 2. consequens esse ut multitudo antecedit unitatem, siquidem unitas est negatio multitudinis; id autem quod negatur, antecedit negationem. Respondet unitatem transcendentem non negare multitudinem actu existentem, esset enim unitas tunc posterior multitudi; & illa multitudo est extra ens illud, quod dicimus unum, scilicet, extra Deum, quod est primum unum; & ita multitudo rerum antecederet Deum: sed ait unitatem negare multitu-

Respondet.

Ait negari multitudinẽ non extra ens unum, sed in ipso.

Hæc negatio explicatur dicendo, hoc ens non est multa entia. In multitudine ait negatio nem contineri quidē, sed non negari.

multitudinem in ipso ente, quæ negatio sic explicatur; hoc ens non est plura. Et ita vna sola est negatio, & non est negatio negationis: licet enim hic alia subleat negatio, quod scilicet plura sunt quorum vnum non est aliud; vt ita dicamus, hoc ens non est plura, quorum vnū non sit aliud; tamen hæc secunda negatio non negatur, sed continetur in multitudine quæ negatur, dicendo, hoc ens non est multa entia. Et ita vnitas nō erit negatio negationis, sed erit negatio multitudinis; non multitudinis præexistentis, & extra ens quod vnum dicitur, sed negatio multitudinis in ipso ente vno.

19.

Resolutio. Vnum nō est negatio plurimum, sed diuisionis. Probatur.

Præcedit multitudinem nō solum re, sed etiam cognitione, multa enim intelligimus quia est vnum & vnū.

Nihilominus in eo quod maximè videntur argutè dixisse, hallucinati sunt. Nam si vnitas est negatio multitudinis, eius saltē quæ est ipso ente vno; prius intelligitur multitudo, quàm vnum, quod est falsum; multitudo enim est re & cognitione posterior, quia multa numeramus incipientes ab vno. Itaque multa intelligimus, quia est vnum & vnū; non ergo intelligimus vnum quia nō est multa; intelligeremus enim prius per posterius; prius, inquam, scilicet id quod prius intelligimus, intelligeremus per id quod posterius intelligimus, quod est impossibile. Quare cum diximus vnum esse id quod non est plura, quorum vnum non sit aliud, claritatis causa diximus ad rem melius tyronibus explicandā. Sed si exactè & formalitè loquendum sit, vnum non est explicandum per negationem plurimum, sed hoc modo; vnum non est aliquid, quod sit hoc & hoc, & hoc nō sit hoc. Et ita vtraque negatio intelligitur necessariò in conceptu vnus, ita vt vnitas sit negatio negationis, quod ad finem cap. magis explicabitur. Ex quo, habentes iam quid sit vnū, procedimus; sed Petrus non est Paulus; ergo non sunt vnum; sed sunt vnum & vnū; plura enim sunt, quorum vnum non est aliud.

20.

S. Thom. Neque multitudo est negatio vnitatis.

Ratio. Multitudo nil addit ad vnū & vnū seu ad multa indiuisa in

Quo in loco obseruandum est id, quod S. Thom. docet ait 1. p. q. 30. art. 3. ad 3. quod neque vnitas est negatio multitudinis, neque verò multitudo est negatio vnitatis, ratione eadem, sed est negatio diuisionis circa vnum quodque eorum, ex quibus constat multitudo. Ratio est, quia multitudo nihil addit omninò ipsis multis; sicut ergo vnum quodque eorum est vnum negatione diuisionis circa se, ita sunt multa negationibus diuisionis sui-

gulum circa se. Nam si multitudo aliquid aliud esset aliqua ratione vnum, esset attribuendum alicui enti, & non pluribus, aut esset accidens in pluribus entibus, vt numerus quantitatis; & non esset ipsa entia plura. Igitur neque vnum est negatio multitudinis, neque multitudo est negatio vnus.

Ex quibus consequens id quod S. Thom. docet ibidem, & 1. p. q. 11. art. 2. ad 4. & q. 30. art. 3. ad 3, vt commentatur Thomas Caietanus, quod vnitas in cognitione nostra posterior est diuisione quæ est negatio, quia id quod negatur antecedit negationē; sed in re ipsa vnitas est prior quàm diuisio, quia prius est res vna quàm res multe, in quibus certitur diuisio, vt etiam docet Aristoteles 10. Metaphys. tex. 9. In Deitate verò est prima vnitas, vnde omnis multitudo emanat. Multitudo autem & cogatione & re ipsa posterior est vnitate; quia non solum res vna antecedit natura res plures; quia ab vna causa multitudo rerum profluit: sed etiam cognitione vnum antecedit, quia ab vno intelligimus plura, vt explicatū est. Et ideò docet S. Thom. d. 24. q. 1. art. 2. ad 2. multitudinem definiri per vnum, quia est ex vnis. Vnitas ergo non est negatio multitudinis, sed diuisionis; quia hæc negatio oportet vt sit posterior ea re quam negat; sed vnitas, quæ est negatio, non est posterior multitudinem neque re, neque ratione; est verò posterior diuisione secundum rationem. Est ergo vnitas negatio diuisionis, & nō multitudinis, vt modò dicebamus.

Secundò sequitur vnum & multa non opponi priuatim per se, quia vnitas non est negatio, seu priuatio multitudinis; sed opponi vt membra diuisionis opposita, quia ens diuiditur in vnum & multa, teste Aristotele: vnum autem, & diuisum, scilicet diuisum in se ipso, opponitur priuatim, quia vnitas est negatio diuisionis. Cum verò ab Aristotele 10. Metaphys. tex. 9. & S. Thom. 1. p. q. 11. art. 1. vnum & multa priuatim opponi dicuntur, intelligitur non per se, sed per aliud; quia multa, quæ sunt in se ipsis diuisa, secundum quod diuisa, opponuntur vni priuatim, sed non per se, secundum quod sunt multa, sed secundum quod diuisa sunt. Neque verò vnū est priuatio multitudinis, cuius est pars, sed multitudinis, seu potius diuisionis, quæ in ipso vno non

se, seu ad indiuisiones singulorum in se, Probatur.

Primum consequens ex diuisis, docet. S. Thom. Caiet.

Vnitas in cognitione, seu ratione posterior est quàm diuisio. In re ipsa est prior. Probatur

utrumque.

Arist.

Vnitas vtrius modo est prior multitudinem. Probatur.

S. Thom.

Secundum consequens.

Vnum & multa non opponuntur priuatim per se, sed vt membra diuidentia ens.

Aristot.

S. Thomas

explicatur.

Opponuntur priuatim per aliud, non quatenus sunt multa, sed quatenus sunt diuisa.

Idē S. Thom.
3. consequens.
Divisio entis in vnum & multa est analogi.
Probat.
Vnum simpliciter est ens simpliciter.
Plura simpliciter sunt ens secundum quid.
S. Dionys.

23.
3. consequens.
Divisio entis in vnum & multa est analogi.
Probat.
Vnum simpliciter est ens simpliciter.
Plura simpliciter sunt ens secundum quid.
S. Dionys.

S. Thomas
locus explicatur primo & planius.

Caietan.
Explicatur secundum.

24.
4. consequens.
Deus est maximè vnus.
S. Thom.
Boetius.

Deus vnus, non numero vnus, sed ante omnem numerum.
Mar. Viet.

25.
1. obiectio.

non est, vt S. Thomas explicat in solutione ad 4. & in 1. d. 24. q. 1. art. 3. Quem locum frustra alij conantur pertrahere in suam sententiam, cum apertè ponat S. Thomas negationem negationis, siue diuisionis, quæ est negatio.

Tertiò sequitur quòd illa diuisio entis in vnum & multa, est æquiuoci, siue analogi. Nam ens simpliciter est vnum simpliciter; & est plura secundum quid, si sit compositum: plura verò simpliciter, non sunt ens simpliciter, sed ens secundum quid, & vnum secundum quid; quoniam omnia plura, aut specie, aut genere, aut saltem conceptu entis sunt vnū, aut etiam aggregatione vnum. Vnde S. Dionysius cap. vltimo de diuinis nominibus ait, nō esse multitudinem quæ vno non participat; & ita intelligitur S. Thomas 1. p. q. 11. art. 1. ad 2. *Ens diuiditur per vnum & multa, quasi per vnum simpliciter & multa secundum quid.* hoc est, ita diuiditur ens per vnum & multa, vt vnum simpliciter sit ens, plura verò secundum quid sint ens, vt etiam commentatur Thom. Caiet. Aliter etiā verba componendo, vt simpliciter & secundum quid coniungantur cū verbo, diuiditur; scilicet, ens diuiditur & simpliciter per vnum, & secundum quid per plura; & redit in idem. Sed nostra explicatio videtur simplicior & planior, vt in membris diuidentibus intelligatur ipsū diuisum ens. Et ita vnum dicitur ens simpliciter, plura autem dicuntur ens secundum quid.

Quartò sequitur Deum esse maximè vnum, quod S. Thom. ostendit 1. p. q. 11. art. 4. & 1. sententiarum d. 24. q. 1. art. 1. & Boetius de vnitatem & vno, cap. 1. Nam cæteræ res creatæ, quia constant saltem essentia & existentia, etiā simplices formæ, secundum quid sunt plura, licet simpliciter sint vnum. Deus verò quia simplicissimus actus est, neque secundum quid est plura secundum essentiam, & existentiam, & attributa: & ita est maximè & modis omnibus vnus secundum essentiam. Est etiam Deus vnus non numero vnum, sed ante omnem numerum, vt ait Marius Viet. lib. 3. contra Arium. Sed de personis dicemus postea.

Est tamen vnum & alterum dubium; primum contra id quod dicitur vnum esse priuationem diuisionis; priuatio enim est in subiecto apto, & capaci formæ quæ

A caret, lapis enim non est cæcus, quia non est aptus vt videat: sed Deus nullo modo potest diuidi; ergo indiuisio in Deo non est priuatio. Secundum, contra id quod dicitur, vnum esse negationem diuisionis. Hæc negatio est realis; sed diuisio non antecedit vnitatem, nisi sola consideratione; ergo non est negatio diuisionis, sed alicuius formæ, quæ vnitatem primam antecedit.

Ad primum respondetur facilè, hæc & similia dici priuatiua, eò quòd non sunt puræ negationes. Et satis est quòd in rebus similibus inueniantur formæ positivæ istarum priuationum; vt infinitum ens est Deus Optimus, qui nequit esse finitus; sed sunt cætera entia finita. Eodem modo res singulæ dicuntur indiuisæ, quia res plures diuisæ sunt.

Ad secundum respondetur, quòd hæc passio entis non constat sine consideratione intellectus, quia est negatio; dicitur tamen inueniri in re ipsa, quia in re est aliquid, vnde hæc negatio à nobis consideratur tanquam rei inhærens. Prima igitur vnitatem, quæ est diuina, antecedit re ipsa multitudinem, & diuisionem quæ in

C multitudinem est; sed in intellectu diuino consideratur diuisio, quæ est negatio prima, per hoc, quòd Deus intelligit tanquàm primum enunciabile quodlibet esse vel non esse; in quo enunciabili intelligitur prima negatio inter ens & non ens; & in eodem comprehenditur falsa negatio quòd hoc ens non sit hoc ens, cuius negationis vera negatio est prima vnitatem, scilicet, quòd hoc ens non sit hoc & hoc, ita vt hoc non sit hoc: & hæc secunda dicitur negatio diuisionis, siue negationis, quia diuisionem hic accipimus pro negatione: & hæc est prima vnitatem realis antecedens multitudinem. At verò ad considerationem intellectus non est necesse vt diuisio illa, cuius negatio est vnitatem, antecedit re ipsa vnitatem; nam diuisio illa, vt disputamus, est quædam negatio quòd hoc non sit hoc, quæ negatio est falsa ante primam vnitatem: quia de vno non potest verè dici quòd hoc non sit hoc. Id autem quod præintelligitur non est necesse quòd præintelligatur vt verum, neque vt insit in re ipsa; imò quia vnitatem entis est vera negatio, est negatio falsæ negationis; & ita Deus est vnus, quia non est hoc & hoc, ita vt hoc non sit hoc: & similiter intelligitur vnitatem in alijs

D rebus.

Secunda.

26.
Ad primam.
Primò.
Secundò.

27.
Ad secundam.
Explicatur negatio quæ in vno inuenitur.

In 1. enunciabili prima negatio, seu diuisio intelligitur.

Item falsa negatio, cuius vera negatio est prima vnitatem realis.

Vnitatem entis est vera negatio huius falsæ negationis præceptæ, quòd hoc ens non sit hoc ens.

rebus. Est itaque vnitas negatio negationis duntaxat præconceptæ: & ita intelligendum est quod S. Thom. docet in 1. Sententiarum d. 24. q. 1. art. 1. & 2. & ar. 3. ad 2. Id autem quod ait, Vnum esse illud, quod non est ens & non ens, sic explicandum est, Id quod est vnum, non est hoc, & non hoc, & ideò non est A. & B. nam A. & B. est A. & non A. quod est ens & non ens, siue hoc ens, & non hoc ens. Cum ergo dicitur quòd vnum non est plura, neque est A. & B. intelligitur quòd non est ens & non ens, vt exposuimus.

Vnum nō est hoc & nō hoc, & ideò nō est A. & B. seu plura.

Ens & nō ens est primū cognitum, in quo est negatio.

In obiecto cognito vna negatio includitur in ratione alterius, vt antecedens.

28. Cōtra Mariū Victor.

Nō potest cogitari vnū reale ante ens.

Ens autem & non ens, est primum cognitum, in quo est negatio; vnitas autem est istius negationis negatio. Neque verò cogitandum est, quòd Deus prius consideret vnā negationem quā aliā, quia omnia simul comprehendit; sed quòd in obiecto cognito vna negatio sit ratio alterius, seu quòd ratio vnus includat alteram, vt antecedentem; quia per hoc quòd vnitas dicitur negatio diuisionis, in re cognita, seu in esse cognoscibili (vt aiunt) diuisio antecedit negationem. Et hæc sint satis de vnitate ad decisionem præsentis quæstionis.

Marius Victor. lib. 1. contra Ariū, illud vnum primum quod antecedit omnia, excogitat ante ipsum ens, dicēs. Hoc enim vnum ante ens, id est, ante ens, quod Græcè *on*, dicitur. Et quidē cum ratio vnus conueniat etiam entibus rationis, si sola negatio consideretur quæ non sit in rebus, poterit cogitari vnum præcisa ratione veri entis. Sed cum ipse Marius ponat vnum quod antecedit cætera quæ verè sunt vnum, & quod sit principiorū principium, non potest sic cogitari vnū ante ens: imò vnum consequitur ens, vt hac disputatione liquet; quare fatemur nos non capere quid sibi velit Marius anticipans ipsum ens intelligētia vnus.

Confirmatio.

29. Pythagoras & Plato apud S. Thomam. Arist.

Quam tuemur sententiam tenent Pythagoras, & Plato, vt refert S. Thom. 1. p. q. 11. art. 1. & Aristoteles 4. Metaph. cap. 2. scilicet quòd vnum addit enti diuisionem, quæ est quædam negatio, non res. Eo enim capite sæpius repetit vnitatem priuationem, vel negationem afferre. Et lib. 5. cap. 6. sic ait. Vniuersim autem ea quæ diuisionem non habent, ea ratione qua non habent, vnitas

dicuntur. Igitur ratio vnus ea est, vt diuisionem non habeat; non habere autem diuisionem est negatio, seu priuatio diuisionis, & hoc ipsum significat non esse in se ipsis diuisa, vt explicauimus; & hoc idem sæpius repetit. Quare dubitandum non est apud Aristotelem, sicut & apud Pythagoram & Platonem in Parmenide, quòd vnum significet indiuisiōnem formalitèr. Eadem est sententia S. Thomæ apertissima 4. Metaph. & 1. p. q. 11. & aliàs sæpius, estque Doctorum ferè omnium communis. Durand. d. 24. q. 1. Hærici quodlibet. 1. q. 1. Gregor. d. 24. q. 1. art. 1. & Thomistarum omnium.

S. Thomæ

Durand. Henricus. Gregorius.

SECUNDA PARS.

Numerus in sola quantitate est ens reale.

DE numero oppositæ sūt extremæque sententiæ, inter quas Aristoteles mediam sequitur. Parmenides enim, Pythagoras, & Plato, qui vnitatem rectè collocarunt in indiuisiōne, vt diximus; eandem tamen posuerunt etiam principium esse numeri: quare sicut vnitas est quædam negatio, ita & apud eos numerus est quædam negationum aggregatio, & non est accidens, neque ponitur in genere. Aristoteles verò hanc sententiam correxit; nam numerum posuit in genere quantitatis, cuius principium non sit vnitas transcendens, vt illi crediderunt; sed vnitas in quantitate, vt mox explicabimus.

1. Arist.

Prima sententia, & extrema Parmenidis Pythagoras, Platonis.

Secunda, & media Aristot.

Auicenna autem qui posuit vnitatem rem distinctā ab ente, & accidens quoddam, eandem vnitatem posuit partem esse numeri tract. 3. Metaph. cap. 6. quare videtur credidisse numerum genus esse quoddam accidentis per omnia genera rerum peruagatum; ita vt in duobus cædoribus sit quidā binarius vera species numeri, & sic de omnibus rebus alijs. Aristoteles tamē in sola quantitate ponit numerum, quod sit accidens reale, non verò in alijs generibus, vt Auicēna.

2. Tertia, & extrema Auicennæ.

Contra primam Parmenidis, aliorūque sententiam; aduertendum est, quòd cum vnum & multa opponantur, vt partes diuisionis entis, sicut vnum est in se indiuisum, ita & multa sunt multa vna, quasi aggregatio indiuisorum in se ipsis, quorū singula sunt vna, & in se ipsis indiuisa.

3. Contra Parmenidē, &c. Multa sunt multa vna, & quasi aggregatio indiuisorū in se ipsis.

Cum

Vnum ut est diuisum à quo libet alio, est principium numeri.

Primum actum formæ, qui est dare esse, sequitur indiuisio in se.

Secundum, qui est distinctio vnus rei ab alia, sequitur diuisio ab alijs

Consideratur multitudo in ratione numeri.

Arist.

Numerus in rebus quantis est quantitas discreta. In ceteris, negatio-

4. Numerum in omni re adde- re formam positiuam, sensit *Scotus.*

Cum verò vnum dicitur non solum in- diuisum in se, sed etiam diuisum à quo- libet alio, consideratur vnum iam non secundum rationem præcisam vnus, sed vt vnum est principium numeri. Obser- uandum enim, quòd formam, secundum quod dat esse, qui est quasi primus actus formæ, sequitur vnū, quod est indiuisum, quæ est propria ratio vnus; at verò se- cundū quod forma distinguitur ab alijs, qui est quasi actus secundus formæ, se- quitur vnum quatenus est ab alijs diui- sum, & est principium numeri. Dicimus autem distinctionem vnus rei ab alia effectum secundum formæ, non realem effectum aut distinctum, cum distinctio sit quædam negatio, scilicet hoc non esse illud, sed nostro intelligendi modo, quia formæ quæ dat esse, hoc tribuimus vt propriæ causæ quòd distinguat hoc ab alijs, scilicet, vt propriæ causæ huius ve- ritatis, quod hoc non est illud. Et modo eodem multitudo dicitur aggregatio re- rum non solum indiuisarum in se ipsis, sed diuisarum inter se, quia cōsideratur multitudo in ratione numeri. Nam de ratione numeri est diuisio, & discretio. Aristoteles ergo considerans res mate- riales diuidi quantitate, numerum plu- rium rerum quantitate diuisarum, quæ quantitas est verum accidens substantiæ additum, intellexit esse accidens verū; & posuit in genere quātītatis, appellauitq; quantitatē discretam. In ceteris verò rebus, quæ se ipsis diuiduntur, & nō quā- titate adiecta, intellexit diuisionem ea- rum nihil aliud esse, quàm negationem quandam quòd vna res non sit alia; & in his non posuit numerum, numerum, in- quam, qui sit res quæpiam, vt est nume- rus in rebus quantis. Quare vbi princi- pium numeri est vnitas quantitatē, quæ est accidens substantiæ, videtur esse & numerus verum accidens, & non sola aggregatio vnitatum.

Sunt tamen qui confiteantur numerū esse rem aliquam cum Aristot. & plerisq; Philosophis; eum tamē non in sola quā- titate reperiri aiunt, sed in omni re quā- numeramus. In qua opinione est Ioānes Scotus cum alijs, qui aiunt vnitatē esse rem veram positiuam: & cum vnitas sit principium numeri; eadem ratione qua constituitur principium numeri in quan- titate, scilicet ratione aliqua positiua, in alijs rebus incorporeis non quantis erit

A quoque vnitas principium numeri ra- tione aliqua positiua. Et hoc etiam ar- gumento comprobant vnitatem esse ali- quid positiuum; sicut & vnitas quæ est principium numeri in quātītate est quid positiuum. Quare numerum aiunt non- nulli esse formam quandam realem dis- tinctam à rebus numeratis ex natura rei aut potius sola ratione formali; & eum esse communem numero quanto & non quanto, scilicet numero rerum corpo- rearum, & spiritualium; deque eo nume- ro Arithmeticum disputare.

B Hi Doctores contra Parmenidem ve- rè sentiunt numerum non esse solam ag- gregationem vnitatum; sed cum Auicē- na volunt omnem numerū esse ens rea- le: eo tamen fortè dissentiant etiam ab Auicenna, quòd non explicant, Vtrum numerus extra quantitatem sit accidēs, aut vnum aliquod genus entis per om- nia genera diuagatum. Refellenda igitur est Auicēnæ sententia simul cum ad- iecta opinione, quæ non solum pugnat cum Aristotelis doctrina, sed cum ipsa veritate. Et quidē Aristoteles nume- rum in sola quantitate collocavit, nume- rum, inquam, quod sit verum ens. Aliàs si extra quantitatem est numerus, noua Ca- thegoria est à quātītate distincta, scilicet numerus, quod erit genus summum cō- plexum numerum in quantitate, & nu- merum extra quantitatem; quantitas enim continua non est in eo genere nu- meri: sunt ergo genera duo, alterū quā- titatis, alterum numeri; sed hoc nouum aliud paradoxō inuoluit, distubat enim ordinem prædicandi in Cathégorijs; nā si numerus qui in quātītate cernitur est quædam quantitas, est vera species quā- titatis, & quantitas est summum genus huius speciei: at verò hæc eadem quan- titas, quam discretam appellamus, est vera species generis numeri; siquidē numerus est summū genus complectens numerum in quantitate, & extra quanti- tatem: ergo vna & eadem species habet duo genera summa; quod est monstrum Dialecticum, & animal biceps. Et præ- terea, numerus substantiarum spiritua- lium non potest esse accidens reale: cum enim compositus sit numerus suis parti- bus, esset accidens ex substantijs com- positum; imò esset ex substantijs actu di- uisis compositum; quæ compositio fingi non potest. Sed neque is numerus est substan-

Vasq. argu- mentum.

Vasq. senten- tia.

5. Hi Doctores sequuntur Auicennam in præcipuo pū- cto.

Refellitur Aui- cenna.

Arist. Numerus ex- tra quantitatem non est verū ens. Probatur, 1.

Non est gen^o alioqui esset. Sū- mum ad nu- merū in quā- titate, & nu- merum extra quantitatem.

Probatur, 2. Non est acci- dens reale, nec substantia.

substantia, vt liquet; ergo nulla res est; non est ergo extra quantitatem numerus.

His ipsis rationibus conuincimus, solum in quantitate reperiri numerum: numerus enim est accidens substantia, vt & alia accidentia; accidit autem numerus substantia, quia & quantitates continuas, quae sunt partes numeri, accidunt substantia. Et hac eadem ratione numerus non est nouum genus, sed est quantitas discreta, species quaedam quantitatis, quae est genus summum. In eo autem quod non explicant, Vtrum numerus communis quanto, & non quanto, sit genus, an non? melius quidem sapiunt. Nam genus non esse conuincimus manifeste. At vero facile erit probare non esse transcendens: nam 3. & 4. parte capituli probabimus numerum transcendentem non esse quid reale, sed solas unitates aggregatas, vt dicebat Parmenides. Imo nullum est transcendens quod non sit negatio, aut relatio rationis, vt lib. 3. ostendemus ex doctrina S. Thomae. Adhuc is numerus non est accidens aliquod, quia esset genus: neque substantia, vt probauimus. Quid ergo est quod neque genus est, aut in genere; neque transcendens; neque vero substantia, neque accidens; neque aliquid sane existens extra quantitatem.

Verum quomodo vna res vera, quam dicimus numerum quantum, componatur ex multis actu diuisis & non coniunctis, difficile est explicatum. Nam si putarem numerum sola ratione esse distinctum a quantitatibus, quibus componitur, facilius responderemus numerum esse rem vnam modo quodam intelligendi, non unitate reali indiuidua; sed tamen non poneretur in praedicamento directe, vt vera species sub qua sunt indiuidua unitate reali existentia; sed solummodo reuocaretur ad genus, vt quidam existimant de oratione & tempore, quae sunt quaedam mensurae; nam & numerus mensura est. Et adhuc sic opinantibus numerus in sola quantitate ponendus est, quia extra quantitatem numerus non est accidens, quod possit reuocari ad genus accidentis. Quod si existimemus esse verum accidens creatum & existens, & constitutum in genere, quod necesse est ex natura rei esse distinctum a quantitatibus continuis; dicendum est, nihil mirum id accidens componi ex multis actu diuisis, quia haec

A est propria ratio illius, vt sint actu diuisa illa, ex quibus componitur: nihil enim est numerus, nisi discreta quantitas, hoc est, diuisae quantitates. Quare sicut integrum continuum constat partibus coniunctis, coniunctis, inquam, non per actum, & potentiam, sed per puncta, lineas, & superficies; ita integrum discretum constat partibus non per actum & potentiam coniunctis, neque per lineas, & superficies copulantes, sed per easdem diuidentes, quia numerus diuisione coalescit: & ita partes numeri coniunguntur in quadam ratione totius quanti, quod numerum appellamus, licet inter se sint diuisae diuisione continui.

B Observandum igitur est quod vnum dicimus indiuisum in se, & diuisum a quolibet alio, a qua diuisione oritur numerus, vt admonuimus: & vtrumque praestat forma quaeuis. Sed quantitas vtrumque praestat modo quodam peculiari; praestat enim esse indiuisum in se continuitate partium per lineas, & superficies copulantes; & diuisum ab alijs discretione sine diuisione per lineas terminantes. Quamobrem suapte natura quantitas mensurat res continuitate, & discretione; & ex discretione oritur numerus, qui extra quantitatem nullo modo inueniri potest. Itaque duas ob rationes numerus non est extra quantitatem, tum quia extra quantitatem numerus non est accidens, vt probatum est; tum etiam quia quantitas ex propria ratione terminandi continua per superficiem vltimam, constituit numerum. Et idcirco S. Thom. q. 9. de Potentia art. 7. ingenuè negat eandem esse rationem de numero quanto & non quanto, cum diuisio sit diuersa: quia scilicet quantitas diuidit substantiam, vt accidens illius.

C Tria tamen sunt, quae nobis obijciunt. Primum, parem esse rationem de unitate in quantitate, & extra quantitatem, vt vel vtraque sit negatio, vel vtraque positua: & idem dicendum de numero cuius unitas est principium. Secundum, nihil interesse ad rationem numeri inueniaturne in quantitate, an extra quantitatem, quia in quouis subiecto inueniatur, eadem est ratio numeri: Tertium, sequitur quantitatem continuum esse partem quantitatis discretae. Vna autem species non est pars alterius, cum sint oppositae.

Integrum discretum ex propria ratione partibus coalescit coniunctis per lineas, & superficies, non copulantes, sed terminantes, ac diuidentes continuum.

Quantitati peculiare est vt sua continuitate praestet esse indiuisum in se, diuisione vero diuisum ab alijs.

In sola quantitate numerus verus ens.

Prima ratio, Secunda,

S. Thomae

1. obiectio,

Secunda,

Tertia,

6. Numerus in quantitate est verus accidens, sicut quantitates continuas, quae sunt illius partes.

Tertio. Non esse transcendens infra probabitur.

7. Difficultas, quomodo fiat vnum totum quantum ex multis actu diuisis. Explicatur. 1. supponendo numerum sola ratione esse distinctum a quantitatibus.

Explicatur. 2. supponendo distinguere ex natura rei.

10.
Ad primam.
Quantitas per
negationem
vna est princi-
pium numeri
substantiarū.

Scotus aliter
de vnitare.

11.
Ad secundam

Quantitas cō-
tinua non so-
lūm est subie-
ctum numeri,
sed pars inte-
gralis.

13.
Ad tertiam.
Respond. 1.
Vna species
potest esse pars
integrans al-
terius.
Secundō,

Finitum & in-
finitum acci-
dunt quantita-
ti, iuxta Arist.
Sic esse diuisū
quantitati cō-
tinuæ quæ se-
cundum illud
numerum, cō-
ponit.

13.
Materia Ari-
thmetice vera
quantitas rea-
lis discreta.
Aucenna.

Ad primum, dicimus quantitatis vni-
tatem esse quidem negationem, sed eam
conuenire substantiæ per quantitatem,
quæ est accidens; & idcirco ipsa quãtita-
s vna est principium numeri substantiarū;
& hic numerus qui accidat substantijs,
extra quantitatem non inuenitur. Sco-
tus verò in ipsa quantitate, præter ratio-
nem quantitatis fingeat aliquod aliud
positiuum, quod appellaremus vnitatē.
Et ita simili ratione hoc positiuum fin-
gebat in alijs rebus non quantis: & illud
esse principium numeri.

Ad alterum respondemus subiectum
numeri nihil referre ad rationem nume-
ri formalem, quæ eadem est in quocun-
que subiecto sit numerus; quantitas autē
continua non solūm est subiectum nu-
meri, nam & ipsa numeratur; sed est pars
illius integritatis, sine qua non constat
ratio numeri.

Ad illud tertium de compositione nu-
meri, respondetur, vnam speciē non esse
partem alterius essentialē, sed benè in-
tegram, sicut linea est pars aut quasi
pars superficiēi pertinens ad illius inte-
gritatē. Secundō respōdetur, quantitātē
continua non componere numerū se-
cundum continuitatē; imò prout diuisa
est ab alia componit numerum: quãtita-
tem verò hac vel illa parte diuisam esse
non est ratio formalis quantitatis, quã
quantitas est, sed est accidens; qua ratio-
ne quantitas cōtinua sic vel sic diuisa est
pars numeri. Imò absolutē accidit ra-
tioni formali quantitatis, esse diuisam.
Nam etsi à naturali agente non possit
produci nisi diuisa, vtpotē finita, tamen
finitum & infinitum accidunt quãtitati,
vt Aristoteles docet. Et diuisio hæc aut
illa contingentes sunt, & quantitatis ac-
cidentia, à qua diuisione numerus pen-
det. Quantitas ergo continua componit
numerum non secundum propriam ra-
tionem continui; imò secundum esse di-
uisum, quod accidit continuo. Verum
est quòd non potest intelligi numerus
sine continua quantitate, quæ est pars
illius necessaria.

Iam verò numerum qui sit cōmunis
numero quanto & non quanto, impro-
bauimus; neque is numerus est materia
Arithmetice, sed vera quantitas realis
discreta, vt communi opinione teritur,
quod etiam docet Aucenna tract. 3. Me-

A taph. cap. 5. Quam verò ineptè, & absur-
dè accommodetur is idem numerus re-
bus diuinis, post pauca disputabimus.

Fuit aliorum contraria sententiā cō-
memorata à S. Thoma d. 24. q. 1. art. 2.
eandem esse rationem numeri in quan-
titate, & extra quantitatem, cuius prin-
cipiū sit negatio illa, quæ in vnitare re-
peritur; & ita numerus non erit verum
ens, etiam in quantitate. Itaque hi nega-
bant numerum esse ens etiam in quanti-
tate. Illiverò affirmant etiam extra quã-
tatem esse verum ens.

Confirmatio.

Hæc equidem fuit planissimè Ari-
stotelis sententiā tam in sua Diale-
ctica, quàm in Metaphysica, de ipsa Ca-
thegoria quantitatis disputantis, cuius
speciem vult esse numerum: & aliàs sæ-
pius docet numerum confici de diuisione
cōtinui. Et eadem ratione Boetius in
Arithmetica cap. 7. ait vnitatem esse po-
tentiam numeri, de qua scilicet confici-
tur numerus, quod de sola quantitate
explicari potest. Idem sentit S. Thom.
1. p. q. 30. art. 1. & in 1. d. 24. q. 1. & q. 9.
de Potentia art. 6. & 7. Eaque est recep-
tissima opinio apud Metaphysicos.

TERTIA PARS.

Numerus transcendens quid sit?

Numerum transcendētem eum di-
cemus, qui in rebus omnibus inue-
nitur. Et eum quidem numerum in quã-
titate certum est non discerni à numero
quanto, de quo disputauimus, nisi vt cō-
mune à particulari. In alijs autem rebus
non quantis monstrauimus non in-
ueniri numerū qui sit ens reale, aut rea-
le accidens. Quare necesse est, vt extra
quantitatem numerus nihil sit, nisi mul-
tudo ipsa vnitatum rerum multarum,
sive aggregatio vnitatum, vt dixit Par-
menides. Consequens verò est, vt nume-
rus communis omni numero quanto &
non quanto, quem idcirco dicimus tran-
scendētem, sit ipsa aggregatio omnium
vnitatum sive in quantitate, sive extra
illam existentium. Et hæc est expressa sen-
tentiā S. Thomæ 1. p. q. 30. art. 1. & in 1.
sentent. d. 14. q. 1. art. 3. Quibus in locis
docet, in his rebus quæ quantitate non
diuiduntur, numerū nihil aliud significa-
te, nisi plures vnitates transcendentēs.

Hunc

14.
S. Thom.
Parmenidis
sententiā op-
posita Aucen-
næ, & Scoto.

15.
Aristot.

Boetius.

S. Thom.

Numerus
transcendens,
seu cōmunis
omni nume-
ro quanto & nō
quanto, est ag-
gregatio om-
nium vnitatū
sive formalit-
tèr posituarū,
sive non.

S. Thom.

2.
Obiectio
Vasquij ex
S. Thoma.

Hunc tamen numerum constantem A unitatibus transcendentibus, quidā reijciunt. ex ipsa doctrina S. Thom. ducētes argumētum. Idem enim est multitudo, & numerus constans multis; multitudo autem significat ipsas res inter se diuisas: ergo vnum quod multitudini opponitur, significat negationē diuisionis inter res multas; aliās non opponuntur: ergo numerus non significat ipsas vnitates, quæ sunt negationes diuisionis; imò significat ipsas res vt diuisas & multas; & ita multitudo in rebus etiam incorporeis, est quid positium, & non solæ negationes.

3.
Respondetur.

Hi tamē Doctores, qui placita S. Thomæ nequeunt conciliare, non penetrant penitissimè ad doctrinā illius. Hoc enim loco disputat de numero inuento in rebus, qui numerus in incorporeis constat solū negationibus realibus; negatio autem propria vnitatis, vt docuimus parte capituli priori, opponitur diuisioni non rerū aliarū inter se, sed diuisioni rei in se ipsa; neq; enim vnū opponitur multitudini, vt dixim⁹, sed opponitur diuisioni: neq; numerus est idē quod multitudo; nam multitudo sunt multa entia; numerus vero est illorum quantitas, numerus enim addit ad multitudinem rationem mensuræ. Sed hæc omnia in numero incorporeo sunt in mente speculante, & in rebus ipsis sunt solæ negationes, vt hoc cap. disputando declarabimus.

Numerus ubique vel est vel incipitur quātitas, seu mensura multitudinis, id est, multorum entium.

4.
Caietanus
ex mente
S. Thomæ.

Obseruat autē Thomas Caiet. ex mente S. Thomæ, vt credimus, quod qui vnū transcendens si consideretur non solū vt indiuisum in se, sed vt diuisū ab alijs, est principium numeri istius, qui non est in prædicamento; quasi vnitates hæc consideretur in ratione mensuræ: ita & numerus hic extra quantitatem, quatenus est quædam multitudo rerum, nō solū indiuisarum in se, sed etiam diuisarum inter se singulatim ab alijs, habet rationem formalem numeri; ita vt non significet illas vnitates præcisè vt vnitates sunt, sed vt partes numeri, & vt quælibet vnitates est principium numeri: non quod hic numerus sit in prædicamento, sed quod habeat rationem quandam numeri formalis, definitione sua contentam. Quare binarius in Angelis significat nō solū vnitates Angelorum præcisè, scilicet vnum Angelum & vnum Angelum; sed significat quasi simplicem formam,

Binarius in angelis significatur, & concipitur ad modum simplicis

quam binarium dicimus. Et in his libentè Caietano assentimur. An verò vnitates quæ est principium numeri prædicamentalis, sit accidens adiectum, vt Caietanus indicat, non nostrā modò interest disputare.

Sed hoc videtur dissidere à D. Thomæ doctrina; nam 1. p. q. 30. art. 1. ad 4. admonet duplicem esse numerum, aliū simplicem, siue absolutum, quem etiam dicit abstractum; alium compositum siue concretum, vt per opposita diuidamus numerū: simplex est vt tria, vel quatuor; cōpositus vt tres homines, vel quatuor homines. Ille dicitur simplex, quia simplici voce profertur; & absolutus, quia est à rebus abstractus, & est in intellectu; quī à Philosophis recentioribus dicitur numerus numerans: numerus verò qui est in rebus, est compositus, quia duplici voce indicatur, vt tres homines; & est concretus, quia in ipsis rebus inest, qui dicitur modò numerus numeratus. Prætermisit ergo S. Thom. numerum à Caietano excogitatū, qui significat plures vnitates in vno conceptu speciei numeri cōuenientes: imò suppressit etiam realem numerum speciem quātitatis, qui neque est numerus numerans, id est, ratio numerans; neque est numerus compositus, scilicet duo homines vel tres; sed est numerus quantus vera species entis realis, vt binarius in genere quantitatis.

Nobis quidē videtur dicēdū S. Thomā nō accepisse numerū absolutū siue abstractū à rebus numeratis, pro ratione, siue intellectu numerate: nā eū numerū ait esse in intellectu; nō ergo ipse numerus est intellectus numeras, sed est in intellectu numerate, vt cognitū. Neq; verò arbitramur accepisse S. Thomā numerū sic absolutū pro numero quāto, quod est obiectū Arithmetice: nam etsi illud obiectū speculātè intellectu abstrahatur à rebus numeratis, est tamē vera res existens in illis: at verò S. Thomas ait eum numerū absolutū non esse in rebus, sed in intellectu. Quamobrē videtur intelligere numerum cōmunem quanto & non quanto, qui in solo intellectu est sub illa ratione communi, non attēdentibus res numeratas, sed formam numeri, eandē proculdubio quam Caietanus excogitauit. Itaq; vel ipsis verbis S. Thom. credimus opinionē Caietani corroborari. Nā numerus qui in solo intellectu sit tēquā

formæ, seu talis mensuræ, quæ dicitur binarius.

5.
Obijciuntur
S. Thomæ.
Numerus ali⁹ simplex siue absolutus, & abstractus; alius cōpositus, siue concretus

6.
S. Thomæ explicatur.

Numerus absolutus, seu qui in solo intellectu est tanquā obiectum cognitum, non est alius, nisi transcendens communis.

obiectū cognitū, nullus alius occurrit, nisi cōmunis numerus transcendens, quātumque & non quantum complectens.

7. Obijcitur vlt. terius.

Respondetur, & probatur. 1. quod numerus communis significat aliquid per modum quantitatis, absoluto cōceptu, & non relationem rationis mensuram, relatiuo. Probatur. 2.

Species numeri, v. c. binarius neque in obliquo relationē indicant. Similiter ostēditur quod numerus cōmunis non significat solam aggregationem negationum. 8.

Dubium. Ratio dubitandi.

Respond. Nomina numerorū in rebus spiritualibus significāt formalitē negationes plures, siue priuationes, sed cōceptu positio v. c. binarius Angelorum. Primum simile.

Secundum.

Sed obijcies adhuc, numerum cōmunem quanto & non quāto significare relationem quandam mensuram cōmunem vtrique numero, quę sit relatio rationis: & eam intellexisse S. Doctore esse in solo intellectu. Occurrēdum tamen est argumento, quo potius pugnamus pro Caietani sententia. Nam numerus in genere quantitatis, significat quantitatis speciem, vt liquet; quare non significat relationem, nisi in obliquo: ergo & numerus cōmunis significat aliquid per modū quantitatis absoluto cōceptu, & nō relationem relatiuo: impossibile est enim aliquid absolutum cōprehendi essentialitē cōceptu relatiuo communi. Et hoc ipsum persuadetur; nam etsi nomen numeri, ob significandi, & intelligendi modū, non explicetur sine relatione in obliquo: species tamen numeri, vt binarius, ternarius, neque in obliquo relationem indicat; & idem dicēdum de his speciebus numeri in genere quantitatis, & extra genus, cum non varietur binarij, & ternarij intelligentia. Hoc igitur eodem argumento commonstramus, numerum communem quanto & non quanto significare aliquid absoluto cōceptu, & non solas vnitates aggregatas.

Quod si queras, quid ergo significant formalitē nomina numerorū in rebus spiritualibus à materia remotis? nō enim significant formalitē negationes, cum non sint nomina negātia, aut priuatiua; sed neque significant ens aliquod verū, & reale, vt docuimus; ergo necesse est vt significant relationem rationis. Respondetur quod significant formalitē negationes plures, siue priuationes; sed non cōceptu negante, aut priuatiuo, sed positio, & per modum vnius formę, vt antea docuimus: sicut enim relatio diuina significatur aliquandō nominibus absolutis, vt dicemus lib. 4. ita & negatio siue priuatio potest significari ad modū entis positioi absque negatione; & ita in Angelis concipimus binarium, ternarium, & ceteras species numeri. Et simile est exemplū in doctrina S. Thomę de creatione; hoc enim nomen significat per modum actionis id quod non est actio, vt libr. 2. dicemus: & similiter binarius Angelorum significat plures vnitates,

A conceptu tamen positio, & per modum simplicis formę.

QVARTA PARS.

Numerus diuinarum Personarum perfectissimus est.

1.

Ignoratio numeri transcendētis, quę S. Thom. inueniri ait in ijs quę materię sunt expertia, seduxit aliquos in explicatione numeri diuinarū personarū, arbitratos numerum extra quātitatem, & materiam non inueniri. Et quidē Magister in 1. d. 24. vt numerum quantum excludat à Deo, explicat ternariū personarum diuinarū hoc significare, quod nō solum sit Pater, nec solum Filius, nec solum Spiritus Sanctus. Et hoc verū iudicasse Magistrum S. Thomas ait, eō quod hunc numerū explicauit per negationē. Sed neque ipsas negationes satis explicauit; alia enim est negatio qua vna res non est alia, sed est diuisa ab alia; & alia negatio est diuisionis ipsius, qua vna res est in se ipsa indiuisa. Maximē verò non explicauit numerū formalē transcendētem, qui est v. g. ternarius distinctus ratione ac definitione à ceteris numeris, ac si esset numerus prædicamētalis. Quia in re & alij decepti sunt, vt ternariū personarū explicarent per hoc, quod personę nō essent plures quā tres, nec pauciores; tres verò nō auderēt asserere, nisi per has negationes explicando, vt cauerēt à numero ternario. At verò S. Thom. doctē asserit, hunc numerū ternarium ex vnitatibus transcendētibus constitutum esse in diuinis personis; nam & hic ternarius re ipsa nihil est, nisi negationes plures, seu vnitates: & sicut hæ negationes reales possunt definiri; ita & ternarius quasi constatus ex istis definiri potest, nō quidem vt aggregatum, sed quasi species numeri transcendentis sola cogitatione concepta, vt Caietanus vult.

Ternarij diuinarum personarum prima explicatio Magistri.

Insufficiens ostenditur.

Secunda explicatio falsa aliorum cauentiū à numero ternario.

Tertia explicatio S. Thomę recta.

Ternarius definiti potest, non vt aggregatum, sed secundum quod est species numeri transcendentis sola cogitatione concepta.

S. Thomas arguit pro Magistro ex verbis S. Hilarij.

S. Ambrosij.

D species numeri transcendentis sola cogitatione concepta, vt Caietanus vult. Affert S. Thomas argumento, Sed cōtrā, pro Magistri partibus verba S. Hilarij lib. 4. de Trinit. & S. Ambrosij lib. 1. de fide c. 2. Dixit Hilarius processione cōsortij tollere intelligentiā singularitatis, hoc est, multitudinē personarū remouere vnitatem; nō enim est vna persona, sed plures. Dixit etiā S. Ambros. vnitatem Deitatis excludere pluralitatem Deorum; ergo numeri numerales in diuinis ita explicandi sunt vt numerus remoueat vnitatem, vnitās verò numerū. Respondet S. Tho-

Respondet. 1.
S. Thom.

Secundò.
Vnū aliquid aliud est in di- uinis, quā re- motio multi- tudinis, scili- cēt negatio di- uisionis.

4. explicatio numeri diui- ni, absurda.
S. Thom.

3.
5. explicatio- nē numeri di- uini.

Refellit. 1.

2.

Idē S. Thom.

Refellitur 3.
Tribuitur Deo differētia, v. c. scientia, remo- to genere, sci- licēt qualitate in ijs, quæ ali- as nequeunt Deo conueni- re, non verò in alijs.

4.
6. explicatio valdē difficilis, in sentētia po- nente in om- nibus reb⁹ nu- merum, qui sit res quæpiā ad- dita.

S. Thomas primū negando, quòd for- malitèr vnitas sit negatio multitudinis, aut multitudo negatio vnitatis, vt parte 1. cap. declaratum est. Secundò respōdet quòd etsi in illo sensu vnum & multa se se excludant, vt vnum non sit quod est multa, neque multa quod vnum; non cō- sequitur, vt nihil aliud sit vnū quā re- motio multitudinis; est enim vnū aliquid aliud, scilicēt est negatio diuisionis, vt diximus. Aliam diuini numeri explica- tionem commemorat S. Thom. q. 9. de Potentia art. 7. dicentiū nomina nume- rorum in diuinis esse velut sine catho- remata, & dictiones officiales, id est, quæ non significant rem, sed intelligēdi mo- dum, vt omnis. Hoc tamen iure optimo vt absurdum omittit S. Doctor.

Alij dixerunt numerum cerni in per- sonis secundum differentias specierum, & non secundum genus numeri, verbi gratia, esse in Deo ternarium in quo est numeri differentia, sed non ipsum nume- rū in Deo esse; sicut dicimus in Deo esse scientiam, sed non qualitatem, quæ est genus scientiæ. Sed hoc facilè reijcitur, tum quia numerus suapte natura est im- perfectum quid & compositum, quod in Deo nō inuenitur: tum quia genus quod accipitur à forma potest remoueri, non verò quod accipitur à materia, quia ipsa differentia generis est materialis, & hæc duo respondet S. Thomas q. 9. de Potē- tia art. 7. tum etiam quia illa analogia qua similem differentiā Deo tribuimus remoto genere, de qua dicemus libr. 3. inuenitur in ijs, quæ aliās nequeunt Deo conuenire, vt in exēplo scientiæ, & qua- litatis ostenditur. Cū ergo in rebus ma- teria nudis, vt in Angelis, inueniatur nu- merus sine quātitate, nō quidē numerus qui sit accidens, sed transcēdens, vt ex- plicauimus, is necesse est vt in personis diuinis reponatur; & nulla est necessaria analogia sub cōceptu differētiæ remoto genere, vt Deo tribuamus speciē nume- ri, non verò numerū. Verū est remoueri à numero genus supremū quātitatis, vel etiam quando Angelis numerū damus.

Deniq; illi, qui vnitates aiunt esse res aliquas enti additas, & in omnibus rebus numerū ponunt, qui res quæpiā sit; sicut nos dicimus de numero prædicamētali, quòd non sit solæ negationes; cogendi sunt in angustam Philosophiā circa ter- narium diuinarum Personarum, An is

A quoq; sit res quæpiā, verè existēs in Deo vt sciētia, & bonitas, & relatio personalis.

Ioannes Scotus qui vnitatem re ali- quam esse ait ab ente distinctā, quodlib. 14. art. 1. ternariū hunc ait esse numerū abstractū à ternario prædicamētali re- moto genere quātitatis. Qua in re vide- tur indicare, eum numerum esse rem ali- quam in Deo, & non solas negationes plurium vnitatū; quæ olim iam sentētia audita est, & refertur à S. Thom. d. 24. q. 1. art. 2. Hoc autē videtur omninò intel- ligi non posse; consequens enim est, vt in Deo sit res aliqua existēs, quæ nō sit Pa- ter, neque Filius, neq; Spiritus Sanctus, scilicēt ille ternarius: hæc enim est falsa ternarius est Pater. Itē sequitur quòd sit res aliqua in Patre, quæ non est Pater,

B quia ternarius ille nō esset extra perso- nas, sed esset in illis; & tamē negaretur de singulis, nā proculdubio esset res cōposi- ta ex tribus partibus, quarū singulæ non essent totū. Imò esset aliqua substātia in- communicabilis in tribus personis; quia quicquid est in Deo est substātia; ternari⁹ verò esset incōmunicabilis, quia neq; es- set Pater, neq; Filius, neq; Spirit⁹ Sāctus; & ita esset persona quarta incōmunica- bilis, quod est hæreticū. Eodē etiā argu- mēto quo probatur numerū nō esse sub- stantiam in rebus creatis, quia esset vna substātia in rebus pluribus existens; pro- batur etiā, quòd numerus nō sit substātia in personis diuinis: quòd si non est sub- stantia, nō est res in Deo existens, in quo non est accidens, vt superi⁹ docuimus.

C Ideò S. Thom. in 1. sentent. d. 14. q. 1. ar. 4. rectè ait, numerū in Deo significare relationes ipsas diuinas: quia etsi sub his nominibus vnitatis, & numeri, personæ non referantur; tamen nihil his nomi- bus numeri, & vnitatis personalis signi- ficatur, nisi relationes ipsæ subsistentes, quæ sunt diuinæ personæ. Nam numerus in Deo non significat essentiam, quæ est vna; significat ergo relationes: quicquid enim est in Deo vel est essentia, vel rela- tio, vt inferi⁹ docebimus. Non est ergo numerus in Deo res tertia, quæ neque essentia sit, neque relatio. Hæc ergo di- xerim, non vt Ioānem Scotum arguam, qui forsā non fuit in ea sententia; sed vt Theologum moneam, ne in rebus di- uinis noui aliquid inducat. Superest er- go vt numerus personarū sit numerus ex vnitatibus transcēdētibus, quæ sint ne-

R 3. gationes

Scotus idem de Deo dicere videtur.

Hanc senten- tiā iam olim auditam refert S. Thom. Ex ea sequun- tur multa fal- sa.

Primum,

Secundum,

Tertium,

Quartum,

6. 7. explicatio S. Thom. & vera.

In Deo nomē nibus nume- ri, & vnitatis personalis ni- hil reale signi- ficatur, nisi re- lationes ipsæ diuinæ. Probatur.

Scotus fortè non aduersa- tur.

gationes dūtaxat, quod S. Thom. docet.

Faciunt tamen difficultatem quibusdam verba S. Thomæ ad 4. quibus docet numerum abstractum esse posse in Deo maiorem, aut minorem. Abstractū enim videtur esse natura cōmunis, quæ quicquid sibi vendicat, secum id idem habet concreta in singularibus: ergo si numerus abstractus hoc idem habet vt fit maior, aut minor, etiam in Deo maior est & minor, quod videtur non esse concedendum. Respondentque ipsi ex doctrina Gabriel. d. 24. q. 2. art. 3. maius in numero nihil esse, nisi vnitates plures, quas nos confitemur in Deitate, plures enim vnitates sunt ternarij, quàm binarij personarum. Verumtamen apparet eos decipi, & in cōmentario S. Thomæ, & in ipsa controuersia de magnitudine numeri, à qua inchoabimus quæstionē. Nam si numerus est res aliqua vera & existens extra causas; necesse est numerum maiorem esse perfectiorem re ipsa, sicut & longior quantitas continua perfectior est: neque in hoc est discriminē inter quantitatem continuam & discretā, vt illi cum Gabriele existimant; siquidē vera magnitudo rei cuiusque perfectio illius rei est, quæcunque ea magnitudo sit siue perfectionis, siue molis, siue numeri. Quare si numerus conceptu cōmuni, & abstracto est maior & minor, hoc idem pertinet ad perfectionem maiorem, & minorem in numero vbicunque reperitur: quod in Deitatis natura fingi nō potest. Sed neque S. Thomam probè interpretantur; numerum enim abstractè nūcupat, qui est in intellectu, vt antea declarauimus, vt eum numerum distinguat à rebus numeratis. Quare vel intelligit numerum numerantem, qui est ipse intellectus; vel potius, numerum formale binarij & ternarij, qui nihil est in Deitatis natura; sed sunt negationes, siue vnitates cognitæ per modū numeri, vt explicauimus. Qui numerus rectè dicitur abstractè esse in intellectu, cū in re ipsa nihil sit. Quare etsi in eo numero sit maius & minus, nihil derogat æqualitati personarum; cum ea inæqualitas numeri sit in solo intellectu, & nihil sit in re. Et in eo numero S. Thomas confitetur esse partem & totum; cum in Deitatis natura non sit totum & pars, vt eodem loco sapientissimè docet.

Secundum adhuc est quod queramus

A de ternario diuino, Vtrum in illo sit pars & totum. Numerus enim suapte natura constat vnitatibus quæ sunt partes numeri: ergo & in Deo est aliquid totum, cuius sunt partes, vel in Deo non est numerus. Respondet S. Thomas numerum absolutum, qui est in solo intellectu speculāte, etiā attributum diuinis personis habere partes, vt argumentum probat: cum intelligi nequeat numerus sine partibus. Sed sicut is numerus est in solo intellectu, ita & partes numeri: meditari enim eum numerum vt totum partibus constans. Sed numerus concretus qui est in rebus numeratis, scilicet tres diuinæ personæ, neque partes sunt, neque totum vnum partibus constans. Et hæc est firma Theologorum responsio; in quā etiam sententiam interpretari possumus Mariam Victor. libr. 3. contra Arianos dicentem vnamquāque vnitatem diuinam istius numeri antecedere numerū; quia ante numerum creaturarum essentia, vel quantitate diuisarum, sunt diuinæ vnitates personarum simplici numero contentæ, vt explicabimus.

C Ponderandum tamen est quod docet S. Thomas q. 9. de Potentia art. 7. non esse in solo intellectu, sed aliquid esse in Deo tam vnitatem, quàm multitudinē: nam vnitas, vt ibidem docet, est ipsa essentia vna: & multitudo sunt ipsæ personæ multæ. Numerus verò non est synonymum multitudinis, sed significat multitudinem per modum quantitatis discretæ: & hunc numerum diuinū ait esse in solo intellectu. Dicam clariùs, multitudo non est vnum, sed multa; numerus autem est vnum quid compositum ex multis. Quare in Deo sunt multa, id est, multæ personæ; sed numerus nihil est in Deo quasi vnum quid, præter ipsa multa. Eodem sensu accipiendum est, quod eodē loco docet S. Thomas, distinctionem significare aliquid in Deo; non formalitèr, sed materialitèr personas ipsas distinctas.

D Eodem loco obseruat, multitudinem inueniri in Deo, non vt multum dicitur absolutè, quod est species quantitatis, scilicet numerus, sicut magnum dicitur ipsum continuum; sed vt dicitur comparatiuè multa per excessum ad vnum. Verum ipsum numerum nihil prohibet dici de Deo, non equidē numerū quantum, sed transcendentem, vt docuimus.

Adhuc

Ratio dubitandi.

Responsio S. Thomæ.

Sicut numerus absolutus est in solo intellectu, ita sunt partes numeri.

Numerus concretus neque partes, neque totum est.

Mar. Vict. explicatur.

1. obseruandū S. Thomæ.

Non in solo intellectu, sed in Deo vnitas & multitudo sunt aliquid. Nō ita numerus Hic multitudinem significat, sed per modum quantitatis discretæ, & vnus cōpositi ex multis.

10.

2. obseru. Multitudo seu multum absolutè est numerus quantus: vnde vt sic, nō est in Deo, sed comparatiuè per excessum ad vnum.

7. Ad S. Thom. falsa explicatio Vasquij disp. 127. cap. 2. n. 10.

Falsa doctrina Gabrielis.

Vera doctrina.

Si quantitas discreta est vera res, id quod secundum illā est maius est re ipsa perfectius, sicut de quantitate cōtinua, siue molis, siue virtutis dicitur.

S. Thomæ vera explicatio.

Numerus abstractus vel intelligitur ipse intellectus numerus, vel numerus formalis, qui in solo intellectu. i. negationes cognitæ per modum numeri.

16. 2. dubium.

11.
3. obseru.
S. Thom.

Boetius.
Durand.

In vero numero, cuiusmodi est transcendens, ratio totius non est vera, sed conficta.

Nazianz.

S. Hilarius
obiicitur.

Explicatur.
Trinitas dicitur totum minus propriis primum pro eo, cui nihil deest et si partes non habeat.

12.
4. obseru.
S. Thom.

Auicenna.
Passiones numeri predicamentalis.

Aggregatio, multitudo, & cat. non sunt in Deo.

Vnitates relationum omnino simplicium sunt immensurabiles, & in

Adhuc obseruandum est cum S. Thoma, quod in hoc numero ternario non est totum & partes, si loquamur de numero reali qui est ipsa Trinitas beatissima, sicut non est ibi compositio, sed summa vnitas omni ex parte indiuisa, & indiuisibilis, vt ait Boetius libr. de vnitate & vno. Et idcirco Durandus in x. d. 19. q. 4. docet in hoc numero non esse totum verum, sed imaginarium. Est quidem verus numerus transcendens, sed in hoc vero numero ratio totius non est vera, sed conficta; quia in eo numero qui a rebus relinquitur in mente, bene possumus considerare totum & partes, licet res ipsa numerata non sint totum & partes; & hoc vocat Durandus totum imaginarium. Nazianzen. oratione 1. de Pace, Trinitatem appellat totam, sed eodem est sensu accipiendum. Quapropter explicanda nobis sunt verba S. Hilari. lib. 2. de Trinitate disputantis, *Imperfectum*, inquit, *est totum, si aliquid desit a toto*: nam loquitur de ipsis personis diuinis, quarum nullam desiderari posse ait sine Deitatis detrimento: est ergo Trinitas quoddam totum. Respondemus tamen, totum vsurpari minus proprie pro eo cui nihil deest, et si partes non habeat. Et ita Deitas esset imperfecta, si nulla esset processio, aut altera sola processio esset. Et hoc significauit S. Hilarius elegantem, vt solet.

Obseruat etiam S. Thom. ibidem d. 4. artic. 3. ad 3. & 4. argumentum, & q. 4. art. 1. ad 2. ex eo quod hic numerus remouet quantitatem, remouere etiam eas passiones numeri predicamentalis, quas Auicenna commemorat tract. 3. Metaph. cap. 5. quod in numero sit aggregatio, & multitudo, &c. non est ergo in Deo aggregatio personarum, sicut aggregatio hominum. At vero ex eo quod est numerus relationum simplicium absque vlla omnino compositione, doctè admonet non esse numerum mensurabilem per vnitatem, ita vt sit aliqua vnitas, quæ ex natura rei sit mensura aliarum vnitatum huius numeri. Nam in absolutis, & compositis est esse distinctum; & vbi esse distinctum cernitur, est maior, vel minor vnitas; & maxima vnitas est mensura ceterarum vnitatum. Relationes autem diuinæ habent idem esse, vt dicemus; & quia sunt omnino simplices, sic se habent, vt nulla vnitas ex istis sit maior altera, neque mensura alterius; & omnino sunt

A. vnitates immensurabiles, & infinitæ, quas sola ratio numerat, vt docet S. Thomas 1. p. q. 30. art. 2. ad 5.

Adnotat etiam S. Thomas in sententiarum loco recitato d. 24. q. 1. art. 2. quod in aliquibus est numerus secundum rationem tantum, vt punctum quod dicitur in ordine ad plures lineas multiplex principium: quod etiam ait distingui a se ipso secundum accidens, id est, secundum relationes ad plures lineas adiectas, vt Petrus albus a Petro distinguitur etiam secundum accidens: quod si ea adiectio non explicetur, distinctio est rationis ratiocinantis, vt antea docuimus. Alius vero est simpliciter numerus in re ipsa, quo diuiditur vel quantitas, vel essentia; nam quæ in quantitate, aut essentia diuisa sunt, simpliciter sunt diuisa, atque in eis simpliciter numerus inuenitur. Alius est numerus in re ipsa secundum quid, quo vna res a se ipsa secundum aliquid distinguitur, vt Petrus sedens a se ipso stante: & adhuc minus distinguitur si sola ratione distinguatur, vt Petrus in quantum pater a se ipso in quantum filius, & hic est minimus numerus. Ait ergo personarum diuinarum numerum, neque esse rationis tantum, quia est numerus rerum; neque simpliciter numerum, quia non sunt res diuise quantitate, aut essentia; ideoque personæ diuinæ non dicuntur simpliciter plura entia, vt lib. 4. ostendimus: sed est numerus secundum quid, scilicet secundum relationes tantum, qui numerus minorem diuisionem affert, sed perfectionem maiorem. Quod liquet ex superiori disputatione, in qua probauimus distinctionem personarum diuinarum esse minimam, atque adeo numerum minimum esse oportere. Si tamè explices numerum esse in personis; cum hac explicatione, & adiectione, est personarum numerus simpliciter: quia sunt personæ distinctæ reali distinctione absolute & simpliciter: neque hoc Auctor in sententiarum negauit, sed minimam distinctionem significauit, quæ per relationes efficitur.

Quo in loco etiam aduertendum est, quod in rebus creatis principium numeri est vnum, quia distinguitur secundum esse; vnde in numero creato sunt plura, & sunt vnum & aliud. In Deitate vero principium numeri personarum non est vnum, sed vnus; quia ibi non sunt plura quasi plura entia, neque sunt vnum & vnum

finitæ, quas sola ratio numerat.

S. Thom. 13. 5. obseru. eiusdem.

Numerus aliusest secundum rationem.

August. 2.

Alius est in re ipsa numerus simpliciter.

Alius in re ipsa numerus secundum quid.

Conditiones numeri, qui est in Trinitate.

Personarum diuinarum numerus est secundum quid, id est, minimus, scilicet secundum relationes tantum.

Hic tamen est numerus simpliciter explicatus quod fit in personis.

14. 6. obseru. In diuinis non est vnum & aliud, vt in creatis, sed vnus & alius, &c.

secundum regulas nominum numeralium, de quibus libr. 5. dicemus: sed sunt in Deitate vnus & vnus, seu vnus & alius; & idè vnus, quia significat personam, nō naturam, est principiū istius numeri: & non sunt plura, sed plures. Quod etiā S. Thomas insinuat in Sententijs art. 4. ad 4.

S. Thomas
id significat.

15.
S. August.

Idè etiam S. August. tract. 39. in Ioan. admiranda verba de Trinitate pronunciat; *Est ibi aliquid ineffabile, quod verbis explicari non possit, ut & numerus sit, & numerus non sit. Videte enim si non quasi apparet numerus, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, Trinitas. Si tres, quid tres? deficit numerus. Ita Deus nec recedit à numero, nec capitur numero.* Quibus verbis significat S. August. numerum quoque in Deo esse singularē, & admirabilem; nam in rebus creatis quas numeramus simpliciter, dicimus, tres homines, tres Angeli. In Deitate verò tres Deos dicere nefas est: est ergo ternarius duntaxat relationum oppositarum, in quo est minima distinctio, & numerus secundum quid, vt exposuimus. Et idè nō est numerus simpliciter, quia nō est numerus simpliciter entium; & est numerus secundum quid, scilicet eorum, quæ sola relatione distinguuntur. Verū est quòd S. August. versatur ibi etiam in difficultate alia, quomodò dicantur personæ tres, vt libr. 4. explicabimus. Verba autem illa S. August. *Deus nec recedit à numero, nec capitur numero,* repetit Cōcil. Tolet. 11. in confessione fidei. Idem argumentum tractat S. Bernard. libr. 5. de consideratione ad Eugen. cap. 7. his verbis, *Quid sibi vult iste (vt sic loquar) absque numero numerus? si tria, quomodò nō numerus? si vnus, ubi numerus?* & alia elegantè. Sanctus quoque Dyonis. c. 4. de diuinis nominibus ait, non esse vnitatem, aut Trinitatem, quæ à nobis, aut alio quopiam existentium sit cognita: est enim super omnem intelligentiam. Est ergo numerus personarum diuinarū non secundum essentiam; sed secundum quid, scilicet, secundum relationem; eò quòd personæ absolutè sunt vnus, scilicet vnus in essentia; & solūm relatione distinctæ.

Conc. Tolet.
S. Bernard.

S. Dionys.

16.
Ternarius nu-
merus perfe-
ctus.
Arist.

Est autem ternarius numerus perfectus, teste Aristotele de Cælo 1. text. 2. quia in eo numero primò inuenimus principium, medium, & finem. Vnde S.

A Gregor. Nazianz. de diuinis personis ait oratione 3. Theologa, *Quocirca vnitas à principio in binarium progressa in Trinitate consistit.* Cum autem vnitas sit potentia omnis numeri, secundum Boetiū in Arithmetica cap. 7. quia vnum continuum diuisione, seu sectione fit plura; Deus qui est primum & maximè vnum, non quantitate sed essentiā, & per potentiam actiuam est causa omnis numeri, ternario aptissimè continetur. Nam secundum internam processionem à Patre, in quo est prima vnitas personalis, procedit numerus primus, scilicet primus binarius, qui est Filius, & Spiritus Sanctus; ex quo binario & vnitatem Patris conficitur ternarius numerus perfectus.

B Pythagoræis autem numerus quaternarius erat diuinus, per quem ipsi numerum iurabant, vt refert S. Gregor. Naz. oratione in nouam Dominicam. Colebant autem Pythagoræi quaternarium, vt rerum causam, propter quatuor elementa quibus res constant. Quod Nicetas eo loco ostendit vel ex ipsa forma iurandi apud eos solita. Nos verò non elementa quatuor adoramus quæ sunt rerum corporearum principia, sed ternarium personarum, quæ sunt rerum omnium principium vnum.

C Hæc ergo satis sunt de diuino ternario, de quo fusè disputat Alex. Alens. 1. p. 945. membro 5. Quo autem pacto differant ternarius & trinitas libr. 5. erit commodiùs explanandum.

Confirmatio.

D Quid personæ diuinæ distinguantur numero, Theologia nostra nos docet, & Patres confirmant. S. Ioānes Damascen. libr. 3. fidei Orthod. cap. 6. S. Basil. homil. contra Sabellium, S. Iustinus cum Tryphone disputans pag. 75. & 120. S. Gregor. Naz. oratione 3. & S. Epiphanius hæresi 69. & 73. S. Cyrillus libr. 1. in Ioannem cap. 2. Cum enim sincerè credamus distingui personas diuinas reali distinctione; in distinctione autem sit multitudo, in multitudine numerus; non est negandum distingui eas numero: tum etiam quia apud Philosophos eiusdem naturæ diuersæ hypostases numero differunt, de qua re libr. 5. Verum est quòd ex Latinis nonnulli negant personas distingui numero, scilicet numero naturæ

Ratio elegans
Nazianz.

Vnitas potentia omnis numeri.
Boetius.

Prima vnitas personalis in Patre.

Primus numerus, scilicet primus binarius, Filius, & Spir. Sanctus.

17.
Nazianz.

Pythagoræi quaternarium vt rerum causam colebant, propter quatuor elementa.

Nicetas.

18.
Alex. Alex.

19.

Quòd personæ diuinæ distinguantur numero docet Patres.

S. Damasc.

S. Basil.

S. Iustin.

Nazianz.

S. Epiphanius.

S. Cyrillus.

Prima ratio.

Secunda.

Negant numerum naturam
S. Ambros.

Conc. Tolet.
Vel negant numerum quantum; non vero transcendentelem.

De ternario.
S. Iustinus.
S. Cyrillus.
S. Basil.

naturam, quemadmodum discrepant hypothases eiusdem speciei, ut Petrus, & Paulus, qui sunt duo homines; non autem dicimus Deos tres: & ita S. Ambros. numerum negat lib. 1. fidei cap. 2. & lib. 4. cap. 4. & Concil. Tolet. 11. in confessione fidei: vel etiam negant numerum qui in quantitate reperitur. Sed numerum transcendentalem iam explicatum non naturam, sed personarum, negare nullus potest. Agunt etiam de numero ternario personarum, S. Iustinus Dialogo cum Tryphone, S. Cyrillus libr. 3. Theauri cap. 1. S. Basilius libr. de Spiritu Sancto cap. 17. & alij scholastici de hac re contentiunt.

CAPVT XLIII.

Deitas non est res quarta à Personis distincta, aut composita.

1.

Hæc veritas, quam Ecclesia nos docet, alijs etiam locis proponitur; nam in lib. 3. ostendendum est, relationem personalem ab essentia non distingui re ipsa; & in libr. 4. ex proprijs est demonstrandum, personam diuinam non esse compositam ex natura, & relatione: ex quibus etiam colligitur essentiam non distingui à personis. Sed quoniam de personarum multitudine agendum hoc lib. fuit ex communibus Philosophiæ principijs, quæ ad libros sequentes non pertinent; consequens erat ad questionem de personis, ut excluderetur error eorum, qui Deitatem ab ipsis personis seiungebant; maximè cum de unitate, & simplicitate Deitatis hoc libro disputemus, vnde nobis hoc loco argumeta sunt petenda.

Prior pars. *Deitas non est res quarta à personis distincta.*

Posterior. *Deitas non est quid compositum ex personis, aut cum illis.*

PRIOR PARS.

Deitas non est res quarta à Personis distincta.

1.

Hæreses diuersæ contra Trinitatem.

Ineffabile Trinitatis mysterium, quod credimus naturam vnã in personis tribus, cum olim habuisset aduersarios, qui vel naturam diuiderent, vel copularent personas; labefactatis duabus hæ-

Aresibus, nouo errore implicatum postea fuit, ut naturam à personis diuiderent, qui & naturam vnã, & personas tres confiterentur. Quæ hæresis videtur exorta fuisse, aut tunc primùm extitisse Beati Anselmi ætate, is enim libro de Incarnatione cap. 1. narrat similem quendam errorem ad se allatum per fratres. *Cum adhuc, inquit, in Becci Monasterio essem, presumpta est à quodam clerico in Francia talis assertio. Si in Deo, inquit, tres personæ sunt vna tantum res, & non sunt tres res, vnaquæque per se separatim, sicut tres Angeli, aut tres animæ, ita tamen*

B

ut potentia, & voluntate omninò sint idem; ergo Pater, & Spiritus Sanctus cum Filio est incarnatus. Et cap. 3. colligit istorum argumetationem, Quod si Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt vna res, Pater est incarnatus; quia de eadem re non possumus simul affirmare, & negare. Hæc autem quæ ex S. Anselmo recensimus, indicant planè hominem illum distinxisse Deitatem à personis; ne cogeretur eadem affirmare de personis, quæ de Deitate, aut de Deitate eadem quæ de personis confitemur. Nam potestate & voluntate personas idem esse profitebatur: non ergo inducebat plures naturas, neque permiscebat personas, sed naturam à personis diuidebat. Exemplum verò trium Angelorum ait se literis Monachorum accepisse, quod fortè clericus ille non posuerit.

C

Ea autem est hæresis, in quam lapsus est Gilbertus Porretanus Episcopus Pictauiensis, quod testatur Otto Frisingensis Episcopus in historia Federici Imperatoris cap. 56. & 57. Affirmat autem illum non separasse Deum à diuinitate, sed personam diuinam ab ipsa diuinitate discreuisse; aiebat enim Deum quandoque significare naturam diuinam, quandoque personam; Deum igitur, accepto nomine pro persona, distinguebat à Deitate. Et hoc quidem magis congruum est credere de Gilberto viro Philosopho; nihil enim animo occurrit quo Deus à Deitate distinguatur. Vtrum verò idem Gilbertus attributa inter se distingueret? antea disputauimus.

D

Quod igitur Deitas non sit res quarta distincta à tribus personis, ex eo maximè liquet; quia quod à Deitate quacunque ratione distinctum est re ipsa, creatura est: ens enim primum & necessarium

Hæresis in re presenti exorta est ætate

S. Anselmi

Auctor quidam clericus in Francia

Ostenditur hunc fuisse auctorem

Occurritur obiectioni.

2. Eadem fuit hæresis Gilberti Porretani.

Otto Frisingensis

3. Deum non esse rem quartam distinctam à personis.

Probat. 1. 2. quia personæ essent res creatæ

solum

solumque increatum, Deitas est; si ergo personæ diuinæ esset res distincta à Deitate, essent res creatæ; quod neque fingi cogitatione potest: persona enim diuina, eo ipso quod est persona diuinæ naturæ, quæ scilicet habet esse diuinum, habet esse increatum, & est increata. Si verò ab ipsa Deitate res esset distincta, res creata esset; quod est impossibile.

Deindè probatur illo argumento efficacissimo, quo ostendimus Deum non distingui à Deitate; quia si esset Deus per Deitatem distinctam, Deitas quæ Deum esse præstaret, melior esset quàm Deus; Deus autem est id quod est optimū. Dilatamus ergo argumentum, Si Pater est Deus per Deitatem à se distinctam; ergo melior est Deitas, quàm Pater: ergo Pater non est Deus; nam is qui Deitate est deterior, seu minus bonus, Deus nõ est. Et confirmatur ex propria ratione personæ; nam persona est res naturæ, scilicet res cui maximè conuenit natura; ergo persona diuina est res cui maximè conuenit Deitas, quæque maximè Deus est, quæque perfecta infinitè est; sed infinitè perfecta non esset, si perfecta esset per aliquid à se distinctum; ergo natura diuina à persona nullo modo est distincta.

Tertiò, Nam persona diuina est infinitè perfecta, aliàs non est Deus; quod si est infinitè perfecta, est ipsum esse diuinum; & ita id quod est & quo est, idem sunt in persona diuina, sicut in Deo idè esse probauimus: nullo ergo modo persona est distincta à natura.

Vltimò probatur propter maximam vnitatem essentiæ diuinæ; nam si coniuncta esset cum re distincta ab ipsa essentia, eo ipso esset minùs vna, & consequenter aliquo modo composita. Confirmatur ex verbis Christi Domini, Ioan. 14.

Ego sum via, veritas, & vita. Quo loquendi modo significatur inter personam Christi, & naturam diuinam nullū omninò esse in re discrimen. Ideò enim Gilbertum Pictauiensem constat fuisse reprehensum in Concilio Rhemensi, quod ipse arguebat Boetium, quod Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctū diceret esse ipsam veritatem; & explicabat Patrem esse veritatem, id est, verum. Contra què opponit se S. Bernardus in Cantica, serm. 80. *O obscuram peruersamq; explanationem! Quàm verius, saniusq; per contra-*

rium ita dixisset, Pater est verus, id est, veritas, Filius est verus, id est, veritas, &c. Ergo in Concilio Rhemensi non solum distinctio omnis inter Deum, & Deitatem, sed inter personas etiam, & Deitatem penitùs sublata est.

Confirmatio.

Subscribunt huic sententiæ Patres. S. Augustinus tomo 2. Epistol. 222. ad Cōsentium, *Tene incussa fide Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum esse Trinitatem, & tamen vnum Deum; non quod sit eorum communis quasi quarta diuinitas, &c.* Et lib. 1. de doctrina Christiana cap. 5. *Res quibus fruendum est, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus est, eademq; Trinitas, vna quedam summa res.* Et 7. de Trinitate cap. vltimo, negat personas diuinas esse de essentia, ne significetur vlla distinctio inter personas, & essentiam. Et S. Anselmus S. Augustini affectator lib. de Incarnatione Verbi cap. 3. apertissimè docet tres personas esse tres res & vnā rem. Et S. Athanasius Dialogo inter Orthodoxum, & Ammonium docet expressis verbis naturam diuinam non distingui à persona sicut rem à re; sed quia aliud significat persona, aliud natura: quæ est nostræ considerationis distinctio, vt rem eandem pluribus nominibus significemus. Et explicat exemplo grani, quod diuersis rationibus dicitur & semen, & fructus, cum res eadè sit. Idem multis confirmat S. Bernardus lib. 5. de consideratione ad Eugeniū c. 8. vbi plures enumerat vnitates rerum; sed eam vnitatem diuinæ naturæ, in qua personæ conueniunt, & omnium maximam, & infinitè distantem esse affirmat, *Dicamus itaque tres, inquit, sed non ad preiudicium vnitatis,* aliàs ait S. Bernardus, eum non esse cultorem Trinitatis, qui plures res numerat in Deitate præter numerum ternarium. Et plura alia apud Patres in hac sententiā reperies.

Quod idem significat D. Paschasius lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 4. sic dicens, *Quaternitatem restituit in tribus consummata perfectio:* nam dùm in singulis Deitas est rota sine distinctione; est etiam in tribus indiuisa. Et subiicit: *Quid enim tam proximam, tam naturale, tam proprium, quàm vt de vno vnitatis, & de tribus Trinitas,* quasi dicat quaternitatem non

4. efficaciter.

Melior esset Deitas, quàm Pater.

Confirmatur ex propria ratione personæ.

5. ex infinita perfectione personæ diuinæ.

6. Vltimò, ex maxima vnitatem essentiæ diuinæ.

Confirmatur Ioan. 14.

Conc. Rhem.

S. Bernard.

7. S. August.

S. Anselm.

S. Athan.

Eadem significatur pluribus nominibus, scilicet naturæ, & personæ: sicut idè granū diuersis rationibus dicitur semen, & fructus.

S. Bernard.

8. D. Paschas.

Vnitas natura non est in re ipsa distincta à singulis vnitatibus personarum.

9. Conc. Rhem. duplex.

De altero S. Anselm.

Alteri affuit S. Bernard.

Prius non legitur confirmatum à S. Pontifice.

Deposteriori. Huius acta ex Vasq. disput. 120. cap. 2.

10. Artic. primus.

Secundus rem nostram definit.

Ex tertio art. idem ostenditur.

Haec sanctiones non fuerunt confirmatae à S. Pontifice, ideoque excerptae ex scriptis in Vaticano Co-

non habere in Deo, vnde deriuetur: nam si naturam spectes, est vna, vnde vnitas; si personas, sunt tres, vnde Trinitas: illa autem vnitas non est distincta à singulis vnitatibus: ergo nunquam quaternitas inuenitur in Deo.

Confirmatur haec veritas ex Concilijs in quibus est definita. Primum autem tractanda est auctoritas Concilij Rhemen- sis; fuit enim duplex concilium Rhemen- se, alterum sub Archiepiscopo Reinaldo, quod refert S. Anselmus, & ab eodẽ damnatum clericum illum nouae hæresis auctorem; alterum verò sub Eugenio Pa- pa nominis istius tertio, cui affuit S. Bernardus. Quòd si eadem fuit hæresis cle- rici illius, de quo S. Anselmus, & Gilberti, de quo S. Bernardus; ea certè impro- bata est ab utroque Concilio. Sed illud prius Concilium, quod non legitur firma- tum à Pontifice Romano, non est irre- fragabile; istud verò posterius etsi extet in Codice Vaticano, excerpta sunt qua- dam asserta contra Gilbertum, quibus etiam S. Bernardus facit summam fidẽ, testatus condemnatum ibi fuisse Gilbertum, & sententiam retractasse. Legi ta- men nuper apud Gabrielem Vasques vi- rum studiosissimum literarũ, qui de hoc mysterio Trinitatis nuper scripsit satis argutè, ea acta manuscripta ad Gregoriũ Tertiumdecimum missa, quæ sibi Romæ agenti licuerit traducere.

Primo articulo definitur ibi, Deum à Deitate non distingui. Articulo secundo (quod ad rem est) sancitur, personam diuinam à Deitate non differre, his verbis; *Cum de tribus personis loquimur Patre, Filio, & Spiritu Sancto, ipsas vnũ Deũ, vnã diuinã substantiam esse fatemur; & è conuerso, cum de vno Deo, vna diui- na substantia loquimur, ipsum vnũ Deũ tres esse personas confitemur.* Quibus verbis apertissimè indicat identitatem naturæ cū personis, sicut articulo priori identitatem Dei & Deitatis, verbis simi- libus comprobauerat. Et articulo tertio statutum est, diuinas relationes esse ipsũ Deum. Quare nihil reliquum est, quo per- sona distinguatur à natura; siquidem re- latio, quæ est proprietas personæ, est ip- sa natura, & Deus ipse Beatissimus. Quòd etsi hæc sanctiones non fuerunt cõ- scriptæ in Codice Vaticano, eo fortè quia non sũt firmatae Apostolica auctoritate (nam si firmarẽtur, non essent abscrip-

tis Concilij illius excerptæ) hoc tamen videtur eam ob causam accidisse, quòd fuerant prius editæ à S. Bernardo, & Pa- tribus, quàm assensum Pontificis exegis- sent; quo crimine se purgat S. Bernardus ad Eugenium. Liqueat tamen ex verbis S. Bernardi improbatam sententiã Gil- berti, tũ Pontifici, tũ Episcopis fuisse; & Gilbertum virum aliàs probum resi- puisse coram Concilio.

In eo igitur Concilio Rhemen- si damnatus est error Gilberti, qui relationes diuinas, atque aded personas diuidebat à natura. Et in Concilio Lateranensi. 2. cap. *Damnatus*, sic dicitur, *Vna summa res est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, tres simul personæ, ac sigillatim qua- libet earum; & ideo in Deo solummodo Trinitas est, nõ quaternitas; quia quali- bet illarum personarum est illa res, vi- delicet substantia, essentia, & natura di- uina.* In quibus verbis Concilium non solum definit tres personas esse vnã rem, quæ est essentia; sed prætereà affir- mat non esse quaternitatem in Deitate; quasi Deitas sit res quarta distincta à per- sonis. Huius autem assertionis causam quoque subdit; quia singulæ personæ sũt ipsa diuina substantia, quæ est res vnã omninò, & maximè vna. Iterum proba- tur ex Concilio Tolet. 1. in Professione fidei, *Nec rectè dici potest, quòd in Deo sit Trinitas, sed vnus Deus Trinitas.* Aded exactè cauet Concilium à quater- nione rerum, vt neget loquutionẽ istam, in Deo est Trinitas, ne significetur ali- qua distinctio inter Trinitatem perso- narum, & Deum; sed vnus Deus Trinitas dicatur, ne suspiceris Deitatem esse rem quartam.

Confirmatur ex Concilio Florentin. sessione 19. vbi recipitur commune il- lud proloquium; In diuinis omnia sunt vnũ, vbi non obuiat relationis oppo- sitio. Cum ergo natura non referatur ad personam relatione originis, de qua erat sermo; consequens est quòd nulla- tenus distinguatur natura à persona. Argumentum explicandum est libr. 3. vbi ostendemus relationem non distin- gui re ipsa à natura. Et in libro quarto, personam esse ipsam relationem subsis- tentem, vt fides docet. Vnde conse- quens est, quòd persona non distinguitur re ipsa à natura.

dice huius Cõ- cilij. Causa assignatur.

S. Bernard.

Gilbertus re- spondit in hoc Concil.

Conc. Later.

Probatur ex Conc. Tolet.

Confirm. ex Conc. Flor.

Censura propositionis istius.

Persona diuina distinguitur formaliter à natura.

13.

Sed occurrit dubium graue; confitendum enim est secundum definitiones Conciliorum, Deitatem non esse rem quartam distinctam à personis re ipsa; in quo videtur esse definitum quod inter personas diuinas, & naturam non sit distinctio realis, seu distinctio rerum, quæ est distinctio absolute realis. At verò aliqui Ioanis Scoti sequaces, etsi in Deum quaternionem verbis expressis non inuehant, tamen relationes diuinas aiunt distinguere formaliter à natura; & consequens est, ut etiam personæ à natura distinguantur. Et Durandus ait distinctionem eam esse non realem simpliciter, sed ex parte & secundum quid realem. Et videtur patrocinari S. Bonaventura in 1. d. 33. q. 1. dum ait, *Sequitur quod aliquo modo differat realiter essentia à personis, & non sola ratione.* Quæritur ergo istorum Doctorum sententia, quo erroris caractere notanda sit?

Aliqui Scoti sequaces inter naturam, & relationes ponunt distinctionem formalem. Durandus realem secundum quid, Huic patronus S. Bonauent.

14.

Prædicti Scoti non minus censurandi, quam Durandus.

Memoria hic repetendum est quod antea docuimus, distinctionem formalem esse aliqualem realem: unde non minus peccant qui formalem, aut modalem distinctionem ponunt; quam Durandus, qui ait esse distinctionem aliquatenus realem, licet non explicet modalitatem, an formalis sit distinctio. Nam & Durandus non posuit distinctionem hanc absolute simpliciter realem, sed aliquatenus realem, quæ est formalis, aut modalis.

15. Hæc sententia non solum periculosa, sed suspecta in fide. S. Bernardus in Concilio Rhemenfi.

Hanc autem sententiam eadem nota inurendam esse iudicamus, quæ & illam alteram de attributorum distinctione realii, quam superius reprobauimus, ut dicenda sit non solum periculosa, sed suspecta in fide: quo nomine damnantur à S. Bernardo in Concilio Rhemenfi ij, qui attributa distinguunt, aut Deitatem à Deo; eadem autem videtur ratio de distinctione naturæ diuinæ à personis; maxime cum in eodem Concilio hæc distinctio exemplo fuerit, ut diximus.

16. Eadē licet non sit peior, tamē expressius damnata est quam illa de distinctione reali attributorum. C. Dānamus.

Imò (ut verum fatear) hæc quidem opinio non peior quidem est illa de distinctione attributorum, sed est expressius condemnata; unde videtur maxime errori propinqua. Nam cap. Dānamus, reprobat, ut hæresis, quaternio rerum

A in Deo: persona autem creata, & natura non ita sunt res duæ, ut absolute & simpliciter sint diuisæ; sed persona creata addit naturæ proprietatem distinctam, & includit ipsam naturam: cum ergo Concilium prohibet in diuinis dicere quaternionem, non prohibet solum dicere, quod sint res quatuor omnino diuisæ, ita ut natura à persona absolute, ac simpliciter diuidatur; quod in rebus ipsis creatis non contingit; sed improbat Concilium omnem distinctionem realem inter naturam diuinam, & personam; aliàs si ita essent distincta hæc in Deo, ut sunt in nobis; opus non erat definitione Concilij. Et idem obseruat Conciliū Tolet. 1. in illa exactissima loquutione. *Nec rectè dici potest quod in Deo sit Trinitas, sed vnus Deus Trinitas.* Vbi cauet omnino quamuis distinctionem in re. Idem probatur ex eo quod relatio diuina non distinguitur à natura, nisi sola ratione, ut dicemus lib. 3. Denique in Concilio Rhemenfi ex eo quod Deus est Deitas, probatur quod hæc non sint distincta vllō modo, neque enim Deum à Deitate distinguuntur tanquam res duas Gilbertus credidit; sed ideò damnatus est, quia vllam distinctionem inter Deum, & Deitatem esse cogitaret: sed Filius Dei dicitur quoque Deitas, sicut dicitur via, veritas, & vita, & similia: ergo eadem est ratio distinctionis inter personam, & naturam, & inter Deum, & Deitatem.

Conc. Later. nō dñat solā distinctionem simpliciter realem, sed omnē distinctionem realem.

Ostenditur.

Similiter Conc. Tolet.

Idē probatur ex dicendis.

Colligitur ex Conc. Rhem.

POSTERIOR PARS.

Deitas non est quid compositum ex personis, aut cum illis.

Quod verò attinet ad quæstionem alteram, An Deitas sit composita propter numerum personarum? Sciendū est non defuisse hæreticos, qui dicerent esse compositam, ita ut Pater sit quædam pars Deitatis, Filius pars alia; dicuntque Deū triformem, ut refert Theophrastus lib. de hæresib. vbi eas numerat quæ fuerunt temporibus Apostolorum numero 45. Et hæretici apud Patres sapius hoc idē obijciunt, si generatio sit in Deo, Deitatem secarā in partes. Quod illi ergo obijciabant, & modis omnibus Patres negabant, concedit hæc hæresis: quæ antea confutata est à nobis comprobantibus simplicitatē diuinæ naturæ. Sed hic proponimus

1. Hæresis ponēs Deum triformem.

Theophrast. qui numerat 45. hæreses temporibus Apostolorum.

De ista hæresi supra.

Præfens quæ-
stio.

ponimus quæstionem aliã, scilicet, vtrũ A
diuina natura, quæ in se ipsa sit simplex,
cum personis tribus coniuncta faciat
compositum?

2.
Resolutio titu-
li, in vno sen-
su evidens ex
dictis.

At verò ex his quæ hætenus probata
sunt, euidentèr consequitur, ex persona
diuina, & natura non effici composicio-
nem vllam. Quia cum persona diuina &
natura sit res omninò vna & eadem, fingi
non potest compositio, quæ ex pluri-
bus oritur. Itaque si Deitas cum singulis
personis comparetur, cum non distin-
guatur à singulis vllò modo, nullam ex
singulis compositionem potest contra-
here.

3.
In alio sensu
videri potest
difficilior.

Si verò consideretur eadem Deitas
cum tribus simul personis, quæ conue-
niunt in Deitatis vnitæte, videtur faci-
lius posse aliquem decipi, vt Deitatem
ex pluribus personis compositam esse
credat; quia vniuersim in rebus creatis
compositio est, vbi plura conueniunt in
aliqua vnitæte; ideòque S. Augustinus
epist. 222. cum de hac difficultate disse-
reret, scilicet de vnitæte naturæ in tri-
bus personis, rectè admonuit, *Quidquid
tibi, cum ista cogitas, corporeæ similitu-
dinis occurrerit, abige, abnue, nega, res-
pue, abijce, fuge; non enim parua est in-
choatio cognitionis Dei, si antequam pos-
simus nosse quid sit, incipiamus iam nosse
quid non sit.* Hæc dixerim, quia verissi-
mum sanè est in rebus creatis nihil oc-
currere, in cuius vnitæte sit numerus abs-
que compositione.

Ratio difficul-
tatis.
S. August.

In rebus crea-
ti nihil occur-
rit, in cuius
vnitæte sit nu-
merus absque
cõpositione.

Quòd ergo numerus in Deitate sine
compositione sit ponendus, ex eo probat
doctissimè S. Ioannes Damascen. quia
est numerus personarum, his verbis, *Di-
scimus autem vnãquamq; trium perfe-
ctam habere substantiam, vt non ex tri-
bus imperfectis vnã compositam natu-
ram perfectã intelligamus; sed in tribus
perfectis personis vnã simplicem sub-
stantiam superperfectam, & anteperfe-
ctam; omne enim ex imperfectis coalitũ
compositum prorsus est, ex perfectis autẽ
subsistentijs impossibile est compositionẽ
euadere.* Hæc ille in lib. 1. fidei orthod.
cap. 10. Demonstratio est Philosophica,
quòd ex pluribus actu perfectis nihil cõ-
ponitur; compositio enim est quædam
concretio, vt ex imperfectis perfectum
aliquid euadat: sed persona est substan-
tia actu perfecta; ergo ex personis diui-
nis nulla sit compositio naturæ. Si igitur

Demõstratio
philosophica.
Ex pluribus
actu perfectis
nihil compo-
nitur.
Ratio.

nobis conceditur, vnã esse naturam in
personis tribus; eam non esse composi-
tam propter numerum personarum, ne-
cessariò confitendum est.

Idem probatur, quia compositum ne-
cessariò distinguitur à componentibus;
natura autem diuina nullo modo distin-
guitur à singulis personis; ergo etsi cum
omnibus simul comparetur, non distin-
guitur ab illis: nam idem Deus non so-
lùm sigillatim est Pater, & est Filius, sed
simul quoque est Pater, & Filius, & Spi-
ritus Sanctus, & est Trinitas; ergo ex his,
à quibus etiam simul acceptis natura di-
uina non distinguitur, non etiam com-
ponitur. Hoc idem argumentum vide-
tur indicare S. August. contra Maximi-
num libr. 3. cap. 10. vbi probat simplici-
tatem Deitatis ternario personarũ non
diminui, sicut neque multitudine attri-
butorum; quasi arguat ideò simplicita-
tem Deitatis non diminui ex multitu-
dine attributorum, quia attributa non
distinguuntur re ipsa ab essentia vllò mo-
do, sed sola ratione; sed diuinæ quoque
personæ ab essentia non sunt distinctæ;
ergo ex eis non componitur essentia;
neque eo est minus simplex, quòd in tri-
bus personis subsistat, cũ à singulis nullo
pacto distinguatur.

Tertiò, ex pluribus personis nihil ori-
tur tertium, quia personæ cognitione
nostra sunt posteriores naturæ, & natu-
ra antecedit personas. Quod est ergo
tertium ex personis conflatum, & com-
positum? Nihil sanè. Et confirmatur,
quia ex nudis personis nihil potest con-
fici, nisi aliquid personale; erit ergo non
natura composita ex personis, sed per-
sona ex personis composita; quod est
etiam impossibile, quia illa persona non
esset incommunicabilis, quia esset com-
munis, & ex incommunicabilibus con-
flata; & ita incommunicabilia, quæ ne-
cesse est esse inter se diuisa, coniunge-
rentur inter se ad hoc, vt tertium com-
ponerent; nam partes componetes sunt
inter se coniunctæ, vt materia, & forma,
& partes continui; personæ autem & sup-
posita diuisa sunt. Nulla ergo compositio
ex personis diuinis fingi potest; sed
est numerus personarũ cum vnitæte na-
turæ absque vlla compositione. Hoc
idem demonstrat S. Thomas q. 7. de
Potentia art. 1. ad 1. quia, cum personæ
diuinæ sint idem cum essentia, & inter

5.
Probatur. 2.
ex identitatẽ
naturæ nõ so-
lùm cum sin-
gulis personis,
sed etiam cum
omnibus si-
mul.

S. August.

6.
Probatur. 3.
ex eo quòd
natura antecedit
personas.

Confirm.

Nõ potest esse
persona com-
posita ex per-
sonis.
Ostenditur.

Probatur. 4.
S. Thomas
ex identitate
personarũ cũ
se di-

essentia, & ex
distinctione
earum inter se.

se distinctæ: vtraque ex parte longè sunt à compositione: nam quatenus sunt distinctæ recedunt à compositione, quæ cōiunctione constat; & quatenus sunt idem re ipsa, cum essentia, sunt compositionis expertes propter simplicitatem, & idētitatem: non enim compositum est quod est simplex, & idem. Quod etiam confirmatur omnibus superioribus argumentis quibus ostendimus, compositionem esse non parvam imperfectionem, quam in Deo impium est cogitare.

Confirmatio.

7.

Firmatur etiam hæc sententia auctoritate Patrum, qui Deum negant esse ex Deitate compositum; nam eadem est ratio de personis, tum quoad distinctionem, vt superius arguebamus, tum quoad compositionem. At verò obseruanda sunt verba S. Iustini q. 144. ad Orthodoxos, *Quemadmodum Deus totus est vbi- que, & totus in vnoquoque, & totus in se ipso, & huius fidem habemus: sic & eius simplicitas tota est Filius, & tota est habens Filium. Non enim est secundum naturam creatam Deus, vt esse & habere ipsum intelligatur in compositione.* Dicitur ergo Filius tota simplicitas; & habens Filium, scilicet Pater, dicitur quoque tota simplicitas; eò quòd esse & habere idem sunt. Aliàs si Pater haberet veritatem, sed non esset veritas, compositus esset.

S. Iustinus.

In Deo esse &
habere idem
sunt.

8.
Cap. Firmi-
tèr.

Definita autem est hæc veritas cap. *Firmitèr de summa Trinitate*, ibi enim docemur substantiam diuinam esse omninò simplicem; quod autem omnibus modis simplex est, nulla ratione est cōpositum, siue cum singulis personis, siue cum omnibus comparetur. Et idcirco in re quidem optimo, illa sententia, *Trinitas nō stat cū summa simplicitate, dā- natur art. 2. Parisiensi, qui habetur tom. 14. Biblior.* Et hac in re omnes Doctores conueniunt.

CAPVT XLIII.

Argumenta refelluntur.

1.
argum.

Contra ea, quæ sunt cap. superiori definita, quòd Deitas nō sit res distincta à tribus personis, probatur ex Symbolo, *Credo in vnum Deum Patrē Omnipotentem*; si enim dicas, non interiecta

A virgula, *Credo in vnum Deum Patrē, Filius Deus nō erit*, quia nō est ille vnus Deus Pater. Si verò diuidas sensum, apposita virgula, *Credo in vnum Deum, Patrē, &c.* iam diuidis Deū à Patre vt re distinctam. Et est argumentum Transyluanorum hæreticorū, qui aiunt nos, virgulam subdere, ne *vnum Deum Patrē*, dicamus, *Filium excludentes*; sed *vnum Deum*, virgula apposita; tunc deindè, *Patrē, &c.* & ideò incidere nos in eū errorem, vt Deum à Patre diuidamus. Et cōfirmatur ex S. August. 7. de Trinit. cap. 1. *Deus non est eo Pater, quo est Filius.* At verò cap. 4. sic ait, *Deus eo est sapiens, quo Deus.* Nam in loco posteriori docet sapientiam non distingui à Deo. In priori verò loco asserit Patrē à Deitate distingui.

Transyluani
hæretici.

Confirm. ex
S. August.

B Secundo, Nos concedimus Deum Patrē, Deum Filium, Deum Spiritū Sanctum; & item concedimus vnum Deum esse in tribus personis; rogant ergo quis Deus in illis tribus sit? Anne Deus Pater, an Deus Filius, an Deus Spiritus Sanctus? Nullus enim istorum est in tribus; ergo vel nullus Deus est in tribus personis, vel est Deus alius distinctus à tribus, qui sit in tribus communiter.

2.

Secundum.

C Tertiò, Deitas non est Pater, quia (vt confitemur) Deitas non generat; neque est Filius, quia non generatur; neque est Spiritus Sanctus, quia non procedit; ergo res est quarta distincta à tribus. Et cōfirmatur, quia essentia est fons & reale principium, vnde personæ procedunt; ergo est distincta saltē à procedentibus, scilicet à Filio, & Spiritu Sancto, vt distinguitur fons à riuulis. Hæc quidem Transyluani, sed maioribus argumentis nos vtimur.

3.

Tertium.

D Quarto igitur arguitur. Vna & eadem res non potest esse vnum & plura, quæ sunt omninò opposita, sed essentia est vna, personæ plures; ergo essentia, & personæ non est vna omnino res.

Confirm.

4.

Quartum.

E Quintò, Si Pater, & essentia esset vna simul & eadem res, liceret contradicentia affirmare, quod sic ostenditur: nam essentia est Filius, Pater verò non est Filius; igitur verū est dicere, hæc res est Filius, designando essentiam Patris; & hæc res non est Filius, designando ipsum Patrē; designatur vna & eadem res nomine eodem, hæc res, scilicet essentia, & Pater; ergo contradictoria ostenduntur vera:

5.

Quintum.

vera:

Confirm.

vera; quod cum sit impossibile, necesse est vt essentia à Patre sit aliquantè distincta, & ita erit res quarta à singulis personis distincta. Et confirmatur, quoniam videtur impossibile, quòd in vna & eadem re omninò vna & simplici, v.g. in Patre, sit res quædam, quæ est in Filio, scilicet, essentia; & res quædam, quæ non est in Filio, scilicet Paternitas, & non sint res duæ, sed vna res.

6. Sextum.

Confirm.

Sextò, Persona re ipsa est incommunicabilis, natura verò re ipsa communicabilis; ergo re ipsa distinguuntur persona, & natura. Et confirmatur, quoniam persona Patris communicat naturam, & non personam: vel ergo communicat totam rem, quæ est Pater, vel partem: si totam; ergo personam communicat: si partem scilicet naturam, & non personam; ergo natura à persona distinguitur reali distinctione.

7. Septimum.

Septimò, Persona, & natura non sunt eadem res adæquatè, quia vna persona, verbi gratia Pater, est vna res duntaxat; natura verò est etiam tres res, quia est Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; ergo persona, & natura aliquantè distinguuntur reali distinctione: hanc enim distinctionem explicamus cum dicimus, hæc res, & hæc res non est eadè omninò res; nam si nò est omninò eadem res, est aliquantè distincta: sed persona, & natura non est eadem res adæquatè; ergo non est eadem res omninò; ergo aliquantè re ipsa distinguuntur.

8. Octauum.

Octauò, Relatio cum essentia non efficit compositionem, quia essentia est ad se, relatio ad aliud; ergo in essentia simplicissima potest inueniri res distincta absque compositione: sed diuinæ personæ sunt relationes subsistentes; ergo nihil prohibet dicere personas esse ab essentia re ipsa aliquatenus distinctas sine compositione.

9. Vltimum.

Vltimò etiam probatur quòd essentia sit composita; quoniam res vna non potest còstare ex pluribus, quin ex illis ratione aliqua componatur: vel enim plura conueniunt in vno per accidens, & erit aggregatio rerum, & non res vna, sicut quidam hæretici dixerunt, tres personas esse Deos tres & vnum Deum aggregatione, vt senatus: vel illa plura per se coniunguntur, & ita faciunt per se còpositionem; quicquid enim est vnum ex pluribus per se coniectis, compositum

Herefis quædam, tres personas esse, Deos tres, & vnum Deum aggregatione, vt senatus.

est. Imò S. Thomas 3. p. q. 2. artic. 4. ait vniuersim compositum esse omne illud vnum in quo plura inueniuntur; sed essentia diuina est vna, & inueniuntur in ea tres personæ; ergo est composita.

Aduertenda.

Pro argumentorum solutione obseruandum est, quòd in solo Deo reperitur realis communitas, ita vt natura vna reali vnitatem sit communis pluribus personis. Vnde à tota nostra Philosophia non potest sumi exemplum identitatis essentia cū pluribus suppositis, nisi fortè hoc vnum, si còsideremus (quòd est impossibile) vnã humanitatem subsistentem in tribus suppositis creatis: in quo exemplo licet aduertere, quòd cum suppositum humanum significet naturã, & proprietatem, tria illa supposita humana significant vnã & eandè naturam subsistentem, & tres proprietates naturæ; & tamen ipsa supposita singula non essent magis distincta ab ipsa natura, quàm modò est distinctum Petri suppositum à natura Petri: atque adèò videmus, quòd pluralitas suppositorum non affert maiorem distinctionem à natura, quàm si natura esset in vno solo supposito. Et idem exemplum possumus applicare, si còsideremus (quòd possibile est) eandem naturam humanam in tribus personis diuinis, quia per hoc quòd esset in tribus, non aliter distingueretur à singulis, quàm modò distinguitur à verbo, in quo solo est: sicut ergo natura diuina si esset in solo vno supposito, nullo modo distingueretur ab illo, vt Philosophia etiam naturalis agnoscit, propter simplicitatem naturæ diuinæ, in qua omnia sunt vnum; ita & quòd sit, in vno non, sed in tribus suppositis, non facit maiorem distinctionem naturæ à singulis suppositis. Non ergo per hoc quòd natura est in pluribus, colligitur maior aut minor distinctio ipsius naturæ à singulis.

Aduertendū adhuc est, quòd cum natura creata ex complicatione cum supposito, acquirat modum quendam realē entis, quòd est subsistere; si esset in pluribus suppositis, haberet plures modos reales similes: quòd clariùs cernitur in natura assumpta à Verbo, quæ per hoc quòd est in Verbo, habet modum quendam realem existendi in Verbo; si verò

Ex S. Tho. arguitur.

10.

1. aduertendū. In solo Deo reperitur realis communitas.

Tanta est identitas essentia diuinæ cū tribus personis, quanta esset cū vna, si in illa sola subsisteret.

Declaratur. 1. exemplo impossibili humanitatis subsistentis in tribus suppositis creatis.

Declaratur 2. exemplo possibili humanitatis subsistentis in tribus personis diuinis.

11.

Humanitas si esset in pluribus suppositis diuinis, ita distingueretur à singulis p̄ singulos modos interuenientes, ac si in alijs non esset.

Ratio euidēs.

Deitas si esset in vno solo supposito, nullo modo distingueretur ab illo.

Hoc erat Philosophis etiā naturalib⁹ notum.

12.

Natura quæ est composita in vno supposito magis est composita in suppositis pluribus.

Ostenditur.

13.

2. aduert. Duplex lectio verborū Symboli, *Credo in vnum Deū Patrem, &c.*

esset in pluribus personis diuinis, haberet plures modos reales, vt antea exposuimus. Sed tamen, etiam si ea natura acquisitis modis illis entis pluribus consideretur in ordine ad singula supposita, ita adhuc distingueretur à singulis, ac si non esset in alijs. Et ratio est euidens, quia modus ille quo natura inest, verbi gratia in Verbo, nō interuenit inter ipsam naturam, & personam Patris, si natura eadem esset etiam in Patre; & ita modus ille entis quo natura est in Verbo, non distinguit naturā à Patre; neque modus alius quo esset eadem natura in Patre distingueret naturam à Filio, cum non intercederet inter Filium, & naturam, sed inter Patrem, & naturam. Ergo cum natura diuina præcisè considerata in vno supposito, nullo modo distinguitur ab illo; nec habeat etiā modos illos reales distinctos, vt alio modo sit in Patre, alio in Filio, euidentius colligitur, quòd per hoc quòd est in pluribus, nō est consequēs vt distinguitur à singulis, sed perindè distinguitur à pluribus, & singulis, sicut si esset in vno solo. Nullo ergo modo distinguitur à tribus personis, nisi sola ratione obiecta: sicut Philosophi existimabant Deum esse vnum etiam in vnitae suppositi, absque vlla distinctione à natura; vnde dicebant Deum esse ipsam vitam, & sapientiam, vt superius retulimus.

Quod verò attinet ad compositionem naturæ in pluribus suppositis, ingenuè fatemur eam naturā, quæ est in vno supposito composita, magis esse compositā in suppositis pluribus; accrescente videlicet compositione: natura enim, quæ est pars compositi, aliquid habet ab illa compositione; quare additis suppositis accrescit cōpositio ipsius naturæ, dum natura à pluribus suppositis plus accipit, quàm ab vno solo. Natura verò diuina, quia nullo modo est composita cum vno supposito, neq; cum pluribus potest esse composita: ratio autem ea est, quia cum nō magis sit distincta ab omnibus simul quàm à singulis; vbi nulla est distinctio, nulla potest esse compositio, vt cap. præcedente eodem argumento commonstrauimus.

Adhuc sciendū est, quòd verba Symboli, *Credo in vnum Deum Patrem*, duobus modis possunt exponi, altero sine interiectione virgulæ, vt modò scripsi-

A mus. Nos enim credimus vnum Deum esse Patrem, & eundem esse Filium: neq; est aliquid cauendum in his verbis, etiā si coniunctim diceremus, *Credo in vnum Deum Patrem, & Filium, & Spiritū Sanctum*; nam sensus est, in vnum Deum, qui est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. In Symbolo verò dicitur non coniunctim, vnum Deum Patrem, & Filium, sed *vnum Deum Patrem, & vnum Dominum Iesum, &c.* Et hæc lectio est germana absque virgula interposita; & ita legitur in Symbolis correctis: & ita S. Irenæus libr. 1. cap. 2. S. Iustinus cath. cismo 7. & S. Ruffinus in explicatione Symboli. Altero modo possunt verba explicari apposita virgula, *Credo in vnum Deum, Patrem Omnipotentem*; ita vt prius proferatur fides de vnitae Deitatis, & deindè sequatur confessio personarū: & hac distinctione vtitur Ecclesia in Cantu solemni, quoniā sacerdos elata voce decantat, *Credo in vnum Deum, & sequitur chorus, Patrem Omnipotentem*, intercisa sententia. Sed cum vterq; modus explicandi catholicus sit, & verissimus, non est quòd hæretici nobis obijciant, quasi virgulam interponamus ad effugiendum argumentum, ne Pater dicatur vnus Deus, cum potius firmiter credamus Patrem esse vnum Deum.

B Ultimò aduertendum est, quosdā argumento septimo implicatos, licet Catholicè fateantur naturā nō distingui vllō modo re ipsa à persona, concedere tamē non esse adæquatè idem cū singulis personis; quia videlicet natura diuina est Filius, qui non est Pater; ergo natura diuina est aliquid amplius quàm Pater, scilicet est Filius. Nam esse Filium aliquid est, & non esse esse Patrem.

C Sed commemorādum est ex Aristot. 5. Metaphys. tex. 15, quòd non identitas facit necessariò multitudinem. Nam idē est illud quod non distinguitur à se ipso; & illud quod à se ipso non distinguitur, vnum est: quare negatio identitatis inducit negationem vnus, & affert multitudinem, & distinctionem. Vbi ergo est non identitas, est distinctio, vt iam antea probauimus contra Ioānem Scotū. Dicendum ergo quòd essentia omninò est idem cum Patre, & omnino etiam est idem cū Filio; & quòd est aliquid quod non est Pater: siue potius est aliquis, qui non est Pater, quia genus neutrum refert

Prima lectio germana, est absq; virgula interiecta inter Deum, & Patrem.

Symbola correctā.

S. Iren.

S. Iustin.

S. Ruffinus.

Altera cū virgula distinctione.

Hac vtitur Ecclesia in cantu solemni.

Vtraq; lectio catholica.

14.

Ultimum aduert.

Aliqui concedunt Deitatem non esse adæquatè idē cū singulis personis.

15.

Aristot.

Ex affirmatio ne identitatis inter Deitatem, & Filium qui non est Pater, refert

non sequitur negatio identitatis inter Deitatem, & Patrem.

Exemplum.

Sic motus affirmatur esse aliquid quod non est actio. sc. passio: & ratiōe non sequitur negatio; ergo motus non est actio.

16.

Contra aliquos; Natura & persona non est vna ratio formalis adæquata.

Probat.

Natura & persona est vna res adæquata.

refert naturam, masculinam personam, ut libr. 5. dicemus. Sed inde non colligitur non identitas; quia ab affirmatione non sequitur negatio: sed bene colligitur quod essentia est aliqua res, quæ non est Pater, scilicet, est Filius qui non est Pater; affirmatio enim colligitur, non verò negatio. Exemplum est in Philosophia, actio enim in sui definitione includit motum; cuius rei causa habet maiorem identitatem cum motu, quam cum passione quæ non includit: & ita in sensu identico conceditur à viris doctis, quod motus sit actio & passio; & negatur cum Aristotele quod actio sit passio. Nulla igitur est consequentia, motus est aliquid quod non est actio, quia scilicet est passio quæ non est actio; ergo motus non est actio, arguitur enim ab affirmatione ad negationem.

Considerandum verò est, quod natura, & persona distinguuntur ratione formali siue definitione, licet natura includatur in persona; distinguuntur enim ut includens & inclusum, quod libr. 4. docerimus. Quare falsò aliqui concedunt naturam & personam, siue naturam, & relationem, esse vnam rationem formalem adæquatam. Id enim si verum esset non posset intelligi, quod in natura vna essent tres personæ: nam si ratio est adæquata, est eadem ratio vtriusque, scilicet personæ, & naturæ; ergo idem concipio mente, cum audio nomen naturæ, & nomen personæ; sed natura est vna; ergo & persona vna, quod est hæreticum. Et in singulis personis, si eadem est notio Patris, & Deitatis, nihil est Deitas, nisi solus Pater; Filius verò, qui non est Pater, neque Deitas erit. Pater ergo & essentia est res vna adæquata, sed non est vna ratio formalis, sed duæ; alia quippe est ratio personæ, & alia ratio essentiæ, siue naturæ.

Responsio.

Ad primum.

AD primum argumentum respondetur, quod utroque modo possunt explicari verba Symboli: si enim coniunctim dicas *Credo in unum Deum Patrem*; non est necesse quod Filius sit vnus ille Deus Pater, sed ille vnus Deus qui est Pater. Si verò interiecta virgula separet sententiam, *Credo in unum Deum Patrem*, id est, qui vnus Deus est Pater, non propter hoc distinguimus Deitatem à Patre; sed de vno vero Deo asserimus

quod Pater sit, & Filius, & Spiritus Sanctus. Ad confirmationem respondetur quod S. Augustinus duo obseruat in Sanctissima Trinitate, scilicet substantiam, & relationem; in substantia omnia sunt communia, relatione autem discreta, ut sæpius repetit. Cum ergo ait, quod *Pater non est eo Deus, quo Pater*; significat quod Pater substantiâ, hoc est, essentiâ est Deus; relatione verò est persona distincta. Cum verò ait, quod *Pater eodem est sapiens, quo Deus*, ostendit in substantia nihil esse distinctum, quia idem est sapientia, & Deitas: non tamè asserit quod relatio, & substantia, distinctæ res sint; sed quod ad diuersam pertineant considerationem; quia substantia communis est, relatio verò est proprietas personæ & ita relatione distinguitur Pater à Filio; substantiâ non distinguitur; ideo enim Patres coacti sunt assignare proprietates personarum, ut libr. 4. dicemus.

Ad secundum respondetur, quod accurata loquutione dicendum est, Deitatem esse in tribus personis; non verò Deum esse in personis, sed Deum esse ipsas personas. Cum verò queritur, quis ille sit Deus, qui non est vnica persona, sed plures? Respondendum est, quod est Deus hic vnus, quæ colimus; non enim est alius Deus præter vnum. Nam, quia homines sunt plures, & plures naturæ in personis pluribus; cum queritur, quisnam homo? non solum queritur de singulari natura, sed etiam de persona. Cum verò Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, non sint dii plures, aut naturæ plures, sicut sunt homines plures; cum dicitur, quis Deus? Non queritur, quæ persona diuina? Sed natura queritur, quia interrogatio est de nomine naturæ, *Quis Deus?* Ideò respondendum est, hic Deus vnus, & solus verus Deus, est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. Respondetur igitur quod neque Deus Pater est Filius; neque idem Deus Pater; neque alius Deus: nam Deus Pater, siue idem Deus Pater, est persona distincta à Filio; alius verò Deus est natura distincta à Deo, ut dicemus libr. 5. Sed bene idem Deus qui est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus; quia Deus vnus est.

Ad tertium respondetur, rectè probari, quod id quod non generat non est Pater, ita ut non sit relatione denominatum, nec dicatur Pater quasi habens

Ad confirm. ex S. August.

Vterque locus explicatur. Prior de relatione diuina.

Posterior de substantia.

Ad 2. Accurata loquutio est hæc: Deitas est in personis. Deus est ipse persona.

De nomine nature est hæc interrogatio. Quis Deus est personæ plures? Ideò respondendum, est Deus vnus; qui est Pater, &c.

Ad 3.

Id quod non generat, cuius modi est Deitas, nō est Pater, in sensu formali.

Declaratur. In sensu identico, Deitas est Pater.

Ostenditur.

Ad confirm.

Deitas est processio- nis principium formale quo.

Hoc verò si idem sit in generante & genito, perfectior est processio, seu generatio.

20.

Ad 4. Vna & eadem res eodem conceptu, seu eadem ratione obiecta, non potest esse vna & plures. Diuersis verò potest.

Exemplum.

Continuum, quod est res vna, est partes simul coniuncte, quæ aliquantulum sunt plures.

21.

Ad 5. Sicut hic homo, ita hæc res subiectum æquiuocum est

Paternitatem; ad quem sensum, sicut dicimus quòd Deitas non generat, ita dicimus quòd Deitas non refertur ad Filium, & quòd non denominatur relatione Paternitatis, quia non est habens Paternitatem, vt lib. 3. docebimus. Sed in sensu identico Deitas est Pater, quia res quæ est Pater non est distincta à Deitate, ita vt sint res duæ. Et ita concedendo antecedens, quòd Deitas non generat, neque nominatur Pater à paternitate; quia tamen est res eadem in sensu identico, & hæc est vera, Deitas est Pater, vt lib. 5. dicemus; negatur consequentia, quòd Deitas sit res distincta à Patre. Ad confirmationem respōdebitur diffusius lib. 2. quomodo natura diuina sit processio- nis principium, scilicet principium formale quo; & hoc nō oportet vt distinguatur à procedente, sed quòd communicetur procedenti: imò si natura quæ est principium processio- nis, sit eadem in generante, & genito, perfectior est processio, seu generatio. Si autē Deitas esset principium reale quod generat, distingueretur à genito; sed hoc est falsum, & hæreticum.

Ad quartum respondetur concedendo, quòd vna & eadem res eodem conceptu non potest esse vna & plures; & ita in diuinis natura, quæ est vna, non est plures naturæ; neque personæ quæ sunt plures, sunt vna persona: benè tamen plures personæ possunt esse vna natura. Singulare autem est in Deitate, vt vna res sit etiam plures res, in hoc sensu, scilicet vt vna res, quæ est natura, sit etiam personæ plures, quia non distinguitur à singulis. Sed aliud significatur cum dicitur vna res, scilicet vna natura; & aliud cum dicitur quòd hæc res est plures res, scilicet personæ plures. Sicut si dicas continuum quod est res vna, esse partes simul coniunctas, quæ aliquantulum dicuntur res plures. In Deo verò in quo est omnis perfectio, vna res perfectissima, quæ est natura, est plures res perfectissimæ, quæ sunt personæ. Ergo maior propositio distinguenda est, quòd vna res non potest esse plures res; nam eodem conceptu, verum id est; diuersis, falsum.

Ad quintum respondetur, quòd sicut hic homo, si dicatur de multis, est nomen æquiuocum; etsi enim, homo, vniuocum sit, addita tamen nota singulari, hic homo, nomen singulare est, ideòque sola

A voce commune singularibus, & significatione æquiuocum: ita, hæc res, est nomen æquiuocum, modò enim significat equum, modò lapidem, & quicquid hoc sub nomine designaueris. Cum ergo proponis contradictoria modò ostendendo essentiam, modò personam; hæc res, scilicet natura, est Filius; hæc res, scilicet Pater, non est Filius, æquiuoco nomine aperte vteris: & ideò non sunt contradictoria, quod S. Thom. obseruat in 1. sentent.

B Si verò instes arguendo, Pater & essentia sunt vna res; ergo de re eadem sunt contradictoria, quæ proponuntur. Concedimus secundum fidem quòd Pater & essentia sunt vna res; sed res eadem significatur pluribus nominibus, & rationibus distinctis; quæ distinctio satis est, vt non sint contradictoria, cum sit subiectum propositionum æquiuocum. Si verò sub nomine, hæc res, designes Patrem & essentiam simul; tunc negatio est vera, hæc res non est Filius; & affirmatio falsa: verum enim est quòd essentia, & Pater simul non est Filius, falsum verò quòd essentia & Pater simul sit Filius; & quoties remoueris nominis æquiuoci ambiguitatem, contradictoria efficiet. Et ita negatur antecedens, quòd dentur veræ contradicentes. Ad confirmationem respondetur, quòd distinctio rationis formalis inter naturam, & Paternitatem satis est, vt natura sit in Filio, & paternitas non sit in illo. Et ratio est, quoniam ea distinctio sufficit, vt paternitas sit propriè relatio, quæ opponitur filiationi; relationes autem oppositas necesse est esse distinctas; & hoc est fidei mysterium præclarissimum.

D Ad sextum respondetur, quòd communitas naturæ diuinæ est quædam relatio naturæ ad personas; & est relatio rationis, vt lib. 4. docebimus: quare autem dicatur communitas realis, & natura re ipsa communis, ibidem explicabimus. Et sicut distinctio rationis obiectæ satis est, vt contradictoria dicantur de eodem, scilicet, sub rationibus distinctis; ita eadem sufficit, vt dicantur repugnantia; sicut res eadem est natura vna, & personæ plures, & est Filius genitus, & Deitas ingenita. Et eodem modo res eadem est persona incommunicabilis, & natura communis. Ad confirmationem respondetur, quòd Pater rectè

in his, Hæc res scilicet natura est Filius. Hæc res, scilicet Pater, non est Filius. Vnde hæc non sunt contradicentes.

22. Instantia.

Respons.

Si sub eo subiecto signetur essentia, & Pater simul, tollitur æquiuocatio, & ponitur contradictio.

Ad confirm. Distinctio rationū formalium, seu obiectarum, sufficit vt natura sit in Filio, Paternitas minime. Ratio.

23.

Ad 6. Communitas naturæ diuinæ est relatio rationis ad personas.

Sicut contradictoria, ita & repugnantia dicuntur de eodem sub rationibus diuersis.

Ad confirm.

dici-

Pater rectè dicitur se totum communicare. Nisi totum accipias synchegorematicè.

Communicat naturam, non personam; sicut generat personam, non naturam.

24.

Ad 7. Natura diuina, & persona vna, est res vna, & eadem adæquatè, adæquatione entis realis.

Solo numero videntur inadæquata, quatenus in natura est numerus, non ipsius nature, sed personarum, qui non est in singulis personis.

Impiū est negare istam adæquationem.

25.

Ad 8. Relatio creata affert subiecto propriam naturam, & aliquid nouum esse, saltè ad aliud.

Diuina non sic sed est solaproprietas personæ, ideoque simplicissima.

dicitur se totum communicare, cum comunicet quicquid sui communicabile est, ita vt sit accommodata loquutio. Si verò accipias totum synchegorematicè quod est secundum omnem partem, non communicat se totum ita vt paternitatem etiam comunicet. Cum verò arguis, ergo comunicat partem sui. Negatur, quia in Deo non sunt partes; sed comunicat naturam non personam, sicut generat personam non naturam. Ad hæc enim contradictoria satis est distinctio rationis, vt antea quoque obseruauimus.

Ad septimum argumentum, quod doctos etiam vrget, respondetur facilè, quod natura diuina & persona vna, sunt res vna & eadem adæquatè, ita vt adæquatio expendatur secundum totam entis latitudinem: sicut enim impossibile est quod aliquid sit maius se ipso, aut se ipsum excedat, nullaque res est magis alteri adæquata, quam ipsa sibi, si secum comparetur; ita natura diuina & persona vna cum sit res eadem omninò, est quoque omninò adæquata. Sed tamen solo numero videntur inadæquata, numero, inquam, non quo ipsa natura numeretur; sed quia in natura est numerus personarum, qui non est in singulis personis: cum autem is numerus non sit nature, quo ipsa numeretur, sed personæ, nullo modo imminuit nature unitatem. Negatur ergo quod persona & natura non sint omninò res eadem adæquatè aut ex parte aliqua, imò impium est hoc asserere. Et hoc argumentū conuincit quod si Pater & essentia non essent adæquatè idem reali identitate, essent aliquatè re ipsa distincta.

Ad octauum respondetur, quod relatio creata, eò quod habet naturam & existentiam propriam, aliquam affert compositionem; est enim aliquid esse ipsius subiecti quod sit ad aliud: diuina verò relatio, quia est sola proprietas personæ, nec affert nouum esse, vt lib. 4. dicemus, simplicissima est; neque distinguenda est à natura, propter rationes, quas superius posuimus; De qua etiam re lib. 3. est agendum.

A Ad vltimum respondetur, singulare esse in Deo quod res plures conueniant in aliqua unitate absque vlla compositione, vt diximus; & ratio est, quia res creatæ, quæ conueniunt in unitate non per accidens vt aggregata, sed per se, aliquam dependentiam habent, & coherentia sunt, & ideo concresecunt in vnum quasi conflatum & compositum, quod etiam in argumento proponitur: diuinæ autem personæ, vt supra docuimus, inter se ita distinctæ sunt, vt solo ordine originis se se respiciant; origo autem potius distinguit quam coniungat, & similiter relatio; ergo secundum proprietates suas non coniunguntur, sicut partes componetes coniunguntur, vt compositionem efficiant. Verba autem S. Thomæ expendenda sunt, dum ait, illud vnum, in quo plura sunt, compositum esse. Intelligendum enim est illud vnum in quo plura sunt ita, vt per ea esse habeat, & denominationem; id enim quod à pluribus pendet, ab ijs etiam nominatur, & compositum est: id autem in quo sunt plura solum identicè, à quibus non pendet, nec nominatur ab ijsdem, non est necesse esse compositum: quod rectissimè dixit S. Gregor. Nazianz. oratione ad Euaugrium, *Quod simplex est, inquit, vnius forma est, numeriq; expert.* Cum ergo diuinæ personæ non sint formæ Deitatis, non euertunt illius simplicitatem; aliàs diuina natura esset composita ex personis pluribus, vt argumento ostenditur. Quia ergo persona Christi, de qua sermo erat, habet esse humanum, & diuinum, & ab vtraque natura denominatur, dicitur ex vtraque composita. Vnde etiam eruitur argumentum, ex persona Verbi, & humanitate non effici compositum vnum, sicut accidit in humanis; quia non est aliquid vnum, quod ex duabus partibus componentibus esse habeat, sed sola humanitas habet esse à Verbo, quod supra diffusius tractauimus.

26. Ad vltimum. Compositionem affert ordo dependentiæ, propter quem se respiciunt, & vniuntur partes componentes ens per se.

Ordo originis quo solo persona diuinæ se respiciunt, & similiter relatio, potius distinguit, quam coniungat, seu componat.

S. Thomas explicatur. Illud vnum compositum est in quo plura sunt, ita vt per ea habeat esse & denominationem. Non autem in quo sunt plura solum identicè. Nazianz. Primum consecretarium,

Secundum,

Tertium,

* Finis Libri primi. *

S 4

LIBER

LIBER SECVNDVS DE PROCESSIONE SPIRITVS SANCTI.

Ad caput vsque octauum tractatus est philosophicus:
indè inchoatur Theologica disputatio.

CAPVT PRIMVM.

Amorem à dilectione distingui necesse est.

QVONIAM omnis disputatio Theologica ex principijs fidei, cum ijs, quæ sunt Philosophiæ coniuncta, proficiscitur; antequàm accedamus ad diuinas processiones, quæ in operatione intelligibili collocantur, de ipsa operatione creata, quam nouimus, quædam nobis sunt per nonnulla capita disputanda. Prima autem quæstio in prospectu est, de distinctione, seu discrimine inter intellectiõnem, & verbum, inter dilectionem, & amorem. Nisi enim hæc aliquantulò distinguerentur, inutiles essent communes disceptationes, An procedat verbum per intellectiõnem? An sit verbum necessarium? & aliæ quas hoc loco tractabimus; cessant enim hæc quæstiones, si idem sit verbũ, & intellectiõ.

Caput diuiditur in partes tres.
Prima pars. *De multiplici usurpatione Verbi.*
Secunda pars. *Verbum distinguitur ab intellectu re ipsa.*
Tertia pars. *Amor distinguitur à dilectione re ipsa.*

* PRIMA PARS. *

De multiplici usurpatione Verbi.

Verbum primò pro verbo mentis.

Verbum autem dicitur propriè id quod mens profert, intelligendo;

A loqui enim est intelligentis. Sed quoniã homo instrumentũ vocis assumit ad declarandum verbum internum, ipsa vox quæ ex instituto hominis significat verbum mentis, dicitur quoque verbum; quasi signum & instrumentum quo mens aperit internum verbum; verbum enim est quod mentem aperit, seu declarat. Adhuc verò dicitur verbum, illud idolum, seu similitudo verbi externi, quod manet in cogitandi facultate sensibili; quicquid enim operamur ad extra, prius cogitandi operatione meditamur, in qua est similitudo rei externæ quam operamur; dum ergo proferimus vocem significantem, quæ est verbum, similitudo ipsius verbi vocalis, quæ manet in cogitante, dicitur quoque verbum. Et hæc docet S. Ioãnes Damascenus lib. 1. cap. 18. *Verbum rursus est, inquit, naturalis mentis motio, secundum quam mouetur, intelligit, & cogitat, velut lux ipsius existens atque splendor. Verbum rursus est quid internum, & in corde promitur. Et iterum, Verbum est nuntius intelligentiæ, &c.* Eodem modo distinguit verbum S. August. 15. de Trinitate cap. 10. quos Auctores sequutus est S. Thomas 1. p. q. 34. art. 1. & q. 8. de Potentia artic. 1. multa differit de Verbo, & de Veritate q. 4. art. 1. & Opuscul. 53.

C Vbi opus est esse admonitos, non omnia, quæ sunt in intellectu, posse esse in vi cogita-

Secundò pro voce significate.

Tertiò pro verbi vocalis idolo sensibili in cogitativa.

S. Damasc.

S. August.
S. Thom.

Aduertend. 1.

Verbo mentis
verbum voca-
le adequatur,
non verbum
cogitativa.
S. August.
S. Thom.

Caietano
refragat: quo
ad verbum co-
gitativa, ait
S. Thomas
quodlibet ex
his tribus ver-
bis esse verbū
propriè.

Verbum cogi-
tativa cur or-
dine tertium
ponatur à S.
Thom.

S. Thom.
S. August.

Hoc non dici-
tur verbū ex
trinfeca appel-
latione, & im-
propria, sed natu-
rali represen-
tatione rei.

3.
Verbum im-
propriè pro re
dicta, vel effe-
cta per verbū.

Clem. Alex.

4.
Aduert. 2.
S. Thom.

cogitativa; quia quædam intelliguntur
quæ non cogitantur vi illa sensibili: om-
nia autem quæ intelliguntur significan-
tur voce, quæ est signum conceptus. Id-
circo videtur S. Augustin. & cum eo S.
Thom. in cogitativa posuisse exemplum
verbi, quod est imago non rei, sed vocis
proferendæ. Sed quandoque verbum in
intellectu, & in cogitativa, & voce editū,
sunt signa eiusdem rei inter se congruē-
tia. Thomas Caietanus credidit sensibili
le idolam quod cogitando proferimus,
non esse verbum, dicitque verbum quasi
extrinfeca appellatione, & impropria,
quatenus repræsentat signum sensibile,
quod verbum dicitur, puta vocem sig-
nificantem, quam concedit propriè dici
verbum. Sed Doctor Sanctus in articulo
conceptis verbis ait hæc tria dici verbū
propriè, scilicet quod intellectu profe-
rimus, quod voce edimus, quod cogita-
tione sensibili producimus. Ordine ve-
rò tertium posuit verbum in cogitatio-
ne, eo fortè quod illud non adequatur
verbo mentis, sicut verbum sensibile, vt
diximus. Præcipuum itaque verbum est
in intellectu, siue in mente, vt docet idē
S. Thomas cum S. August. 15. de Trini-
tate c. 11. Cui verbo significatione co-
quatur vox prolata. Verbū autem in vi
cogitandi est significatione angustius, sed
propriè verbum; maximè cum sit quædā
participatio verbi intelligibilis. Cæteri
sensus non producant verbum, vt doce-
bimus. Quare verbum in cogitandi fa-
cultate non dicitur hoc nomine, quia re-
præsentat verbum sensibile, quæ est ex-
trinfeca appellatio: sed quicquid repræ-
sentat verbum istud, naturali represen-
tatione declarat, & est quædam rei ima-
go producta, quæ est verbi essentia; & id-
circo propriè verbum dicitur.

Dicitur adhuc verbum impropriè, vel
res ea, quæ significatur per verbum, vel
etiam quæ per verbum fit, scilicet per
artem; cū arte enim operatur simul cog-
nitio, & verbum. Itaque res dicta siue
effecta per verbum, dicitur per meta-
phoram verbum; sicut effectus nomina-
tur nomine causæ. Vnde illud Pastorum
pergentiū Bethleem, *Videamus hoc Ver-
bum quod factum est.* Et Clem. Alex. lib.
5. Stromatum ait, Barbaros, ideam, quæ
est id quod intelligitur, dixisse verbum.
Aduertendum etiam est cum eodem
S. Thomæ art. eodem, quod sicut verbū

A intelligibile procedit ab intellectu; ita
Verbum prolatum voce procedit à co-
gitativa, vt docet S. Thomas 2. de ani-
ma, tex. 90. Et similiter dicendum quod
verbum in cogitativa ab eadem potentia
procedit. Et ita nullum est verbum
propriè dictum, quod non procedat à vi
cognoscitiva. De Verbo autem præci-
puo quod est in intellectu hoc loco dis-
feremus, quod etiam dicitur verbū men-
tis ea significatione qua intellectus mēs
dicitur.

Solet etiam ab Scotistis disputari, An
omnis intellectio, quæ ab intelligente
procedit sit Verbum? Cui quæstioni fa-
cit locum S. August. 9. de Trinit. cap. 9.
vbi sic ait, *Rectè enim queritur, utrum
omnis notitia sit verbum, aut tantum
amata notitia?* Henricus quodlib. 2. q.

B 6. ait non omnem intellectionem esse
verbum, sed illam quæ declarat obie-
ctum; quasi sit quædam intellectio decla-
rans obiectum, quædam verò quæ id nō
declaret. Ioannes verò Scotus d. 27. art.
3. hoc explicat dicens cognitionem re-
flexam esse verbum, quia declarat cog-
nitionem præcedentem. Et quidē S.
August. declarat verbum, non quoduis,
sed perfectum, quod est verbum amatum;
appellat autem verbum amatum earum
rerum, quæ amantur notitiam, & eorum
quæ per desiderium inquiruntur, & postea
parta quasi reperta dicuntur: vnde ver-
bum partum dicit esse verbum perfectum
post rerum inuestigationem comperta,
vel reperta veritate. Et hoc idem infi-
nuat S. Thomas q. 9. de Potentia art. 9.

C dicens, non perfici ipsum intelligere, nisi
concepto verbo: ante quod verbū dici-
mur cogitare, sed non intelligere; quod
fortè explicandum est de intellectu
perfecta, & verbo perfecto. Sed ibidem
docet August. omne illud quod nouim⁹
esse verbum menti impressum; eo sanè
loquendi more quo S. Thomas docet re
cognitam esse verbum in mente. Quæ
optimè consonant cum opinione S. Do-
ctoris distinguentis verbum ab intelle-
ctione. Et ita dicendum est omnem ter-
minum intellectionis esse verbum; per-
fectum quidē si sit cum amore coniū-
ctum, & facta rei inuestigatione, partaq;
veritate dilucidum; sin minus esse verbū
imperfectum. Henricus verò cognitio-
nem reflexam vocat declaratiuam; quia
ea quæ repræsentat cognoscentem, imi-
tatur

Nullum est
verbum pro-
priè dictum,
quod non pro-
cedat à vi cog-
noscitiva.

5.
Quæstiuicula,

S. August.

Henrici
opinio,

Explicatur à
Scoto.

Apud S. Au-
gust.

Verbum amā-
tium est ver-
bum perfectū,

S. Thom.

Ex S. Aug.

S. Thom.
Resolutio.

Non intelle-
ctio, sed om-
nis terminus
intellectionis
est verbum.

Cōtra Hen-
ricum

arguit Scotus.

tatur diuinum Verbum, quod est perfectum. Contra quem Scotus d. 27. q. 3. littera G. decernit esse declaratum non sufficere ad verbum; cum essentia diuina declaret omnia, & tamen non sit verbum: sed cognitionem genitam esse Verbum asseuerat, quęcūque illa sit siue imperfecta, siue perfecta. Nos verò non cognitionem, sed terminum cognitionis verbum dicimus, esto imperfectum sit aut perfectum, vt statim disputabimus.

SECUNDA PARS.

Verbum ab intellectu re ipsa distinguitur.

Contra vtrūque est resolutio.

Reijcitur vt figmentū, verbum esse ipsā re intellectā. Quidā apud Durand.

Vel esse rem intellectam vt sic.

Aureol.

Commentat.

Egidius ait esse speciem impressam.

Refellitur.

S. Thomas.

AB hac disputatione detrudendum est figmentum illud opinantiū verbum non esse formam aliquam in intellectu nostro adhaerentem; sed esse rem ipsam, quam intelligimus, & idcirco dici verbum quia intelligitur à nobis, vt refert Durandus d. 27. q. 2. quosdam esse opinatos. Reijciuntur etiam alij dicentes verbum esse rem ipsam intellectam prout est in intelligibili intentione, hoc est, prout accipit ab intellectu speculante aliquod esse intelligibile. Quę fuit Aureoli opinio apud Ioannem Capreol. d. & q. eadem: pro qua opinione testabatur Comment. 3. de Cælo com. 104. vbi ait, quod varia figura Lunę, quā oculis cernimus, non est in rerum natura, sed tantum apparet: quare & in intellectu dicebat Aureol. esse quandam rerum apparentiam, & eam dici verbum.

Eorum verò qui recte quidem posuerunt verbum intelligibile in intellectu, Egidius Roman. quodlib. 3. q. 12. 13. & 14. verbum ait esse ipsam speciem intelligibilem impressam, quam nos ponimus intellectiōnis principium. At cum verbum sit terminus intellectiōnis, vt disputat S. Thomas 1. contra gent. c. 53. & nos ostendemus postea; nihil longius abest à veritate, quā vt dicatur esse eiusdem intellectiōnis principium. Atqui hic etiam Doctor verbum credit esse re distinctam ab intellectu, siquidem est species impressa, quam nullus dubitat ab intellectu diuidi re ipsa. Quod etsi Egidius verbum dicat speciem non ipsam, quę est in memoria perpetuò asseruata, sed aliam productam à memoria, quę sit cum intellectu copulata; ni-

Ahilominus in eodē errato persistit, quod verbum, quod proculdubio est terminus intellectiōnis, affirmat esse principium.

Contra Egidium, qui credidit verbū antecedere intellectuōnem, firma est cōmunis Doctorum existimatio, qui verbum ante intellectuōnem nullum esse consentiunt. Sed tamen eorum nonnulli in altero aberrant à vero, quod opinantur verbum esse ipsam intellectuōnem. Hoc testatur Durand. d. 27. q. 2. & Ioannes Scotus d. eadem q. 3. & d. 3. q. vltima, & d. 6. q. 1. & eorum nonnulli sectatores.

B Communis tamen firmaq; Thomistarum est opinio, quod verbum ab intellectuōne saltē formalitē distinguitur. Vbi iam oportet animū atterere, quod verbum mentis, de quo loquimur, est quaedam imago in mente constituta, in qua rem intelligimus; diciturque etiam species expressa, seu forma, & exemplar rei intellectuę: intellectuō autem est ipsa mētis cognitio, seu aspectus, & intuitus. Neque ab his nominum interpretatiōnibus illi discordant; sed aiunt ipsam intellectuōnem esse imaginem, & similitudinē. Sed sanē alienum à ratione est, vt negent verbum, & intellectuōnem definitione saltē distingui, atque ad eam ex natura rei, & formalitē. Quod autem intellectuō non sit formalitē imago, aut similitudo rei, euidentē ostenditur: nam rem intelligimus in imagine; ergo distincta oportet esse intellectuōnem, & imaginem. Adhuc, imago non est operatio, sed operationis effectus, aut obiectum, seu terminus; intellectuō autem est operatio: nam, vt docet Aristoteles 10. Ethicor. cap. 3. operationes virtutū non sunt qualitates. Et 9. Metaphys. tex. 16. actiones imminentes tradit, de quarum numero est intellectuō; est ergo intellectuō operatio, & actio; imago autem actio nō est; ergo aliqualitē hęc distingui necesse est.

C Quidam respondent, intelligere, non esse operationem, neque actionem; sed in aliquo imitari actionem, quia pendet à causa conseruante, vt calefactio à calefaciente; & quia respicit terminū, sicut actio terminum habet: & idcirco recenseri ab Aristotele in numero actionum; æquiuocē tamen, cū re ipsa non sit actio, sed solo nomine. Sed quis non videat quā futilis sit responsio, Aristotelem fecisse diuisionem æquiuoci? maxime cū

D ibidem

3.

Contra Egidium Doctores communitē.

Reijciuntur opinantes esse ipsam intellectuōnem, scilicet Durand.

Scotus, &c.

4. Thomistarū opinio.

Inter omnes conuenit, verbum mentis quid?

Intellectio quid?

Probatur opinio. 1.

Probatur. 2.

Aristot.

5.

Rade controuersia. 7.

Responsio.

Intellectiōne ab Arist. vocari actionē ob duplicem similitudinē cum actione.

Eā esse futilē ostenditur. 1.

ibidem constituat differentias vtrarūq; actionum. Nam si actiones immanentes nō sunt verē actiones, sed solo nomine, non oportebat illas distinguere per differentias, sed reijcere illas à veris actionibus necesse erat, quod Aristoteles non facit; imò earum condiciones tradit, & actiones has immanentes præfert. Præterea lumen, siue splendor, pendet à causa conseruāte, & tamē non dicitur actio: imago verò respicit obiectum quod repræsentat, sicut verbum; & tamen non dicitur actio: ergo neutra similitudo est causa, vt intellectio dicatur actio. Neq; verò, eò quòd intellectio habeat vtrāq; similitudinem simul, actio est; siquidē hæ condiciones non sunt propriæ actionis, cum extra illam inueniantur: ergo propter eas condiciones communes, nō proprias actionis, non potuit comprehendere nomine actionis id quod nō esset vera actio. Præterea tertia cōditio actionis, quam solam aiunt deesse intellectio- ni, vt scilicet producat terminum suum, est ad libitum illorum excogitata, cum Aristoteles eo loco ponat actiones non habentes terminum productum: quòd si illa esset præcipua ratio, & essentialis veræ actionis, irridendus esset Aristoteles qui poneret actiones non producentes terminum; nisi simul easdem reijceret à veris actionibus, eò quòd terminum nō producerent; quas ille non reijcit, sed nobilissimas testatur.

Ostēditur. 2.

Non vocari actionem ob vtrāque similitudinē simul, Probatur.

Ostēditur. 3.

6. Responso Vasq. disput. 141. cap. 4.

In quo discordet à Scoto.

Quidam videntur sibi hanc opinionē facere verosimillimam; aiunt enim intellectio- nem appellari actionem, quia significatur per modum actionis, quam vocant actionem grammaticam, solo significandi modo; quia verba actiua significant per modum actionis: intelligimus ergo verbo, quod est ipsa intellectio; sed verbum non significat actum intelligendi per modum actionis, sicut significat intellectio. Præterea aiunt verbum esse ipsam loquutionem & dictionem, qua loquimur siue dicimus, quæ intelligimus: ipsū autē verbū propriè nō dici, sed produci. Et hac in re discordant à Scoto asserente productionē verbi esse loquutionem. Et hac ratione cauēt sibi ab illo argumento, quod contra Scotum est clarissimum; nam si producere verbum est dicere & loqui, dicere autem & loqui est intelligere; sicut producere verbum est actio ex natura rei distincta à verbo,

A ita & ipsum intelligere ex natura rei à verbo distinguitur, & antecedit verbū.

Hi tamen Doctores imprimis cum Aristot. non consentiunt, inducente veras actiones immanentes, vt comprobatum est; neque enim solo nomine actiones esse putauit, quo solo nomine vocat actiones grammaticales. Sed neque respondent propositis argumentis. Imago enim à cognitione per imaginem necessario distinguitur. Et imago repræsentat alicui cognoscenti; quare necesse est, vt sit ab ipsa cognitione distincta: cum ergo verbum sit imago repræsentans, à cognitione distincta est ex natura rei. Neque verò cognitio est ipsa repræsentatio, quia repræsentatio est cum alicui cognoscenti sit præsens res: ergo ipsa cognitio non est repræsentatio, sed est motus in rem repræsentatam per imaginem repræsentantem. Hoc ipsum declaratur modo loquendi philosophico; aimus enim nos intelligere in verbo, & significatur verbum, vt medium inter cognoscentem, & rem cognitam. Nam etsi nos intelligere verbo, aut per verbum velint explicare, tanquam per causam formalem, sicut intellectio, vel per intellectio- nem intelligimus; tamen quòd intelligamus in verbo, non significat causam formalem, sed medium intelligibile ab intellectio- ne necessario distinctum.

Quod autē aiunt verbum esse ipsam loquutionem, falsum est; sed est potius instrumentum loquentis à loquēte prolatum: proferre enim verbum, dicere, & loqui, amplius significat quàm producere: Deus enim in nobis producit verbū nostrum, quo verbo Deus non loquitur, sicut neque verbo nostro intelligit; loqui enim est ipsum intelligere, vt dicemus.

Proferre ergo verbum est declarare aliquid verbo, & ipsum declarare est intelligere: quare sicut proferre verbum antecedit verbum, ita & intelligere antecedit; & verbum ipsum dicitur, hoc est, profertur, & exprimitur. Probāt illi verbum non dici propriè, argumento vanissimo, quia si quis cogitabundus rogetur, quid mente dicat? respondebit rem illam, de qua cogitat. Sanè scitè, ac probè iuxta mentem interrogantis; neque enim ille interrogat de conceptu mētis, sed de re cognita per cōceptum. Theologorum tamen communis assertio est, verbum

7. Improbatur t. ex Aristot. supra.

Secundo.

Cognitio non est ipsa repræsentatio, sed motus, &c.

Declaratur. Cū dicimur intelligere in verbo, non significatur causa formalis.

8. Loquutio, seu dictio non est verbum. Non est sola productio verbi.

Quid sit?

Antecedit verbum.

Verbum propriè dicitur. Obiectio Vasq. qui futilis.

Responso.

De intellectu
ne producere
est verbum di
cere.

9. Alia obiectio
eiusdem.

Respond. 1.
iuxta multo-
rum Thomis-
tarum opinio-
nem.

Respond. 2.
licet intelli-
gere sit formaliter
Verbi produ-
ctio, tamen
aliqua ratione
distinguitur.

10. Contra Sco-
tū, & sectat.
fatētes in Deo
verbū esse per-
sonale, & intel-
lectionem
essentialē.
Arguitur ad
hominem.

Responsio di-
stinguens du-
plicem intel-
lectionem.

11. Refellitur in-
ferendo distin-
ctionem.
1. absolutē.

2. etiā in crea-
tis.

verbum quoque dici; non eadem signifi-
catione, qua rem dicimus, hoc est, intel-
ligimus; sed quia ipsa intellectione rei,
verbū proferimus: aliās producere ver-
bum non est dicere; sed de intellectione
producere, hoc est verbum dicere, iuxta
illud, *Eructavit cor meum verbum bonū.*

Obijciunt tamē non idem esse intel-
ligere, & producere verbum, siquidem
non idem est verbum productum, & res
intellecta. Hoc argumentū duobus pec-
cat, tum quia ponit idem esse omninō
intelligere, & producere verbum; cum
istud assertum necessariū non sit ad opi-
nionem tuendam; multi enim Thomistæ
hoc negant: nam etsi affirmant cum S.
Thoma verbum de intellectione proce-
dere, negant ipsam intellectionem esse
productionem verbi, sed esse quasi prin-
cipium actiū, de quo verbum oritur:
tum etiam quia etsi fateamur intelligere
esse formaliter ipsam verbi productionem,
aliqua tamen ratione distinguuntur,
vt postea explicabimus: neque illa con-
sequentia boni æstimanda est, eodē actu
formaliter intelligimus quo verbū pro-
ducimus; ergo res intellecta est ipsum
verbum productum, vt hoc libro diluci-
dissimē ostendemus.

At qui de Verbo diuino est nobis ve-
hementior disputatio, cum Ioanne Sco-
to, & sectatoribus. Confitetur enim Ver-
bum diuinum significare personam, non
essentiam; intellectio autem significat
essentiā: ergo saltē in diuinis hæc dif-
ferunt suis rationibus formalibus, scili-
cēt intellectio, quæ essentialis, & Verbum
quod est personale. Respondent omnes
hi cum Scoto, duplicem intellectionē in
Deo meditandam esse, aliam essentialē,
quæ non est verbum, aliam procedentē,
quæ est verbum; verbum enim esse intel-
lectionem procedentem. Itaque non om-
nem intellectionem esse verbū, sed om-
ne verbum esse intellectionem, & intel-
lectionem esse quid cōmunius, siue vni-
uersalius, quā verbum.

Verū ex hac doctrina illud primū
liquidissimē constat, verbum non esse
idem omninō cum intellectione, siqui-
dem verbum addit aliquid ad intel-
lectionem; quare synonyma non sunt, vt
quidam falsō arbitrantur: nam in Deo
intellectio est essentialis, verbum perso-
nale. Et hoc idem in nobis confitendum
est; nam si verbum in nobis significat so-

lam intellectionem, hoc ipso conceptu
potest attribui diuinæ intellectioni esse-
ntiali, quod illi meritō recusant: ergo etiā
in nobis verbum addit aliquid ad intel-
lectionem, scilicēt quod procedat, quod
sit producta siue prolata intellectio, vt
Scotistæ dicunt.

Quod verò non sit ea ratio formalis
verbi, tum in rebus creatis, tum in diui-
nis, cōprobatur. In rebus quidem crea-
tis, quia produci est quædam ratio for-
malis distincta ex natura rei à re quapiā
producta; quia produci est motus, siue
passio, quæ distinguitur ex natura rei ab
alijs rebus prædicamentorum; sed duæ
rationes formales, maximē verò quæ sūt
genere distantes, non significantur vno
nomine, & conceptu; esset enim æquiuo-
catio: ergo nomen hoc, verbum, non sig-
nificat intellectionem productam; sed
simpliciter aliquā formam vnā, & ean-
dem, quæ proprio conceptu sit verbum,
seclusa illa adiectione quod sit produ-
cta. Possemus respondere argumēto, no-
men verbi significare intellectionem so-
lam; sed modo quodam significandi, eo-
dem conceptu indicari ordinem proce-
dentis quasi in obliquo. Ex quo respon-
so primū obtinemus intellectionem &
verbum distingui conceptu, & non esse
synonyma. Sed adhuc refringimus ipsum
responsū; nulla enim ratio occurrit,
quare in rebus creatis inditum sit nomē
peculiare ad significandam intellectio-
nem procedentem; cum omnis intel-
lectio procedat, sicut & ceteræ res sunt
procedentes, & non est opus significare
illas nominibus processionum. Aliquid
ergo Philosophi voluerunt declarare no-
mine verbi, non ipsam intellectionem
satis notam. Eadem autem significatio-
ne, qua inditum est nomē à Philosophis,
traditum nouimus ad res diuinas.

At verò in Deitatis natura confite-
mur ea quæ sunt ratione distincta, vno
nomine significari conceptu confuso, vt
persona significat simul relationem, &
naturam. Dicant ergo intellectionē pro-
cedentem significari nomine Verbi di-
uini. Hoc iam luculentissimē impugna-
bimus; intellectio enim procedens non
est, nomen Filij proprium; nam & Spiritus
Sanctus est intellectio procedens, si-
cut est vita procedēs. Addunt quod ver-
bum sit intellectio genita, quo quidem
nomine discernitur ab Spiritu Sancto,

qui

12. Refellitur re-
indē proban-
do verbum nō
esse formaliter
intellectionē
productā, præ-
sertim in crea-
tis.

Responsio ad
hanc probatio-
nem.

Refutatur. 1.
i. serendo dis-
tinctionē ne-
gatam.
2. refringitur.

13. Ad eandē pro-
bationem alia
responsio quo
ad diuina.

Impugnatur.

Responsionis
confirmatio.